

AUKŠČIAUSIOJI
AUDITO INSTITUCIJA
NAUDINGI • VERTINAMI • ATPAŽIŖTAMI

VALSTYBINIO AUDITO ATASKAITA

AR POKYČIAI ŠVIETIME LEMIA GERESNIUS MOKINIŲ PASIEKIMUS

2020 m. rugsėjo 14 d.

Nr. VAE-11

Valstybės kontrolės – aukščiausiosios valstybinio audito institucijos – pagrindinė funkcija – prižiūrėti, ar teisėtai ir efektyviai valdomi ir naudojami valstybės finansai ir kitas turtas bei kaip vykdomas valstybės biudžetas. Aukščiausioji audito institucija, teikdama audito pastebėjimus ir rekomendacijas, siekia didinti viešojo sektoriaus efektyvumą ir jo kuriamą naudą visuomenei, o savo darbui keldama aukščiausius kokybės reikalavimus – būti pavyzdžiu visam viešajam sektoriui.

Auditą atliko: Ieva Tamkevičienė (grupės vadovė), Rita Aniukštytė, Lina Grubevičienė, Agnė Gaurilčikaitė, Kristina Česaitienė, Virginija Balkojytė, Gitana Raginienė, Inga Liutkevičiūtė, Danutė Mačiulaitienė.

Valstybinio audito ataskaita pateikta: Lietuvos Respublikos Prezidentūrai, Lietuvos Respublikos Seimo Audito, Švietimo ir mokslo komitetams, Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijai, Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai.

TURINYS

PAGRINDINIAI FAKTAI	5
SANTRAUKA	6
ĮŽANGA	13
AUDITO REZULTATAI	15
1. ŠVIETIMO FINANSAVIMAS PER MAŽAI ORIENTUOTAS GERINTI UGDYMO(SI) REZULTATUS	15
1.1. Išlieka dideli skirtumai tarp šalies mokinių pasiekimų	15
1.2. Mokymo lėšos auga, pedagogų kvalifikacijos tobulinimui ir mokymo priemonėms panaudojama lėšų dalis mažėja	18
1.3. Vienam mokiniui tenkančių ūkio išlaidų dalis auga	20
1.4. Vis dar yra jungtinių klasių	22
2. ŠVIETIMO VEIKLA ORGANIZUOJAMA PER MAŽAI ORIENTUOJANTIS GERINTI MOKINIŲ PASIEKIMUS	24
2.1. Ikimokyklinis ugdymas per mažai išnaudojamas mažinti mokinių pasiekimų skirtumus	24
2.2. 11 proc. vertintų mokyklų nestebi individualios mokinio pažangos	26
2.3. Nepakankamas mokyklų aprūpinimas šiuolaikinėmis ugdymo priemonėmis	27
2.4. Neužtikrinamos konsultacijos po pamokų visiems mokiniams	29
2.5. Siekis dėl specialiųjų ugdymo įstaigų išskaidymo nebus pasiektas	31
3. IMAMASI PRIEMONIŲ DIDINTI MOKYTOJŲ DARBO UŽMOKESTĮ, TAČIAU DAR KYLA IŠŠŪKIŲ	32
3.1. Mokytojų vidutinis darbo užmokestis didėja, visu darbo krūviu dirba 35 proc. jų, trūksta jaunų pedagogų	33
3.2. Darbo apmokėjimo reglamentavimui trūksta aiškumo, mokyklos skirtingai taiko teisės aktus	35
3.3. Nepakankama teisės aktų įgyvendinimo pagalba	39
REKOMENDACIJŲ ĮGYVENDINIMO PLANAS	42
PRIEDAI	47
1 priedas. Santrumpos ir sąvokos	47
2 priedas. Audito apimtis ir metodai	48
3 priedas. Pokyčių rodiklių duomenys	53

4 priedas.	Naudojimosi korepetitorių paslaugomis tyrimo rezultatai, 2020 m.	54
5 priedas.	Aprūpinimas informacinėmis komunikacinėmis technologinėmis priemonėmis	57
6 priedas.	Mokytojo darbo užmokesčio ir darbo krūvio sandaros struktūra	59
7 priedas.	Vertintose mokyklose nustatyti trūkumai įgyvendinant etatinio darbo apmokėjimo modelį	60

PAGRINDINIAI FAKTAI

323,2 tūkst.

mokinių mokėsi 1 055 bendrojo ugdymo įstaigose 2019–2020 mokslo metais.

114 mln. Eur

(arba 20 proc.) 2016–2019 m. išaugo mokymo lėšos, skiriamos iš valstybės biudžeto: nuo 576,66 iki 691,33 mln. Eur.

~622 mln. Eur

panaudota ugdymo įstaigose dirbančių 34 tūkst. pedagogų darbui apmokėti 2019 m.

12 metų

(2006–2018 m.) nemažėja mokinių iš nepalankios ir palankios socialinės ekonominės kultūrinės padėties pasiekimų atotrūkis pagal tarptautinio penkiolikmečių mokinių tyrimo rezultatus.

26,26 mln. Eur

(arba 17,5 proc.) 2016–2019 m. išaugo ūkio lėšos, skiriamos 48-ioms (iš 60) vertintoms savivaldybėms: nuo 149,93 iki 176,18 mln. Eur.

6,6 karto

(nuo 1,5 iki 10,2 tūkst. Eur) skyrėsi vieno mokinio išlaikymas 50-yje informaciją pateikusių vertintų mokyklų 2019 m.

1/3 dalis

iš 46 savivaldybių skyrė papildomą finansavimą nesukomplektuotoms klasėms 2019–2020 mokslo metais.

19 proc.

visų jungtinių klasių buvo sujungta po 3 ar daugiau klases 2019–2020 mokslo metais.

1 289 Eur

pasiektas Vyriausybės tikslas dėl vidutinio mokytojų darbo užmokesčio (neatskaičius mokesčių) visu darbo krūviu dirbantiems.

35 proc.

mokytojų bendrojo ugdymo mokyklose dirba visu ar didesniu darbo krūviu.

> 45 proc.

tikrintų mokyklų nustatyta trūkumų įgyvendinant etatinio darbo apmokėjimo modelį.

64 proc.

ikimokyklinio amžiaus vaikų (iki 5 m.) 2019–2020 mokslo metais nebuvo vežami į (iš) ugdymo įstaigos, nors jiems ši paslauga reikalinga.

SANTRAUKA

Audito svarba

Europos Komisijos, Ekonominio bendradarbiavimo plėtros organizacijos ir Valstybės kontrolės – aukščiausios audito institucijos – atliktų auditų rezultatai¹ rodo, kad Lietuvoje neužtikrinamas tolygiai kokybiškas ugdymas visiems mokiniams. Dėl mažėjančio mokyklinio amžiaus vaikų skaičiaus valdžios institucijoms sunku valdyti šalies mokyklų tinklą. Sunkiai sekasi papildyti mokytojų gretas dėl nepatrauklių darbo sąlygų ir neapibrėžtumo². Europos Komisija pabrėžia, kad labai svarbu užtikrinti švietimo ir mokymo sistemos kokybę ir efektyvumą. Besimokančiųjų visų lygmenų švietimo įstaigose skaičius toliau mažėja, tačiau švietimo sistemos prisitaikymo prie pokyčių tempas nėra pakankamas. Tarp miesto ir kaimo yra didelių skirtumų, susijusių su kokybišku švietimo paslaugų prieinamumu ir mokymosi rezultatais apskritai. Todėl reikia efektyviau organizuoti švietimo įstaigų tinklus, gerinti kokybę ir užtikrinti didesnį prieinamumą nepalankioje padėtyje esančioms grupėms³.

Tarptautiniai mokinių pasiekimų tyrimai⁴ ir nacionaliniai mokinių pasiekimų patikrinimai⁵ rodo, kad dešimtmečiais nemažėja skirtingos socialinės, ekonominės ir kultūrinės aplinkos, miesto ir kaimo mokyklas lankančių mokinių pasiekimų atotrūkis. Atlikę ikimokyklinio ugdymo auditą⁶ nustatėme, kad neišnaudojamos jo galimybės, nes 36 proc. socialinę riziką patiriančių šeimų vaikų nėra ugdomi pagal ikimokyklinio ugdymo programas, taip nesudaromos vienodos galimybės pasirengti formaliajam ugdymui ir pasiekti geresnių rezultatų ateityje.

2015 m. nuspręsta⁷ tobulinti bendrojo ugdymo mokyklų finansavimo modelį, kuris turėjo būti pagrįstas klasės (grupės) krepšelio principu. Naujas modelis pradėtas taikyti 2018-09-01 ir pagal jį didžioji lėšų dalis (skirta ugdymo planus įgyvendinančių mokytojų ir kitų specialistų darbo užmokesčiui mokėti) apskaičiuojama atsižvelgiant į konkrečioje mokykloje sukomplektuotų klasių skaičių. Vienas Vyriausybės 2016–2020 m. programos įgyvendinimo plano darbų švietimo srityje – etatinio mokytojų darbo apmokėjimo tvarkos parengimas ir įgyvendinimas, siekiant sukurti patrauklias jų karjeros sąlygas⁸.

Siekdama įvertinti, kokią įtaką švietimo srities finansavimo modelių keitimai turi ugdymo kokybei, ar ugdymo įstaigos praktikoje tinkamai taiko etatinio darbo apmokėjimą reglamentuojančius teisės aktus, kas trukdo įgyvendinti valstybinių auditorių teiktas

¹ Valstybinių auditų ataskaitos: 2016-11-30 Nr. VA-P-50-4-26 „Švietimo stebėsena“, 2017-11-28 Nr. VA-2017-P-50-1-20 „Ar gali gerėti Lietuvos mokinių pasiekimai“ ir 2018-09-27 Nr. VA-2018-P-9-1-7 „Ar išnaudojame ikimokyklinio ugdymo galimybes sėkmingesnei vaikų atečiai užtikrinti“.

² Valstybinio audito ataskaita, 2018-09-27 Nr. VA-2018-P-9-1-7.

³ European Commission, Commission Staff Working Document „Country Report Lithuania 2019“, 2019, 5 psl.

⁴ Trends in International Mathematics and Science Study (TIMSS); Programme for International Student Assessment (PISA).

⁵ Pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimas (PUPP) ir Nacionalinis mokinių pasiekimų patikrinimas (NMPP).

⁶ Valstybinio audito ataskaita, 2018-09-27 Nr. VA-2018-P-9-1-7.

⁷ Seimo 2015-03-19 sprendimas Nr. XII-1557 „Dėl bendrojo ugdymo mokyklų finansavimo modelio tobulinimo“.

⁸ Vyriausybės 2017-03-13 nutarimu Nr. 167 patvirtinto Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 2.3.4 darbas „Švietimo ir mokslo finansavimo pertvarka“.

rekomendacijas, aukščiausioji audito institucija atliko švietimo sistemos pažangos vertinimo auditą.

Audito tikslas ir apimtis

Audito tikslas – įvertinti, ar užtikrinama ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo pažanga. Ją vertinti pasirinkome pagal ugdymo kokybės vertinimo rodiklį – mokinių ugdymosi rezultatus⁹.

Audituojamas 2016–2019 m. laikotarpis, tačiau, siekdami tiksliau įvertinti, naudojome ir ankstesnių bei 2020 m. duomenis. Nagrinėjant pedagogų darbo užmokesčio klausimus, buvo vertinami 2019 m. duomenys, nes nuo 2019-09-01 taikomas patobulintas etatinio apmokėjimo modelis.

Pagrindiniai audito klausimai:

- ar rezultatyvus ugdymo įstaigų lėšų panaudojimas;
- ar švietimo veikla organizuojama siekiant tolygiai gerinti mokinių pasiekimus;
- ar pedagoginiams darbuotojams už darbą atlyginama laikantis teisės aktų reikalavimų.

Audituojamas subjektas – Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, dalyvaujanti formuojant, vykdanči ir užtikrinanti valstybinę švietimo politiką, atsakanti už švietimo kokybę, koordinuojanti savivaldybių administracijų švietimo padalinių veiklą įgyvendinant švietimo politiką.

Duomenis rinkome iš Nacionalinės švietimo agentūros, 60 savivaldybių, 60 pasirinktų mokyklų, diskutavome su ministerijos ir jai pavaldžių institucijų atstovais. Atlikome bandomąją tėvų, turinčių mokyklinio amžiaus vaikų, internetinę apklausą.

Auditas atliktas pagal Valstybinio audito reikalavimus ir tarptautinius aukščiausiųjų audito institucijų standartus. Audito apimtis ir taikyti metodai išsamiau aprašyti 2 priede „Audito apimtis ir metodai“ (48 psl.).

Audito apribojimai

Kadangi nuo 2020-03-16 Lietuvoje buvo paskelbtas ir įvestas karantinas¹⁰, audito metu buvo ribotos galimybės rinkti informaciją iš vertintų savivaldybių ir mokyklų. Dėl paskelbto karantino negalėjome nuvykti į 36-ias vertintas mokyklas ir 2 savivaldybes. Iki karantino išsiuntėme klausimynus, kuriuos užpildė 51 savivaldybė¹¹ (iš 60) ir 57 mokyklos¹²

⁹ Tarptautinius: *Trends in International Mathematics and Science Study (TIMSS)*, *Programme for International Student Assessment (PISA)* ir nacionalinius: Pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimo (PUPP) ir Nacionalinio mokinių pasiekimų patikrinimo (NMPP) rezultatus.

¹⁰ Vyriausybės 2020-03-14 nutarimas Nr. 207 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“.

¹¹ Atitinkamai skirtinguose ataskaitos skyriuose galėjome remtis skirtingu skaičiumi savivaldybių, pateikusių atsakymus: 1.3 sk. remtasi 48 savivaldybių duomenimis, nes 3 užpildė tik dalį klausimynų.

¹² Atitinkamai skirtinguose ataskaitos skyriuose galėjome remtis skirtingu skaičiumi mokyklų, pateikusių atsakymus: 1.2 sk. – 53 mokyklų, nes 4 užpildė tik dalį klausimynų; 1.3 sk. – 50 mokyklų, nes 7 užpildė tik dalį klausimynų; 1.4 sk. – 56 mokyklų, nes 1 užpildė tik dalį klausimynų; 2.2 sk. – 53 mokyklų, nes 4 užpildė tik dalį klausimynų; 2.3 sk. (klausimai apie IKT) – 54 mokyklų, nes 3 užpildė tik dalį klausimynų; 2.4 sk. – 53 mokyklų duomenimis, nes 4 užpildė tik dalį klausimynų.

(iš 60). Ne visos klausimynus užpildžiusios savivaldybės ir mokyklos atsakė į visus klausimus, ataskaitoje pateikiame atsakiusių į konkrečius klausimus skaičių.

Pagrindiniai audito rezultatai

Ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo pažanga nepakankama. Mokinių ir ugdymo įstaigų skaičius mažėja, švietimui skiriamas finansavimas auga, bet palankioje ir nepalankioje socialinėje, ekonominėje, kultūrinėje aplinkoje augančių ir miesto bei kaimo mokyklas lankančių mokinių pasiekimų atotrūkis reikšmingai nemažėjo. Šalyje nebuvo numatytų priemonių pasiekimų atotrūkiui mažinti ir užtikrinti tolygų kokybišką ugdymą inicijuotas „kokybės krepšelio“ projektas, tačiau jų įgyvendinimo rezultatai paaiškės vėliau. Nepakankamai išnaudojamas ikimokyklinis ugdymas, pagal šio ugdymo programas ugdomi ne visų socialinę riziką patiriančių šeimų vaikai. Ne visos mokyklos stebi individualią mokinio pažangą, nėra pakankamai aprūpintos šiuolaikinėmis priemonėmis, ne visada teikia pagalbą (konsultacijas) mokiniui ir imasi priemonių didinti įtraukų ugdymą. Patobulintos pedagogų darbo apmokėjimą reglamentuojančių teisės aktų nuostatos nepakankamai užtikrina jų taikymo aiškumą ir skaidrumą.

1. Mokinių pasiekimų atotrūkis nemažėja

- Tarptautinių mokinių pasiekimų tyrimų (PISA ir TIMSS) ir nacionalinių (PUPP ir NMPP) patikrinimų rezultatai bei auditorių analizė rodo, kad mokinių pasiekimai audituojamu laikotarpiu iš esmės nepakito ir pasiekimų atotrūkis išliko stabilus. Dėl to bendrai negerėja šalies mokinių pasiekimai. Didelę įtaką pasiekimų atotrūkiui daro socialinė, ekonominė, kultūrinė mokinio aplinka ir mokyklos, kurią lanko, teritorija (didmiesčio, miesto, kaimo). Apie mokinių iš skirtingos socialinės ekonominės aplinkos pasiekimų atotrūkį tyrėjai kalba nuo 1995 m., tačiau veiksmingų jį mažinančių priemonių šalyje nėra numatyta. Nesiimant konkrečių sisteminių priemonių atotrūkiui mažinti, nebus užtikrintas kryptingas mokinių pasiekimų bendro lygio didinimas (1.1 poskyris, 15 psl.).
- Iš valstybės biudžeto skiriamas finansavimas mokykloms audituojamu laikotarpiu išaugo apie 20 proc., tačiau kokybės gerinimui (pedagogų kvalifikacijos tobulinimui ir mokymo priemonėms) skiriama lėšų dalis nuo 2017 m. sumažėjo 13 proc. ir 2019 m. bendrose mokymo lėšose sudarė tik 1,9 proc. Savivaldybių biudžetų skiriamas finansavimas aplinkai (mokyklų ūkiui) išlaikyti audituojamu laikotarpiu išaugo 17,5 proc. Tarp skirtingų savivaldybių šių išlaidų dalis, tenkanti vienam mokiniui, skiriasi iki 4,3 karto (nuo 426,30 iki 1 813,99 Eur per metus). Bendrai mokyklų biudžetuose aplinkos (ūkio) išlaidų dalis kasmet augo apie 1 proc. punktą ir 2019 m. sudarė 32 proc. Augantis švietimo finansavimas iš valstybės ir savivaldybių biudžetų ir finansavimo pokyčiai neturėjo reikšmingos teigiamos įtakos mokinių pasiekimams (1.2 poskyris, 18 psl., ir 1.3 poskyris, 20 psl.).
- Nuo 2016 m. jungtinių klasių dalis sumažėjo 21 proc.: jos sudarė apie 6–7 proc. visų bendrojo ugdymo mokyklų klasių. 19 proc. visų šių klasių suformuota iš 3 ir daugiau klasių. 11 iš 56 vertintų mokyklų jungtinių klasių komplektų dalis sudarė daugiau nei 20 proc. bendro klasių komplekto skaičiaus. Be to, 8 iš 56 (14 proc.) vertintų mokyklų, nepriklausomai nuo to, ar turi jungtinių klasių, ar ne, nurodė, kad jungia mokomųjų dalykų pamokas, skirtingo amžiaus ir lygio mokinių klasėms. Jungiant klases ir pamokas, nesudaromos galimybės mokiniams užtikrinti tolygiai kokybišką ugdymą (1.4 poskyris, 22 psl.).

- Savivaldybių, kuriose yra mokyklų, turinčių nesukomplektuotų klasių, dalis sumažėjo 12 proc. (2018 m. buvo 52, o 2019 m. – 46). 2019 m. net 46-ių (77 proc.) savivaldybių mokyklos turėjo tokių klasių. Nustatėme, kad 2019–2020 m. m. papildomą finansavimą šioms klasėms skyrė mažiau nei trečdalis lėšas turėjusių skirti savivaldybių ir jų skirtos lėšos nepatenkino poreikio. Neskiriant papildomo finansavimo nesukomplektuotoms klasėms, neužtikrinamas tolygiai kokybiškas ugdymas (1.4 poskyris, 22 psl.).

2. Vertintų švietimo veiklų organizavimas nepakankamai orientuotas gerinti mokinių pasiekimus

- Vaikų, kurie auga šeimose patiriančiose socialinę riziką ir nėra ugdomi pagal ikimokyklinio ugdymo programas, dalis 2019 m. išaugo 12 proc. punktų. Net 31 iš 50 (62 proc.) vertintų savivaldybių 2019 m. privalomo ikimokyklinio ugdymo neskyrė nė vienam vaikui. Vežiojamų ikimokyklinio amžiaus vaikų (iki 5 m.) padaugėjo beveik du kartus (1,8 karto). Įvertinę 41 savivaldybės pateiktus duomenis nustatėme, kad 2019–2020 m. m. buvo nevežama apie 64 proc. vaikų, kuriems ši paslauga būtų reikalinga. Neužtikrinant, kad visi vaikai iš šeimų, kurios patiria socialinę riziką, būtų ugdomi pagal ikimokyklinio ugdymo programas, nesudaromos vienodos galimybės ateityje jiems pasiekti geresnių ugdymosi rezultatų (2.1 poskyris, 24 psl.).
- Daugėja mokyklų (2017 m. 7 iš 41, o 2020 m. – 38 iš 47), kurios stebi ne tik pažymių pokytį, bet ir individualią mokinio pažangą, tačiau 6 iš 53 iš viso nestebi, taigi ir neišnaudoja individualios mokinio pažangos duomenų pasiekimams gerinti (2.2 poskyris, 26 psl.).
- Per mažas Lietuvos mokyklos aprūpinimo šiuolaikinėmis ugdymo priemonėmis (informacinėmis, komunikacinių technologijų ir gamtos mokslų laboratorijomis) mastas. Mokyklose vienas kompiuteris 2019 m. teko vidutiniškai 5 mokiniams, o 53 vertintose mokyklose – 9. Duomenų apie asmeninius mokinių kompiuterius ir prieigą prie interneto nei mokyklos, nei savivaldybės nerinko ir, šalyje paskelbus karantiną, kilo sunkumų aprūpinant mokinius nuotoliniam mokymui(si) būtina įranga. Iš 57 vertintų mokyklų gamtos mokslų laboratorijas turi tik 12 ir tai yra didelės ir vidutinės mokyklos. Neužtikrinant visiems mokiniams prieigos prie šiuolaikinių mokymo(si) priemonių, sunku tikėtis jų pasiekimų pažangos (2.3 poskyris, 27 psl.).
- Konsultacijų poreikio netenkina 5 iš 53 vertintų mokyklų. Atokiau nuo mokyklos gyvenantys mokiniai ne visada turi galimybę lankyti konsultacijas po pamokų, nes jų metu yra išvežami namo. Korepetitorių paslaugomis naudojasi visų klasių mokiniai – nuo pradinukų iki gimnazistų, dažniau didžiuosiuose miestuose. 2019 m. atlikta mokinių (dešimtokų ir dvyliktokų) ir tėvų apklausa¹³ ir auditorių atlikta bandomoji internetinė tėvų, turinčių mokyklinio amžiaus vaikų, apklausa¹⁴ parodė, kad su korepetitoriais mokosi apie 30 proc. mokinių. Neužtikrinant konsultacijų visiems mokiniams, kuriems jų reikia, neišnaudojamos galimybės mažinti pasiekimų atotrūkį, o korepetitorių pasitelkimas dar labiau didina socialinę riziką patiriančių ir nepatiriančių mokinių pasiekimų atotrūkį (2.4 poskyris, 29 psl.).

¹³ Prieiga per internetą: <https://strata.gov.lt/images/tyrimai/2020-metai/svietimo-politika/20200427-studiju-pasirinkimas-ataskaita.pdf>.

¹⁴ Atkreipiamo dėmesį, kad auditorių atlikta apklausa nėra reprezentatyvi, kuri leistų daryti tiksliai išvadą apie korepetitorių paslaugų mastą ir poreikį, nes ji nebuvo atsitiktinė, joje nedalyvavo tėvai, neturintys prieigos prie interneto.

- Specialiosiose ugdymo įstaigose besimokančių mokinių dalis 2019 m. sudarė 1,13 proc. ir nekito per visą audituojamą laikotarpį (2016 m. – 1,1 proc.), tad Valstybinėje švietimo strategijoje¹⁵ numatytas siekis, kad 2022 m. šiose mokyklose mokytųsi 0,5 proc. mokinių, gali būti nepasiektas. Be to, nebus pasiektas ir Vyriausybės¹⁶ siekis 2020 m. turėti 75 proc. išskaidytų specialiųjų mokyklų (atsižvelgiant į tai, kad 2020 m. jų turėtų būti 11, o yra 40) (2.5 poskyris, 31 psl.).

3. Mokytojų darbo apmokėjimą reglamentuojančių teisės aktų nuostatos nepakankamai užtikrina taikymo aiškumą ir skaidrumą

- Skiriant papildomą finansavimą ir įsigaliojus darbo apmokėjimo įstatymo pakeitimams, sudarytos prielaidos pasiekti Vyriausybės programoje numatytą tikslą¹⁷, kad mokytojo vidutinis darbo užmokestis 2020 m. sudarytų 1 289 Eur (įskaitant mokesčius). Uždirbti tokio dydžio atlygį gali tik visu (1 512 val. per mokslo metus) ar didesniu darbo krūviu dirbantys mokytojai. Taip Lietuvoje 2019 m. dirbo 35 proc. bendrojo ugdymo mokyklų mokytojų. Mažos mokyklos turi mažesnes galimybes užtikrinti visą darbo krūvį pedagogams ir sudaryti patrauklesnes darbo sąlygas. 2019 m. 21-oje didelėje vertintoje mokykloje mokytojų, dirbančių visu darbo krūviu ir daugiau, buvo 56,2 proc., o 10-yje mažų mokyklų – 23,4 proc. Buvo siekiama pritraukti jaunų pedagogų, tačiau jų dalis nuo 2016 m. kasmet mažėja, 2019 m. buvo 3,47 proc. ir nesiekė EBPO vidurkio (10 proc.) (3.1 poskyris, 33 psl.).
- Apie 90 proc. iš valstybės biudžeto skirtų dotacijų ugdymo reikmėms panaudojama mokytojų ir pedagoginių darbų dirbančių darbuotojų darbo užmokesčiui mokėti (2019 m. – apie 622 mln. Eur). 2018 m. įvesto etatinio mokytojų darbo apmokėjimo reglamentavimas 2019 m. iš esmės buvo peržiūrėtas ir patikslintas. Galiojantys teisės aktai nenustato mokytojo etato (darbo krūvio sandaros) sudarymo principų tais atvejais, kai mokytojai dirba didesniu ar mažesniu nei 1 etatas darbo krūviu, nors tai aktualu daugiau nei 65 proc. mokytojų. Mokykloms suteikta teisė savarankiškai apsispręsti dėl laiko paskirstymo mokytojo atliekamoms veikloms mokyklos bendruomenei ir profesiniam tobulėjimui, pareiginės algos pastoviosios dalies koeficientų didinimo ir kt., tačiau daugiau kaip 45 proc. audituotų mokyklų nustatyta trūkumų: vidaus teisės aktuose nenustatyti kriterijai, reikalingi objektyviems sprendimams dėl mokytojų darbo užmokesčio nustatymo pagrįsti, darbo krūvio sandarą pagrindžiančiuose dokumentuose nenurodomos konkrečios veiklos, už kurias mokytojui mokamas atlygis (3.2 poskyris, 35 psl.).
- Šiuo metu nepakanka ministerijos parengtų automatizuotų priemonių mokytojų darbo krūviui nustatyti ir darbo užmokesčiui apskaičiuoti. Mokytojų darbo krūvio sandaros dokumentų standartizavimas, gerosios praktikos pavyzdžiai mokyklų vidaus teisės aktams parengti, konsultacijos ir informacija apie teisės aktų reikalavimų taikymą konkrečiose praktinėse situacijose sumažintų administracinę naštą mokykloms ir užtikrintų vienodą teisės aktų nuostatų supratimą ir tinkamą jų taikymą (3.3 poskyris, 39 psl.).

¹⁵ Seimo 2013-12-23 nutarimu Nr. XII-745 patvirtintos Valstybinės švietimo 2013–2022 m. strategijos priedo 25 p.

¹⁶ Vyriausybės 2017-03-13 nutarimu Nr. 167 patvirtintas Vyriausybės programos įgyvendinimo planas, 2.2.3 darbas.

¹⁷ Ten pat, 2.3.4 darbas.

Rekomendacijos

Siekiant, kad šalies mastu ugdymo kokybė gerėtų ir būtų tolygesnė, mokinių pasiekimai nepriklausytų nuo jų socialinės, ekonominės, kultūrinės padėties ir nuo to, kaime ar mieste, didelės ar mažos ugdymo įstaigos jie lanko, teikiame rekomendacijas.

Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai

1. Siekiant mažinti mokinių pasiekimų skirtumus, suplanuoti ir įgyvendinti priemonės, skirtas mokinių pasiekimų atotrūkiui mažinti. Tarp priemonių numatyti ir skirti lėšų:
 - 1.1. kokybiškam kompiuterinės įrangos ir ryšio ilgalaikiam palaikymui (2-asis audito rezultatas);
 - 1.2. laboratorijų prieinamumui visiems mokiniams, kad gamtos mokslų praktines užduotis visi galėtų atlikti laboratorijose (pvz., įsirengusios šiuolaikines laboratorijas mokyklos turėtų jomis leisti naudotis visiems savivaldybės mokiniams) (2-asis audito rezultatas);
 - 1.3. stiprinti mokyklų gebėjimus vertinti individualią mokinio pažangą mokyklose (2-asis audito rezultatas);
 - 1.4. užtikrinti konsultacijų prieinamumą visiems mokiniams, kuriems jų reikia (2-asis audito rezultatas).
2. Siekiant užtikrinti tolygiai kokybišką ugdymą ir efektyvesnį išteklių naudojimą, numatyti priemonės, įpareigojančias ugdymo procesą organizuoti taip, kad nebūtų bent jungtinių 5–8 klasių ir jungtinių privalomų dalykų pamokų, jeigu neužtikrinama mokinių pažanga (1-asis audito rezultatas).
3. Siekiant labiau išnaudoti ikimokyklinį ugdymą, mažinant mokinių ugdymosi rezultatų atotrūkį, ypač vaikų, augančių šeimose, kurios patiria socialinę riziką, imtis priemonių, kurios padėtų užtikrinti ikimokyklinį ugdymą vaikams, kurie gyvena nutolusiose vietovėse (pvz.: vežiojimas ir kt.) (2-asis audito rezultatas).
4. Siekiant, kad mokytojų darbo apmokėjimą reglamentuojančių teisės aktų nuostatos būtų aiškos ir vienodai taikomos mokyklose:
 - 4.1. reglamentuoti mokytojo darbo krūvio sandaros principus (valandų proporcijas (jų intervalus) ir bendrus minimalaus valandų skaičiaus nustatymo principus privalomoms atlikti veikloms bendruomenei ir profesiniam tobulėjimui) tais atvejais, kai nustatoma didesnė ar mažesnė nei viso darbo krūvio (1 512 val.) metinė valandų norma (3-iasis audito rezultatas);
 - 4.2. teikti pagalbą įgyvendinant teisės aktų nuostatas (parengti darbo krūvio sandaros formavimo standartizuotas ir (ar) automatizuotas priemones, teikti išaiškinimus dėl teisės aktų reikalavimų taikymo konkrečiose praktinėse situacijose, skelbti gerosios praktikos pavyzdžius rengiant mokyklų darbo apmokėjimo sistemas, darbo krūvių sandaras). (3-iasis audito rezultatas).

Rekomendacijų įgyvendinimo priemonės ir terminai pateikti ataskaitos dalyje „Rekomendacijų įgyvendinimo planas“ (42 psl.).

Audito metu ministerijai papildomai rekomendavome¹⁸ nustatyti reikalavimus savivaldybių tvirtinamoms mokymo lėšų paskirstymo tvarkoms; tikslinti reikalavimus, nustatančius mokykloms pareigą skirti lėšas atitinkamoms reikmėms laikantis nustatytų dydžių (40 ir 80 proc.); sukonkretinti išlaidas, kurias leidžiama mokykloms apmokėti iš valstybės biudžeto skirtų dotacijų (šių rekomendacijų ministeriją planuoja¹⁹ įgyvendinti iki 2021-12-31, t. y. patikslinti Mokymo lėšų apskaičiavimo, paskirstymo ir panaudojimo tvarkos aprašą). 12-ai mokyklų rekomendavome patvirtinti ar tikslinti vidaus teisės aktuose nustatytus darbo krūvio sandarų sudarymo principus, 29-ioms mokykloms teikėme pastebėjimus dėl kitų nustatytų trūkumų šalinimo: darbo apmokėjimo nuostatų tikslinimo, mokytojų darbo krūvių sandaros dokumentų įforminimo (rekomendacijas jos įgyvendins 2020 m. liepos–rugsėjo mėn.²⁰).

¹⁸ Valstybės kontrolės 2020-07-07 raštas Nr. SD-(9-9.3.1-E-6057)-547 „Dėl audito rezultatų (mokymo lėšų aprašo tikslinimo)“.

¹⁹ Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos 2020-08-05 raštas Nr. SR-3592 „Dėl audito rezultatų (mokymo lėšų aprašo tikslinimo)“.

²⁰ 41 mokyklai raštai išsiųsti 2020 m. gegužės–liepos mėn., teiktų rekomendacijų įgyvendinimo laikotarpis nurodytas remiantis mokyklų atsakymais.

ĮŽANGA

Švietimo sistema siekia geros kokybės rezultatų sumaniai ir taupiai naudojant turimus išteklius, nuolat vertindama, analizuodama ir planuodama savo veiklą, remdamasi veiksminga vadyba – tinkamais ir laiku priimamais sprendimais²¹.

Mokinių ir bendrojo ugdymo įstaigų skaičius audituojamu laikotarpiu mažėjo (1 pav.) Nuo 2016 m. mokinių skaičius sumažėjo 2,3 proc., bendrojo ugdymo įstaigų skaičius – 8,5 proc.

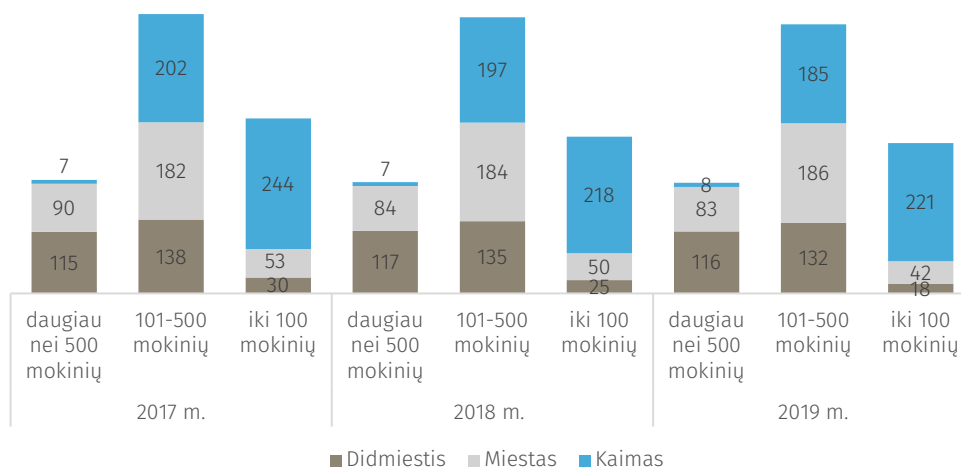
1 pav. Mokinių skaičius (tūkst.) ir bendrojo ugdymo įstaigų skaičius 2016–2019 m.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal ŠVIS duomenis

Kaimiškiosiose vietovėse daugiau nei pusė mokyklų yra mažos (nuo 6 iki 100 mokinių), didelės sudaro tik 1,5 proc. (2 pav.). Bendrai 2019 m. šiose vietovėse dominavo pagrindinės mokyklos (63 proc.), daugiafunkciai centrai (16 proc.) ir mokyklos-darželiai (10 proc.) iki 100 mokinių.

2 pav. Bendrojo ugdymo įstaigų skaičiaus pasiskirstymas pagal teritoriją ir dydį 2017–2019 m.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal NŠA duomenis

Valstybės skiriami asignavimai švietimui išaugo apie 20 proc. (3 pav.). Įvertinus infliaciją, augimas buvo apie 9,8 proc.

²¹ Švietimo įstatymas, 5 str.

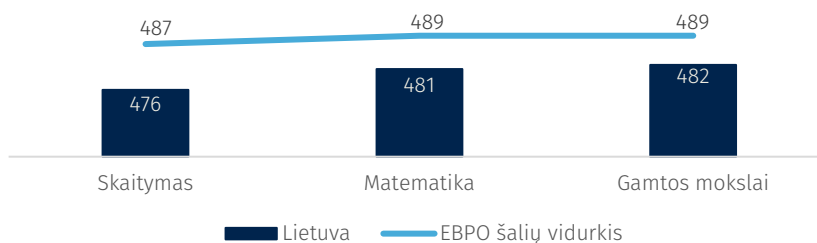
3 pav. Mokymo lėšų iš valstybės biudžeto (mln. Eur) tendencija 2016–2019 m.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos duomenis

Palyginus Lietuvos penkiolikmečių pasiekimų – PISA 2015 ir 2018 m. – rezultatus matyti, kad jie liko žemiau EBPO šalių vidurkio (4 pav.), o nežymiai pakilę taškai yra statistiškai nereikšmingi. Todėl Europos Sąjungos Taryba 2019 m. pateikė Lietuvai rekomendaciją, kurioje šalį paragino „gerinti visų švietimo ir mokymo sistemos lygmenų <...> kokybę ir didinti jų efektyvumą“²².

4 pav. EBPO PISA 2018 m. šalių vidurkis ir Lietuvos rezultatai (taškais)

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal EBPO PISA 2018 m. tyrimo rezultatus

Vienas Vyriausybės 2016–2020 m. programos įgyvendinimo plano darbų švietimo srityje – etatinio mokytojų darbo apmokėjimo tvarkos parengimas ir įgyvendinimas, siekiant sukurti patrauklias jų karjeros sąlygas. Laukiamas pokytis, kad vidutinis mokytojų darbo užmokestis 2020 m. sudarytų 1 289 Eur (2019 m. Statistikos departamento duomenimis, vidutinis mokytojo darbo užmokestis (neatskaičius mokesčių) didėjo nuo 1 357,2 Eur (I ketv.) iki 1 540,1 Eur (IV ketv.)). Pažymėtina, kad vidutinis darbo užmokestis skaičiuojamas visu darbo krūviu (1 512 val.) dirbančiam darbuotojui. 2019 m. rugsėjo mėn. duomenimis, tik 35 proc. visos Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklų mokytojų buvo įdarbinti visu ar didesniu darbo krūviu.

²² Europos Komisijos 2019 m. Švietimo ir mokymo stebėsenos biuletenis. Lietuva, 7 psl. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/document-library-docs/et-monitor-report-2019-lithuania_lt.pdf.

AUDITO REZULTATAI

1. ŠVIETIMO FINANSAVIMAS PER MAŽAI ORIENTUOTAS GERINTI UGDYMO(SI) REZULTATUS

1.1. Išlieka dideli skirtumai tarp šalies mokinių pasiekimų

1. Lietuvos mokinių pasiekimai vertinami tarptautinių ir nacionalinių lygmenimis. Lietuva tarptautiniuose TIMSS tyrimuose dalyvauja nuo 1995 m., PISA – nuo 2006 m. Atliekami ir nacionaliniai mokinių pasiekimų patikrinimai: PUPP, NMPP. Jų rezultatai suteikia galimybę analizuoti ilgalaikes Lietuvos mokinių pasiekimų tendencijas ir pasilyginti su užsienio šalimis.
2. Siekdami įvertinti švietimo pažangą analizavome mokinių pasiekimų tarptautinius tyrimus TIMSS (1995–2015 m.) ir PISA (2015 ir 2018 m.), nacionalinių PUPP (2017–2019 m.) ir NMPP (2016 m. ir 2018–2019 m.) rezultatus ir jų kaitą, vertinome, ar:
 - matematikos, skaitymo ir gamtos dalykų pasiekimai siekia bent 50 proc.;
 - šalies mastu yra patvirtintas planas, kaip bus mažinamas mokinių pasiekimų atotrūkis.
3. Nuo 2006 m. kaip Lietuva dalyvauja PISA tyrime mokinių pasiekimų atotrūkis tarp palankioje ir nepalankioje socialinėje ekonominėje kultūrinėje aplinkoje gyvenančių mokinių statistiškai reikšmingai nesikeitė ir sudarė apie 100 taškų. EBPO atliekamo tarptautinio PISA 2018 m. tyrimo rezultatai rodo, kad Lietuvoje kaip ir daugumoje ES šalių mokinių pasiekimams didelę įtaką daro jų socialinė, ekonominė ir kultūrinė aplinka (SEK aplinka). Tyrimo duomenimis, visose jame dalyvavusiose šalyse aukštesnio SEK statuso mokiniai pasiekia geresnių rezultatų²³. Lietuva pagal skaitymo rezultatų viršutinio ir apatinio ketvirčio socialinio ir ekonominio indekso atotrūkį (nuo mažiausio iki didžiausio indekso) yra 19 iš 28 valstybių, o Estija yra 1 vietoje, Latvija – 7²⁴. Pasaulio Banko atlikta šio tyrimo analizė²⁵ atskleidžia, kad Lietuvoje mokinių pasiekimų atotrūkiui daugiausiai įtakos turi jų SEK aplinka (98 taškų skirtumas), miesto kaimo įtaka (62 taškų skirtumas), privačios ir valstybinės mokyklos įtaka (83 taškų skirtumas) (5 pav.). Latvijoje pasiekimų atotrūkis mažesnis: SEK aplinkos įtaka – 68 taškų skirtumas, miesto kaimo įtaka – 38 taškų skirtumas (6 pav.). Anot Pasaulio Banko, 30–40 taškų pagal PISA skalę lygu vieneriems metams mokymosi, taigi Lietuvoje mokinių iš skirtingos SEK aplinkos pasiekimų atotrūkis yra lygus 2–3 mokymosi metams.

²³ PISA 2018 AND THE EU Striving for social fairness through education 2019 m.

²⁴ Ten pat, 25 psl.

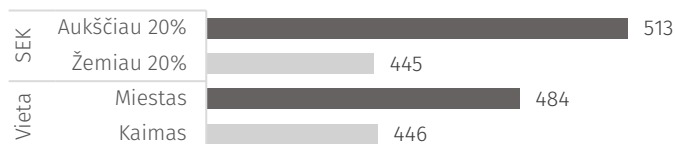
²⁵ World Bank groupe, „PISA 2018. Programme for International Student Assessment“.

5 pav. Lietuvos mokinių skaitymo rezultatai pagal grupes

Šaltinis – World Bank group „PISA 2018. Programme for International Student Assessment“

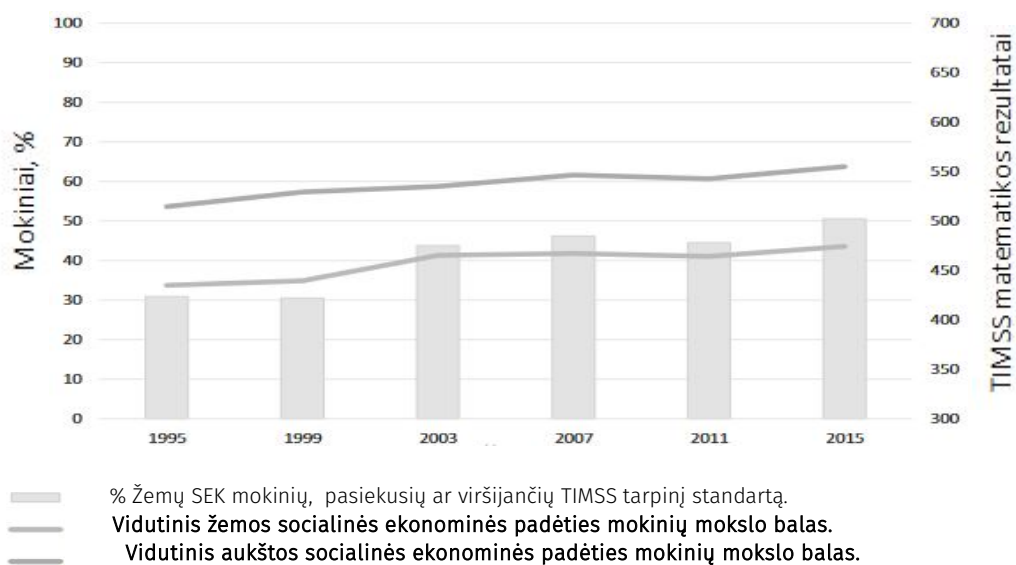
6 pav. Latvijos mokinių skaitymo rezultatai pagal grupes

Šaltinis – World Bank group, „PISA 2018. Programme for International Student Assessment“

4. TIMSS tyrimai²⁶ taip pat rodo, kad visose šalyse pasiekimus veikia mokinio šeimos socialinė ekonominė padėtis. Nuo 1995 iki 2015 m. Lietuvos mokinių matematikos ir gamtos mokslų pasiekimai vidutiniškai pagerėjo atitinkamai 40 ir 58 taškais. Palyginus aukštos ir žemos socialinės ekonominės padėties mokinių matematikos pasiekimus matyti, kad per 20 m. jų atotrūkis nepakito (7 pav.). TIMSS tyrėjai rekomenduoja imtis veiksmų gerinti visų mokinių pasiekimus, o mokinių iš nepalankios socialinės ekonominės aplinkos pasiekimai turėtų būti gerinami greičiau, kad būtų sumažintas atotrūkis²⁷.

7 pav. Vidutinio matematikos balo pasiskirstymas pagal socialinę ekonominę mokinių padėtį

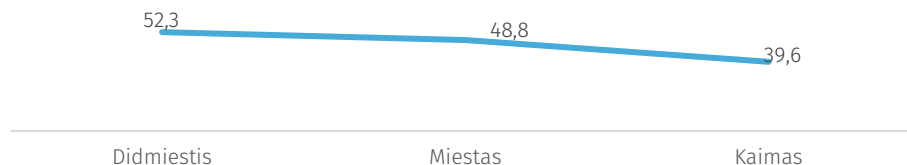
Šaltinis – TIMSS

²⁶ Markus Broer, Yifan Bai, Frank Fonseca, Socioeconomic Inequality and Educational Outcomes. Evidence from Twenty Years of TIMSS.

²⁷ Ten pat, 14 psl.

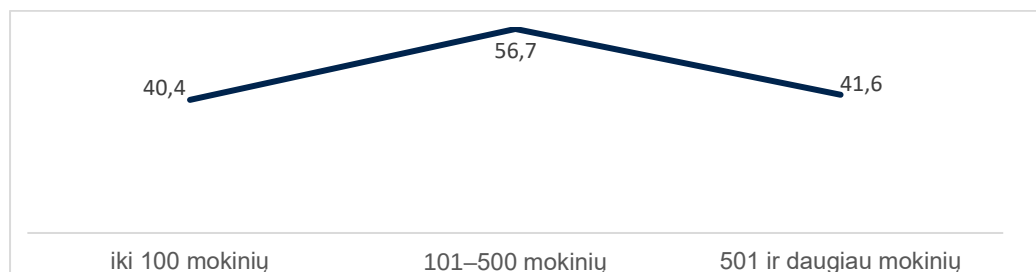
5. Lietuvoje 10-tų klasių mokiniai kasmet dalyvauja PUPP. Jų rezultatų analizė rodo, kad yra ne tik didmiesčio, miesto ir kaimo mokyklas lankančių mokinių, bet ir didelių bei mažų mokyklų mokinių²⁸ pasiekimų atotrūkis (8 ir 9 pav.). 2018 m. kaimiškų vietovių mokyklose PUPP rezultatus, aukštesnius nei šalies PUPP pažymių vidurkis, pasiekė mažiau nei pusė (39,6 proc.) tų mokyklų mokinių, o kaimiškose vietovėse mažos mokyklos sudaro 52 proc. Taigi, didesnėse mokyklose besimokantieji pasiekia geresnių rezultatų.

8 pav. Mokinių, kurių 2018 m. PUPP pažymys buvo aukštesnis už šalies PUPP pažymių vidurkį, pasiskirstymas pagal regionus, dalis (proc.)

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal NŠA duomenis

9 pav. Mokinių, kurių 2018 m. PUPP pažymys buvo aukštesnis už šalies PUPP pažymių vidurkį, pasiskirstymas pagal mokyklų dydį, dalis (proc.)

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal NŠA duomenis

6. ŠMSM pavaldi įstaiga NŠA kasmet atlieka ketvirtos ir aštuntos klasių NMPP vertinimus: mokiniams pateikiami klausimai, siekiant nustatyti, į kurį SEK ketvirtį²⁹ jie patenka. Nuo 2016 iki 2018 m. mokinių, kurių SEK žemiausias, ir mokinių, kurių SEK aukščiausias, atotrūkis statistiškai reikšmingai nepasikeitė. NŠA vertinimu, SEK koreliacija su mokinių apibendrintu pasiekimų rodikliu išlieka santykinai aukšta, t. y. 0,4 (1 lentelė); ji aptarta ir ŠMSM analizėje³⁰.

1 lentelė. Pirsono koreliacijos koeficientai: 4 kl. 2016 ir 2019 m.; 8 kl. 2016 ir 2018* m.

4 klasė	Tarp SEK rodiklio ir Apibendrinto pasiekimų rodiklio
NMPP 2016	0,415
NMPP 2019	0,406
8 klasė	Tarp SEK rodiklio ir Apibendrinto pasiekimų rodiklio
NMPP 2016	0,466
NMPP 2018*	0,44

*2019 m. rezultatai dar neapdoroti

Šaltinis – NŠA duomenys

²⁸ Tokią pat tendenciją nustatėme ir 2017 m. audito metu („Ar gali gerėti Lietuvos mokinių pasiekimai“): pertvarkydamos mokyklų tinklą savivaldybės nesiekia gerinti mokinių pasiekimų, tai lemia miesto ir kaimo, didelės ir mažos mokyklas lankančių mokinių pasiekimų atotrūkį.

²⁹ Iš mokinių klausimynų duomenų apskaičiavus SEK, visi mokiniai suskirstomi į 4 dalis po 25 proc. kiekvienoje (I, II, III ir IV ketvirčiai): 25 proc. su mažiausiu SEK rodikliu priskiriama I, o 25 proc. su didžiausiu SEK – IV ketvirčiui.

³⁰ Švietimas savivaldybėse 2019, 13 psl.

7. Vertinome ar ŠMSM, nustačiusi pasiekimų atotrūkį ir jo priežastis, planavo ir vykdė konkrečias priemones jam mažinti. Audituojamu laikotarpiu nebuvo patvirtinto nei plano, nei konkrečių priemonių jam mažinti.
8. 2018 m. pradėtas ES lėšomis finansuojamas Kokybės krepšelio projektas³¹, jam numatyta skirti 12 156 600 Eur. Tikslas – „pagerinti mokinių ugdymo pasiekimus skatinant pokyčius švietimo įstaigų veikloje“³². Šį projektą ministerija pateikia kaip priemonę 2017 m. valstybinio audito „Ar gali gerėti Lietuvos mokinių pasiekimai“ su ugdymo kokybe susijusioms rekomendacijoms įgyvendinti. EK 2019 m. apžvalgoje³³ teigiama, kad „kol kas nėra jokios informacijos apie šios priemonės poveikį <..>, papildomas finansavimas siekiant užtikrinti lygesnį išteklių paskirstymą bus skirtas tik 180 iš 1 125 mokyklų, todėl poveikis gali būti ribotas ir gali padidėti skirtumai tarp kaimo ir miesto vietovių“. Iki 2020 m. III ketv. buvo pradėta tik dalis projekto veiklų, nėra numatytas jo tęstinumas, nors paraiškoje buvo pažymėta, kad tikimasi, jog įgyvendintos veiklos (išorinis vertinimas, pagalba mokyklų veiklos tobulinimui ir jų daromos pažangos vertinimas) taps kokybės kultūros įgyvendinimo šalyje sisteminiu pagrindu.
9. Skirtingos socialinės ir ekonominės aplinkos, miesto ir kaimo mokyklų mokinių pasiekimų atotrūkis nemažėja, o ŠMSM nesiima konkrečių priemonių jam mažinti. Nesiimant kryptingų priemonių, negalima tikėtis, kad gerės mokinių pasiekimai ir bus užtikrintas tolygesnis kokybiškas ugdymas.

1.2. Mokymo lėšos auga, pedagogų kvalifikacijos tobulinimui ir mokymo priemonėms panaudojama lėšų dalis mažėja

10. Nuo 2018 m. iš valstybės biudžeto mokyklos pradėtos finansuoti pagal naują Klasės krepšelio metodiką³⁴, kuri pakeitė iki tol buvusį vadinamąjį mokinio krepšelį. 2017 m. EBPO ekspertai rekomendavo susilaikyti nuo visuotinio klasės krepšelio įvedimo, nes modelis susilpnins paskatas efektyvinti mokyklų darbą, bus brangesnis ir nebūtinai efektyvus³⁵. 2018 m. atlikta analizė³⁶ atskleidė, kad ir klasės krepšelio praktika nėra tinkama finansuoti itin mažas ir labai dideles ugdymo įstaigas, siekiant gerinti ugdymo kokybę. Vertinome, ar visose vertintose mokyklose procentinė išlaidų dalis, pasirinktoms vertinti su kokybės gerinimu susijusioms lėšoms (su pedagogų kvalifikacijos tobulinimu mokymo priemonėms), mažose ir didelėse mokyklose nesiskyrė.
11. Bendrai iš valstybės biudžeto skiriamas finansavimas mokykloms audituojamu laikotarpiu augo, tačiau pedagogų kvalifikacijos tobulinimui ir mokymo priemonėms tenkanti lėšų dalis nuo 2017 m. mažėjo. Kvalifikacijos tobulinimui ir mokymo priemonėms įsigyti skirtų lėšų dalis bendrose mokymo lėšose 2019 m. sudarė tik 1,9 proc. ir nuo 2016 m. sumažėjo 13 proc., o bendros mokymo lėšos išaugo apie 20 proc. (10 pav.).

³¹ Prieiga per internetą: https://www.esinvesticijos.lt/lt//finansavimas/patvirtintos_priemones/kokybes-krepshelis.

³² Švietimo ir mokslo ministro 2018-11-24 įsakymu Nr. V-926 patvirtinto aprašo, 8 p.

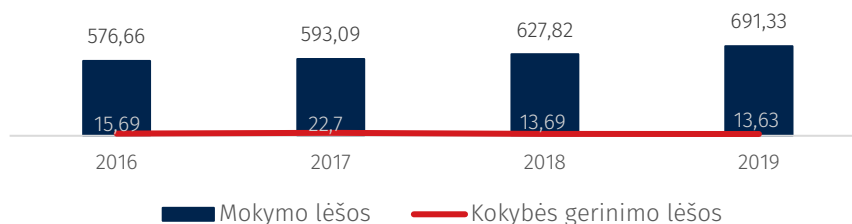
³³ Education and Training Monitor 2019 Lithuania, 7 psl.

³⁴ Vyriausybės 2018-07-11 nutarimu Nr. 679 patvirtintas Mokymo lėšų apskaičiavimo, paskirstymo ir panaudojimo tvarkos aprašas.

³⁵ OECD Reviews of School Resources: Lithuania 2016.

³⁶ Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo kokybės ir regioninės politikos departamento 2018-02-05 pažyma Nr. KA1-2 „Dėl bendrųjų ugdymo planų įgyvendinimo eksperimentinę mokymo lėšų apskaičiavimo ir paskirstymo metodiką įgyvendinančiose savivaldybėse“.

10 pav. Mokymo lėšos ir pedagogų kvalifikacijos tobulinimui bei mokymo priemonėms įsigyti skiriamos lėšos (mln. Eur)

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos duomenis (2017 m. MK panaudojimas, 2018 ir 2019 m. ML panaudojimas)

12. Nustatėme, kad 53 vertintose mokyklose pedagogų kvalifikacijos tobulinimui ir mokymo priemonėms įsigyti 2019 m. buvo skiriama apie 1 proc. bendrų mokymo lėšų, taigi jų dalis nuo 2017 m. mažėjo (11 pav.).

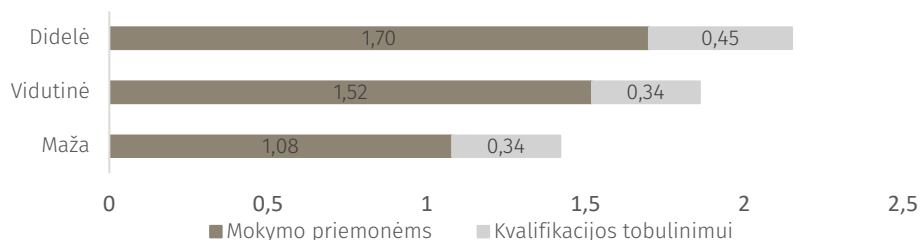
11 pav. Vertintų mokyklų mokymo ir pedagogų kvalifikacijos tobulinimui bei mokymo priemonėms įsigyti skirtų lėšų skyrimo tendencija 2017–2019 m., mln. Eur

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal 53 vertintų mokyklų pateiktus duomenis

13. Lyginome didelių, vidutinių ir mažų ³⁷ vertintų mokyklų (53) duomenis 2016–2019 m. Nustatėme, kad didelėse (21) procentine dalimi nuo visų mokymo lėšų pedagogų kvalifikacijos tobulinimui ir mokymo priemonėms įsigyti skirta daugiau negu vidutinio dydžio (22) ir mažose mokyklose (10) (12 pav.). Pedagogų kvalifikacijos tobulinimui ir mokymo priemonėms įsigyti skiriama dalis mažose ir didelėse mokyklose 2019 m. skyrėsi 1,5 karto.

12 pav. Pedagogų kvalifikacijos tobulinimui ir mokymo priemonėms įsigyti skirta lėšų dalis pagal mokyklos dydį 2019 m. (proc.)

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal 53 vertintų mokyklų pateiktus duomenis

14. Pedagogų kvalifikacijos tobulinimui ir mokymo priemonėms įsigyti skirtų lėšų dydis priklauso nuo klasių komplektų skaičiaus, taigi atitinkamai daugiau mokinių turinčioms mokykloms sudaromos prielaidos gauti daugiau lėšų, tačiau tai nereiškia, kad daugiau lėšų pasiekia vieną

³⁷ Didelė mokykla – 501 ir daugiau, vidutinė – 101–500, maža – iki 100 mokinių.

mokinį³⁸. Pastebime, kad vienam mokiniui lėšų, skirtų pedagogų kvalifikacijos tobulinimui ir mokymo priemonėms įsigyti, 2019 m. daugiausiai teko mažose, o mažiausiai – didelėse mokyklose (13 pav.) (mažose 46,94 Eur, vidutinio dydžio 32,43 Eur, didelėse 31,81 Eur).

13 pav. 2019 m. vienam mokiniui tenkančios lėšos, skirtos pedagogų kvalifikacijos tobulinimui ir mokymo priemonėms įsigyti, pagal mokyklos dydį (Eur)

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal 53 vertintų mokyklų duomenis

15. Augantis mokymui skiriamas finansavimas ir mažėjanti lėšų dalis, skiriama pedagogų kvalifikacijos tobulinimui ir mokymo priemonėms įsigyti, rodo, kad, gerinant mokytojų darbo apmokėjimo sąlygas, kitų ugdymo reikmių, susijusių su ugdymo kokybe, finansavimas nedidėja.

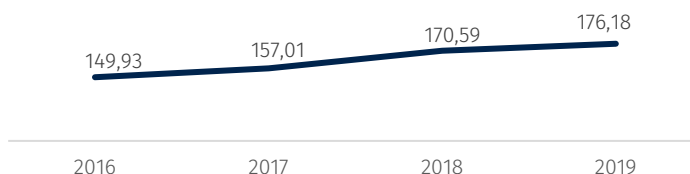
1.3. Vienam mokiniui tenkančių ūkio išlaidų dalis auga

16. Lėšas mokyklų ūkiui išlaikyti skiria jų steigėjos – savivaldybės. Analizuodami, ar šios lėšos naudojamos efektyviai, vertinome, ar visose savivaldybėse ir vertintose mokyklose:

- ūkio išlaidų dalis, tenkanti vienam mokiniui, nesiskyrė;
- darbo užmokestis, skiriamas mokyklų nepedagoginiam personalui, yra mažesnis nei 25 proc. bendrų mokyklos darbo užmokesčio išlaidų (pedagoginio + nepedagoginio personalo).

17. Palyginome 50-ies vertintų mokyklų pateiktus duomenis. Nuo 2016 m. ūkio išlaidų dalis bendruose biudžetuose (mokymo lėšos + ūkio lėšos) kasmet augo apie 1 proc. punktą ir 2019 m. sudarė 32 proc. Ūkio išlaikymo išlaidos nuo 2016 m. kasmet augo ir 2019 m. buvo 17,5 proc. (14 pav.).

14 pav. Ūkio lėšų augimo tendencija 2016–2019 m. (mln. Eur)

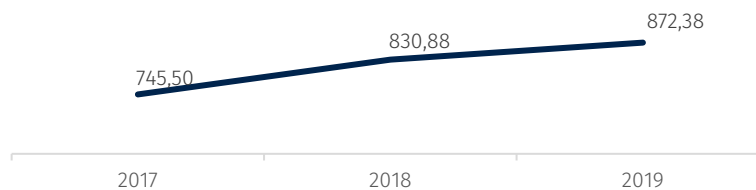

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal 48 savivaldybių pateiktus duomenis

18. Mažėjant mokinių ir įstaigų skaičiui, vidutinės vienam mokiniui tenkančios ūkio išlaidos augo (15 pav.). Duomenis pateikusiose 48 savivaldybėse 2019 m. vienam mokiniui vidutiniškai teko 872,38 Eur ūkio lėšų, o 29 (60 proc.) iš 48 vertintų – viršijo šį vidurkį. Tarp skirtingų savivaldybių ši išlaidų dalis skiriasi iki 4,3 karto (nuo 426,30 iki 1 813,99 Eur).

³⁸ Šios lėšos skiriamos ne tiesiogiai mokiniui, o jį pasiekia per mokytojų kvalifikacijos tobulinimą, mokymo priemones.

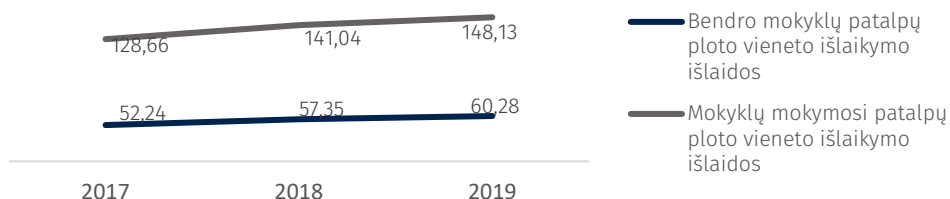
15 pav. Vidutinė vienam mokiniui tenkanti ūkio išlaidų suma savivaldybėse (Eur)

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal 48 savivaldybių pateiktus duomenis

19. Atitinkamai, pagal 50 vertintų mokyklų duomenis, 2019 m. vienam mokiniui vidutiniškai teko 656,16 Eur ūkio lėšų, o 22 (44 proc.) iš 50 vertintų mokyklų išlaidos vienam mokiniui viršijo šį vidurkį. Nustatėme, kad 50 vertintų mokyklų vieno mokinio išlaikymas³⁹ 2019 m. skyrėsi 6,6 karto (nuo 1 544 Eur, kur mokosi 1 261, iki 10 155 Eur, kur mokosi 34 mokiniai). Tokius finansavimo skirtumus lemia mokyklų dydis.
20. Tiek 48-iose (iš 60) patikimus duomenis pateikusiose vertintose savivaldybėse, tiek 50-yje (iš 60) patikimus duomenis pateikusių vertintų mokyklų ūkio išlaidos vienam mokiniui didžiausios ten, kur jam tenka didžiausias bendras patalpų plotas. Įvertinę 48 vertintų savivaldybių pateiktus duomenis nustatėme, kad vidutinis vienam mokiniui tenkantis mokyklos bendras plotas 2017–2019 m. išaugo 0,2 kv. m ir 2019 m. svyravo nuo 10,62 iki 23,5 kv. m. Atitinkamai 1 kv. m išlaikyti skiriama ūkio išlaidų dalis audituojamu laikotarpiu augo (16 pav.).

16 pav. Vidutinės 1 kv. m. išlaikymo išlaidos (Eur)

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal 48 savivaldybių pateiktus duomenis

21. Didžiausią dalį ūkio išlaidose sudaro darbo užmokesčio ir socialinio draudimo išlaidos nepedagoginiam personalui. Šios išlaidos 48 savivaldybėse nuo 2017 m. augo ir 2019 m. sudarė 66 proc. ūkio išlaidų, o vertintose mokyklose (50) – 63 proc. Įvertinę nepedagoginio personalo darbo užmokesčio dalį bendrose darbo užmokesčio išlaidose, nustatėme, kad 24-iose (iš 48) vertintose savivaldybėse ir 20-yje (iš 50) vertintų mokyklų nepedagoginio personalo darbo užmokestis sudaro daugiau nei 25 proc. bendrų darbo užmokesčio išlaidų. Savivaldybių, kuriose šio personalo darbo užmokesčiui skiriama daugiau nei 25 proc. bendro DU, skaičius kasmet didėja (17 pav.).

17 pav. Skaičius savivaldybių, kuriose darbo užmokestis, skiriamas mokyklų nepedagoginiam personalui, yra didesnis nei 25 proc. bendro mokyklos darbo užmokesčio fondo

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal savivaldybių (46) pateiktus duomenis

³⁹ Mokymo lėšos ir ūkio lėšos kartu.

22. Nepedagoginių darbuotojų skaičius mokyklose skiriasi ir priklauso nuo mokyklos dydžio ir savivaldybės sprendimų centralizuoti tam tikras paslaugas. Kuo didesnė mokykla, tuo didesnis pagalbinių paslaugų poreikis. Finansų ministerijos užsakymu parengtoje ataskaitoje⁴⁰ nurodoma, kad šias išlaidas savivaldybės galėtų sumažinti priėmusios sprendimus centralizuotai teikti tam tikras paslaugas (buhalterinės apskaitos, valymo, apsaugos ir kt.). Savivaldybės reorganizuoja mokyklų tinklą: jas sujungia ir paverčia kitų mokyklų skyriais, todėl ūkio išlaikymo išlaidos nekinta arba didėja, nepaisant to, kad mažėja bendrojo ugdymo įstaigų ir mokinių skaičius.

1.4. Vis dar yra jungtinių klasių

23. Mažėjant mokinių skaičiui ir nesukomplektuojant klasių, formuojamos ne viso komplekto⁴¹ ir jungtinės klasės, kuriose mokosi skirtingo amžiaus vaikai pagal skirtingų lygių programas. 2017 m. audito „Ar gali gerėti Lietuvos mokinių pasiekimai“ metu⁴² teikėme rekomendaciją neleisti jungti 5–8 klasių, tačiau rekomendacija nebuvo įgyvendinta.
24. Vertinome, ar:
- tarp vertintų mokyklų nėra nė vienos, kurioje jungtinių klasių skaičius didesnis nei 20 proc. visų mokyklos klasių;
 - nėra nė vienos mokyklos, kur sujungtos 5–8 klasės;
 - visose vertintose mokyklose nevedamos jungtinės pamokos skirtingo amžiaus vaikams;
 - mažėjo savivaldybių, kurios turėjo skirti lėšas dėl nesukomplektuotų klasių;
 - visos vertintos savivaldybės, kuriose yra nesukomplektuotų klasių, skiria mokykloms papildomų lėšų mokymui iš savo biudžeto.
25. Nuo 2016 m. jungtinių klasių dalis sumažėjo 21 proc., atitinkamai ir jose besimokančių mokinių sumažėjo apie 19 proc. Bendrai šios klasės sudaro apie 6–7 proc. visų bendrojo ugdymo mokyklų klasių. Dažniausiai jungiamos pradinės 1–4 (47 proc.) ir 5–8 klasės (40 proc.). Tinklo pertvarkos rekomendacijų pakete⁴³ nurodoma „uždaryti mokyklas, kuriose jungtinių klasių skaičius yra didesnis nei 20 proc. visų mokyklos klasių“. Duomenis pateikusiose savivaldybėse (50) jungtinių 5–8 klasių 2019 m. turėjo 18 proc. bendrojo ugdymo įstaigų, o 11 iš 56 vertintų mokyklų jungtinių klasių komplektų dalis, palyginti su bendru klasių komplektų skaičiumi, sudarė daugiau nei 20 proc. visų klasių.
26. Organizuojant ugdymą jungtinėse klasėse, mokytojas akademinės valandos (45 min.) laiką turi paskirstyti ne vienai, o dviem ar daugiau klasių, todėl gali būti neužtikrinama mokymo kokybė. Tai patvirtina ir mokyklų atstovai (pavyzdys).

⁴⁰ Business Government Innovation, Bendrojo ugdymo mokyklų aplinkos išlaikymo (ūkio) išlaidų peržiūros galutinė ataskaita, 2019-05-17, 33 psl.

⁴¹ Vyriausybės 2011-06-29 nutarimu Nr. 768 patvirtintos Mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programas, tinklo kūrimo taisyklės, 1 priedas (nesukomplektuota arba ne viso komplekto klasė – pradiniam ir pagrindiniame ugdyme esant mažiau nei 8 mokiniams klasėje, viduriniame ugdyme – mažiau nei 12 mokinių klasėje).

⁴² Valstybinio audito ataskaita, 2017-11-28 Nr. VA-2017-P-50-1-20.

⁴³ *Smart Continent*, „Rekomendacijų paketas dėl mokyklų tinklo pertvarkos“, Vilnius, 2018, 61 p., „<...> kai jungtinių klasių skaičius yra didesnis nei 20 proc. visų mokyklos klasių, rekomenduojama uždaryti mokyklą ir mokinius perkelti į kitas mokyklas“.

Mokyklų atstovų nuomonės apie jungtines klases ar pamokas pavyzdys

- Jungtinėse klasėse pedagogams sunkiau vesti pamokas, sudėtinga užtikrinti kokybę, kenčia mokinių rezultatai.
- Jungtinėse klasėse sudėtingas darbas mokytojams dėl skirtingų mokinių gebėjimų ir skirtingo amžiaus. Sudarytos galimybės visoms klasėms turėti atskiras 4–5 pamokas per savaitę, tačiau to nepakanka.

27. Jungtinėse klasėse siekiant geresnės ugdymo kokybės ir palankesnių ugdymosi sąlygų mokiniams, Mokyklų tinklo pertvarkos rekomendacijų pakete⁴⁴ rekomenduota neleisti jungti daugiau kaip 2 gretimas klases, tačiau į rekomendaciją neatsižvelgiama. Pagal dabartines nuostatas⁴⁵ pradinio ugdymo programoje galima jungti po 2, 3 ar net 4 klases. Remiantis ŠVIS duomenimis, jungtinių klasių, kuriose sujungta po 3 ar daugiau klases, dalis nuo 2016 m. auga ir 2019–2020 m. m. sudarė 19 proc. visų jungtinių klasių (2 lentelė).

2 lentelė. Jungtinių klasių skaičius (vnt.) ir klasių, kur sujungta po 3 ir daugiau klases, dalis (proc.)

	2016–2017 m. m.	2017–2018 m. m.	2018–2019 m. m.	2019–2020 m. m.
Jungtinės klasės	864	806	749	641
Iš jų:				
• Sujungta po 2	725	677	613	520
• Sujungta po 3 ir daugiau (proc.)	16 %	16 %	18 %	19 %
• Sujungta po 3 ir daugiau	139	129	136	121
Iš jų:				
○ Sujungta po 3	97	91	73	60
○ Sujungta po daugiau nei 3	42	38	63	61

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal ŠVIS duomenys

28. Tiek turinčiose, tiek neturinčiose jungtinių klasių mokyklose vedamos jungtinės⁴⁶ pamokos skirtingų klasių mokiniams. 2019 m. 18 iš 56 (32 proc.) vertintųjų, pateikusių atsakymus, nurodė vedančios jungtines pamokas; 8 (14 proc.) nurodė, kad jungia mokomųjų dalykų⁴⁷ skirtingo amžiaus ir lygio mokinių klases. Skirtingo amžiaus mokinių gebėjimai yra netolygūs ir tai gali kelti sunkumų mokantis, todėl jungtinės pamokos neturėtų būti vedamos skirtingo amžiaus ir skirtingų programų lygio mokiniams.
29. Pagal ŠVIS duomenis visose bendrojo ugdymo įstaigose nesukomplektuotos klasės 2019–2020 m. m. sudarė 3 proc. visų bendrojo ugdymo klasių. Remiantis 50-ies savivaldybių duomenimis, audituojamu laikotarpiu nesukomplektuotosios sudarė apie 4–6 proc. visų bendrojo ugdymo klasių. Dažniausiai nesukomplektuojamos 9–12 klasės (50 proc.). Mokyklų tinklo kūrimo taisyklėse⁴⁸ numatyta, kad nesukomplektuota klasė gali būti

⁴⁴ Ten pat, 61 p.

⁴⁵ Vyriausybės 2011-06-29 nutarimu Nr. 768 patvirtintos Mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programas, tinklo kūrimo taisyklės, 1 priedas.

⁴⁶ Jungtinė pamoka – tik tai pamokai sujungiamos skirtingų lygių programų klasės.

⁴⁷ Pvz.: matematikos, antros užsienio kalbos, chemijos ir pan.

⁴⁸ Mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programas, tinklo kūrimo taisyklės, 25.7 p.

formuojama tik tuo atveju, jei prie jos finansavimo atitinkama dalimi prisideda savivaldybė. Jeigu savivaldybės mokyklų tinklą tvarko pagal šią nuostatą, turėtų mažėti savivaldybių, turinčių mokyklų su nesukomplektuotomis klasėmis. 2018–2019 m. sumažėjo 6-iomis (12 proc.), bet 46-iose iš 60-ies (77 proc.) savivaldybių mokyklos turi nesukomplektuotų klasių. 2019–2020 m. m. 25 (41 proc.) savivaldybės turėjo mokyklą, kurioje buvo bent viena jungtinė nesukomplektuota klasė⁴⁹ (pavyzdys).

Nesukomplektuotos jungtinės klasės pavyzdys

X savivaldybės mokykloje yra klasė, kur sujungtos keturios klasės (1–4) ir joje mokosi 6 mokiniai.

30. Prieš prasidedant 2019–2020 m. m. buvo panaikintas teisinis įpareigojimas skirti lėšų iš valstybės biudžeto tik tuo atveju, jei konkrečią sumą dėl nesukomplektuotų klasių skiria savivaldybė⁵⁰. Nustatėme, kad 2019–2020 m. m. papildomą finansavimą šioms klasėms skyrė mažiau nei trečdalis lėšas turėjusių skirti savivaldybių ir jų skiriamos lėšos nepatenkino nustatyto poreikio, kuris buvo daugiau nei 1,5 karto didesnis už faktiškai skirtą sumą⁵¹. Dėl to nukenčia ugdymo kokybė ir mokiniai: neužtikrinamas vienodai kokybiškas ugdymas palyginti su mokyklomis, kurios neturi nesukomplektuotų ir jungtinių klasių.
31. Savivaldybės priimdamos sprendimus dėl mokyklų tinklo optimizavimo, nusprendamos dėl klasių komplektavimo ir jungimo turėtų priimti finansinius įsipareigojimus, kad būtų užtikrintas kokybiškas ugdymas.

2. ŠVIETIMO VEIKLA ORGANIZUOJAMA PER MAŽAI ORIENTUOJANTIS GERINTI MOKINIŲ PASIEKIMUS

2.1. Ikimokyklinis ugdymas per mažai išnaudojamas mažinti mokinių pasiekimų skirtumus

32. Ikimokyklinio ugdymo prieinamumas, ypač vaikų, kurie auga socialine riziką patiriančiose šeimose, lemia jų geresnius pasiekimus, padeda susikurti sėkmingesnę karjerą, augina ekonomiką, sumažina socialines išlaidas ateityje. Todėl svarbu, kad steigėjai (savivaldybės ir ministerija) užtikrintų, kad visi vaikai iš tokių šeimų būtų privalomai ugdomi pagal ikimokyklinio ugdymo programas.
33. Vertiname, ar:
 - visose savivaldybėse visi vaikai iš socialinę riziką patiriančių šeimų ugdomi pagal ikimokyklinio ugdymo programas;
 - visos savivaldybės vežioja vaikus į ikimokyklinio ugdymo programas vykdančias įstaigas.

⁴⁹ Jungtinė nesukomplektuota klasė – kai ne viso komplekto klasės sujungiamos ir vis tiek nesusidaro visas klasės komplektas (t. y. nesurenkamas minimalus 8 ar 12 mokinių skaičius).

⁵⁰ Vyriausybės 2018-07-11 nutarimas Nr. 679 (2019-08-28 redakcija Nr. 875): panaikinta nuostata, kad, norint gauti mokymo lėšų iš valstybės biudžeto, savivaldybės turi teikti ministerijai tarybų sprendimus dėl lėšų prisidėjimo.

⁵¹ Nurodytas poreikis – 1 218 tūkst. Eur, skirta 816 tūkst. Eur. Šie duomenys tik lėšas galėjusių skirti savivaldybių (11).

34. Vaikų iš socialinę riziką patiriančių šeimų ir neugdomų pagal ikimokyklinio ugdymo programas dalis 2019 m. išaugo (18 pav.). Tokių vaikų ikimokyklinio ugdymo užtikrinimas savivaldybėse skiriasi nuo 13 iki 100 proc. Tik 8 iš 50 savivaldybių nurodė ugdančios visus 2–5 m. vaikus iš šeimų, kurios patiria socialinę riziką, 2 – visus 0–2 m., o 5 nurodė neturinčios duomenų. Neturint duomenų, nėra galimybės užtikrinti privalomo⁵² ugdymo.

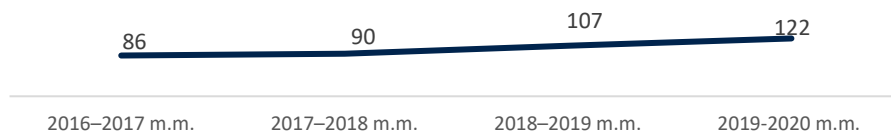
18 pav. Ugdomų ir neugdomų vaikų iš šeimų, kurios patiria socialinę riziką dalis (proc.) 2017 ir 2019 m.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal 50 savivaldybių pateiktus duomenis

35. Vaikų, kuriems buvo skirtas privalomas ikimokyklinis ugdymas, daugėjo (19 pav.), tačiau 31 iš 50 (62 proc.) vertintų savivaldybių privalomo ikimokyklinio ugdymo 2019 m. neskyrė nė vienam vaikui⁵³, o 23 (46 proc.) to nedarė visą audituojamą laikotarpį.

19 pav. Ikimokyklinio amžiaus vaikų (iki 5 m.), kuriems skirtas privalomas ikimokyklinis ugdymas, skaičius

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal 50 savivaldybių pateiktus duomenis

36. Savivaldybės paaiškino, kodėl nėra privalomai ugdomi visi vaikai, kurie auga šeimose, patiriančiose socialinę riziką (pavyzdys):

Pavyzdžiai savivaldybių atstovų nurodytų priežasčių, kodėl ne visi vaikai, kurie auga socialinę riziką patiriančiose šeimose, ugdomi pagal ikimokyklinio ugdymo programa

- Šeima gyvena toli nuo ugdymo įstaigos; kaimiškose vietovėse, kuriose sudėtingas susisiektis, ir tėvai neturi galimybės užtikrinti vaikų nuvykimo iki ugdymo įstaigos; mokykliniai autobusai nepritaikyti vežti ikimokyklinio amžiaus vaikus, nėra išspręstas vaiko palydovo klausimas, o viešojoje transporto blogas susisiektis.
- Šeimos problemos: šeima laikinai yra krizių centre; tėvai gydomi priklausomybių ligų centre kartu su vaiku; tėvų skyrybos, krizė šeimoje, tarpusavio santykių problemos ir kt.
- Silpna vaiko sveikata: dažnai serga, gydomas ligoninėje; turi raidos sutrikimų; vaikui nustatytas sunkus neįgalumas.
- Tėvų motyvacijos stoka: dalies tokių šeimų tėvai neturi motyvacijos rūpintis vaikų ateitimi, nes patys augo tokiose šeimose (jais nesirūpino jų tėvai – neturi tėvystės įgūdžių). Tėvų nenoras išruošti vaiką į įstaigą, rūpintis švara, rūbais, kalbėtis ir bendradarbiauti su įstaiga.
- Deklaruota gyvenamoji vieta: tėvai su vaiku laikinai išvykę į užsienį; šeima su vaikais neseniai grįžo iš užsienio; gyvenamosios vietos deklaravimas kitoje savivaldybėje ir kt.

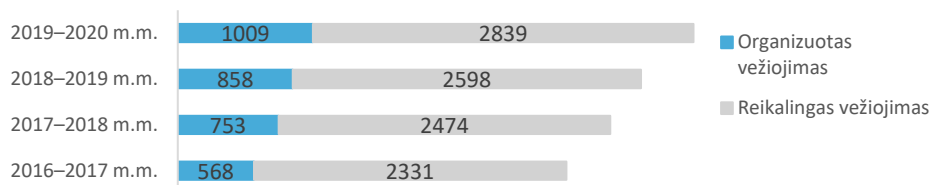
37. Kadangi ikimokyklinis ugdymas neprivalomas, išskyrus tuos atvejus, kai priimamas sprendimas skirti privalomą ugdymą ar tėvai (globėjai) pareiškia norą ugdyti specialiujų

⁵² Švietimo ir mokslo bei socialinės apsaugos ir darbo ministrų 2012-04-26 įsakymu Nr. V-735/A1-208 patvirtintas Privalomo ikimokyklinio ugdymo nustatymo ir skyrimo tvarkos aprašas, 5 p.

⁵³ 2018-09-27 valstybinio audito ataskaita Nr. VA-2018-P-9-1-7 „Ar išnaudojame ikimokyklinio ugdymo galimybes sėkmingesnei vaikų atečiai užtikrinti“, 13–14 psl. nustatyta, kad 2017 m. 31 savivaldybė neskyrė privalomo IU nė vienam vaikui.

ugdymosi poreikių turinčius vaikus, savivaldybės neįpareigos rūpintis kitose ikimokyklinio ugdymo programose dalyvaujančių vaikų vežiojimu. Audituojamu laikotarpiu vežiojamų ikimokyklinio amžiaus vaikų padaugėjo beveik du kartus (1,8 karto), tačiau poreikis vis dar nėra visiškai užtikrinamas. Jis kasmet auga (audituojamu laikotarpiu nuo 24 iki 36 proc.), bet 2019–2020 m. m. buvo nevežiojama apie 64 proc. vaikų, kuriems ši paslauga būtų reikalinga (20 pav.).

20 pav. Ikimokyklinio amžiaus vaikų (iki 5 m.) vežiojimo poreikis ir faktas

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal 50 savivaldybių duomenis

38. Pagal 50 savivaldybių pateiktus duomenis 2019 m. ikimokyklinio amžiaus vaikus (iki 5 m.) vežiojo 30, 11 – nevežiojo, o 9 neturi duomenų. Nevežiojančiosios teigia, jog nėra tokio poreikio, tėvai patys rūpinasi vaikų atvežimu arba tai, kad jos nėra įpareigosos teikti šią paslaugą, o ją teikiant reiktų papildomų investicijų.
39. Ikimokyklinio ugdymo organizavimas yra savivaldybių savarankiškoji funkcija⁵⁴ – nežinant poreikio ir nevežiojant vaikų ar kitaip neorganizuojant ugdymo pagal ikimokyklinio ugdymo programas, nėra galimybės užtikrinti, kad šis ugdymas būtų prieinamas visiems, o atėjusiųjų į formalųjį ugdymą galimybės pasiekti geresnių rezultatų būtų tolygesnės. Siekiant, kad pagal ikimokyklinio ugdymo programas būtų ugdomi visi vaikai, augantys šeimose, kurios patiria socialinę riziką, nepriklausomai nuo to, kur jie gyvena, reiktų daugiau dėmesio skirti vežiojimui ar kitaip užtikrinti jų ugdymą (pvz., nuotoliniu būdu).

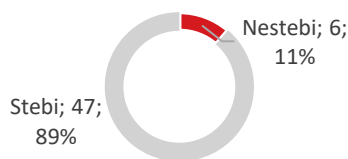
2.2. 11 proc. vertintų mokyklų nestebi individualios mokinio pažangos

40. Individualios mokinio pažangos stebėjimas – veiksminga priemonė gerinti kiekvieno mokinio ugdymo(si) rezultatus. Vertiname, ar visose vertintose 53-ose mokyklose ši stebėsena užtikrinama.
41. 2017 m. audito metu⁵⁵ nustatėme, kad didžioji dalis (83 proc., 34 iš 41) mokyklų pažangos vertinimą suprato tik kaip mokomųjų dalykų pažymių pokytį. Šio audito metu pamatėme, kad tokių mokyklų dalis pastebimai sumažėjo, nes tik 9 iš 47 (19 proc.) vertintų, kuriose stebima mokinio individuali pažanga, stebi tik pažymių pokytį. Deja, 6-iose iš 53 (11 proc.) vertintų ji iš viso nestebima (21 pav.). Nevertinant visų mokinių individualios pažangos, užkertamas kelias vaikams paskatinti: įsivertinus pažangą nusimatyti ir siekti geresnių rezultatų, kad mažėtų jų pasiekimų skirtumas.

⁵⁴ Vietos savivaldos įstatymas, 6 str. 8 d.

⁵⁵ 2017-11-28 valstybinio audito ataskaita Nr. VA-2017-P-50-1-20 „Ar gali gerėti Lietuvos mokinių pasiekimai“, 49–51 psl.

21 pav. Individualią mokinio pažangą stebinčios ir nestebinčios mokyklos 2019–2020 m. m.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal 53 vertintų mokyklų duomenis

42. 2017 m. audito metu⁵⁶ rekomendavome numatyti vienodus individualios mokinio pažangos stebėjimo rodiklius, kurie užtikrintų sklandesnį pažangos vertinimo tęstinumą mokiniams judant tarp mokyklų. Ministerijos užsakymu parengta formuojamojo vertinimo⁵⁷ metodinė priemonė. Analizavome NŠA (buvusios NMVA) 2016–2019 m. 23-ose vertintose mokyklose atliktus išorės vertinimus: ekspertai teikė pastabas dėl individualios mokinio pažangos ir (ar) šios pažangos pamokoje. Dažniausiai atkreiptas dėmesys, kad mokykloje nesistemiškai vertinama individuali mokinio pažanga, trūksta vertinimo kriterijų aiškumo, stokojama tikslingo vertinimo metu surinktos informacijos naudojimo tolimesnės veiklos planavimui. Pačios ministerijos atlikta mokyklų apklausa dėl šios pažangos ir pasiekimų stebėsenos atskleidė, kad mokykloms trūksta bendros pažangos vertinimo sistemos, gerosios praktikos pavyzdžių, rodiklių, kuriuos reikėtų stebėti.

2.3. Nepakankamas mokyklų aprūpinimas šiuolaikinėmis ugdymo priemonėmis

43. Šiuolaikiniams vaikams ugdyti reikalingos šiuolaikinės technologijos, ypač jos svarbios mažinant vaikų iš palankios ir nepalankios SEK aplinkos pasiekimų atotrūkį. Europos Komisijos 2019 m. tyrimo „IKT švietime“⁵⁸ rezultatai parodė, kad virtualių mokymosi aplinkų naudojimas Lietuvos mokyklose per 6 metus padidėjo 12 proc., bet dar nepasiekė ES vidurkio. Be to, tik 50 proc. mokinių mokosi mokyklose, kur 90 proc. IKT priemonių yra veikiančios. Turimos priemonės sensta, jas prižiūri mokyklos personalas, neprieinamos išorinės paslaugos.
44. Vertiname, ar:
- visų mokyklų mokiniai aprūpinti kompiuteriais ir (ar) planšetėmis;
 - visų mokyklų mokiniai aprūpinti prieiga prie interneto;
 - COVID-19 pandemijos metu įvykusius pokyčius.
45. Vienas kompiuteris 2019 m. teko vidutiniškai 5, o 53 vertintose mokyklose – 9 mokiniams. Duomenų apie asmeninius mokinių kompiuterius nei mokyklos, nei savivaldybės nerinko, todėl, šalyje paskelbus karantiną, kilo sunkumų aprūpinant juos nuotoliniam mokymui(si) būtina įranga. 2020 m. atlikta apklausa⁵⁹ ir nustatyta, kad 35 tūkst. bendrojo ugdymo mokinių neturi kompiuterio ir (ar) planšetės namuose. Kadangi ir mokyklos jais aprūpintos tik iš dalies,

⁵⁶ Ten pat, 55 psl.

⁵⁷ Prieiga per internetą:

https://www.smm.lt/uploads/documents/Pedagogams/Formuojamasis%20vertinimas_internetine%20versija_2018.pdf.

⁵⁸ 2nd Survey of Schools: ICT in Education (Lithuania Country Report). Prieiga per internetą: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/2nd-survey-schools-ict-education>.

⁵⁹ Pandemijos pradžioje ministerija atliko mokyklų apklausą dėl mokinių aprūpinimo kompiuterinėmis priemonėmis ir pateikė jos rezultatus.

buvo imtasi priemonių, kad mokymo procesas šioms vaikams nenutrūktų (plačiau apie priemones 5 priede).

46. Pastebime, kad 2019 m. kompiuteriais aprūpinti buvo visų vertintų mokyklų mokytojai. Iš dalies jais aprūpinti ir mažų mokyklų mokiniai (3 lentelė.), bet šios mokyklos neišnaudoja turimų technologijų, mokytojams trūksta kompetencijų ir mokymų, kaip integruoti kompiuterines priemones į pamokas, kad jomis labiau naudotųsi ne mokytojas, o mokiniai⁶⁰.

3 lentelė. Mokinių ir mokytojų aprūpinimas kompiuteriais ir planšetėmis 2019 m. (vnt.)

	Didelė mokykla	Vidutinė mokykla	Maža mokykla
Vienas kompiuteris mokiniams	12	7	3
Vienas kompiuteris mokytojams	1	1	1
Viena planšetė mokiniams	23	22	12
Viena planšetė mokytojams	143	92	0

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal 54 vertintų mokyklų duomenis

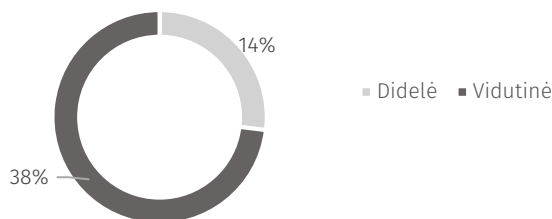
47. Minėtame Europos Komisijos 2019 m. tyrime teigiama, kad kompiuteriai mokyklose naudojami per mažai. Net 40 proc. Lietuvos pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų mokinių nenaudojo kompiuterių mokyklose mokymosi tikslais, o Europoje ši dalis nesiekia 25 proc.⁶¹
48. Lietuvos mokyklos pagal interneto greičio rodiklį pranoksta ES vidurkį. Lietuvoje 2019 m. 27–29 proc. mokyklų turėjo greitesnį nei 100 mbps internetą (ES vidurkis – 18 proc., Estijoje net 70 proc.)⁶². 2019 m. 1,4 proc. šalies mokyklų neturėjo interneto ryšio. Karantino pradžioje problemų kilo dėl šio ryšio kokybės, stringančių įvairių ugdymo platformų. Audito metu ŠMSM surinkti papildomi duomenys rodo, kad problemos buvo išspręstos (plačiau 5 priede).
49. Gamtamokslis raštingumas nesiekia EBPO šalių vidurkio (4 pav.). Dviejų PISA ciklą (2015 ir 2018 m.) tyrimų išvadose ir teiktose rekomendacijose pažymima, kad Lietuvos mokyklose nepakankamas laboratorijų skaičius. 2015 m. TIMSS tyrimo duomenys parodė, kad tik 2 proc. Lietuvos ketvirtokų ir 11 proc. aštuntokų gali naudotis laboratorijomis (tyrime dalyvavusių 47 šalių vidurkis buvo atitinkamai 38 proc. ir 85 proc.). Todėl vertinome, ar visos mokyklos, kuriose yra 5–12 klasės, aprūpintos laboratorijomis arba mokiniams užtikrinama prieiga prie jų.
50. Nuo 2018 iki 2019 m. šalies mokyklose beveik du kartus padaugėjo integruotų laboratorijų (2018 m. buvo 3,5 proc. tokių mokyklų, 2019 m. – 6,3 proc.), tačiau vis dar nepakanka laboratorijų kokybiškam ugdymui užtikrinti. Iš 57 vertintų mokyklų laboratorijas turi tik 12 ir tai yra didelės ir vidutinės mokyklos (22 pav.). Didžioji dalis (12 iš 57) vertintųjų, turinčių laboratorijas, yra gimnazijos, taigi jų mokiniams sudaromos didesnės galimybės tobulėti gamtos mokslų srityje.

⁶⁰ Tyrimo rezultatai parodė, kad taikant IKT pamokose labiau vyrauja metodai, kai svarbu ne mokinsys, o mokytojas.

⁶¹ ISCED 2 nenaudoja kompiuterio mokyklose: Lietuvoje – 40 proc., Europoje – 20 proc., Estijoje – 21 proc., Latvijoje – 20 proc.; ISCED 3 nenaudoja kompiuterio mokyklose: Lietuvoje – 39 proc., Europoje – 24 proc., Estijoje – 25 proc., Latvijoje 26 proc.

⁶² 2nd Survey of Schools: ICT in Education (Lithuania Country Report), 2019 m.

22 pav. Mokyklų, turinčių laboratorijas, dalis (proc.) pagal mokyklos dydį

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal 57 vertintų mokyklų duomenis

51. Audito metu apklausėme 57 vertintų mokyklų vadovus, kaip jie užtikrina, kad mokiniai gamtos mokslų mokytųsi su moderniomis priemonėmis. Iš pateiktų atsakymų pastebime, kad tik didelių ir vidutinių mokyklų vadovai, kuriose nėra laboratorijų, imasi veiksmų (pavyzdys).

Mokyklų, kuriose nėra laboratorijų, vadovų nurodytų būdų, kaip užtikrinamas gamtos mokslų mokymas su moderniomis priemonėmis, pavyzdžiai

- Mokykla X: gamtos mokslų kabinetuose įdiegtos *MozaBook* programos (viename kabinate kabo ir išmanusis ekranas). Tai leidžia pamokas daryti inovatyvias, matyti 3D vaizdą, objektų pjūvius, galima daryti net bandymus su įvairiomis medžiagomis.
- Mokykla Y: mokiniai stebi ir atlieka mokslinius eksperimentus, lankydami socialinių partnerių laboratorijose (edukacinės išvykos) į Nacionalinio maisto ir veterinarijos rizikos vertinimo instituto laboratorijas, į Vilniaus universiteto Gyvybės mokslų centro ekologijos laboratoriją, į Vilniaus universiteto zoologijos muziejų, edukacinė pamoka Vandens laboratorijoje, edukacinė išvyka į įmonę „LietPak“ „Ekologinės maistinės pakavimo plėvelės gamyba“ ir t. t.
- Mokykla Z: sudaryta sutartis su VDU ŽŪA. Mokiniai pavežami sutartu laiku į laboratorijas. 2019–2020 m. buvo vežami 5 kartus.
- Mokykla Q: mokiniai vežami į kitą rajono mokyklą, kuriose yra laboratorijos, buvo pasikvieta ir mobiliąją laboratoriją.

52. Karantinas ir jo metu taikytos priemonės aprūpinti mokinius kompiuterinėmis technologijomis (kompiuteriais, planšetėmis) ir interneto ryšiu lėmė esminį teigiamą šuolį IKT srityje. Kad ši sutelkta investicija netaptų vienkartinėmis išlaidomis, svarbu proveržį išlaikyti. Tam reikėtų numatyti priemones ir suplanuoti lėšas, reikalingas kokybiškam įrangos ir ryšio palaikymui ir ateityje. Gamtamoksliniam raštingumui gerinti reikėtų užtikrinti, kad visi mokiniai, nepriklausomai nuo mokyklos dydžio ir vietovės (kaime ar mieste), galėtų naudotis moderniomis laboratorijomis.

2.4. Neužtikrinamos konsultacijos po pamokų visiems mokiniams

53. Kadangi skiriasi mokinių motyvacija, mokymosi tempas, atsiranda mokymosi spragų dėl įvairių priežasčių⁶³, todėl reikalinga mokymosi pagalba. Viena iš mokyklose teikiamų pagalbos mokymuisi rūšių – konsultacijos⁶⁴. 2017 m. valstybinio audito⁶⁵ metu nustatėme, kad konsultacijos grupėse arba individualiai yra labiausiai paplitusi pagalbos pagal poreikius forma. Vertinome, ar visose vertintose mokyklose teikiamos konsultacijos po pamokų ir užtikrinama, kad jose galėtų dalyvauti visi mokiniai, kuriems jų reikia.

⁶³ Pvz., praleidžiamos pamokos dėl ligos, šeimyninės bėdos (tėvų skyrybos, netektys) ir pan.

⁶⁴ Švietimo ir mokslo ministro 2017-06-02 įsakymu Nr. V-442 patvirtinti 2017–2018 ir 2018–2019 m. m. pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendrieji ugdymo planai, 40 p.

⁶⁵ 2017-11-28 valstybinio audito ataskaita Nr. VA-2017-P-50-1-20 „Ar gali gerėti Lietuvos mokinių pasiekimai“.

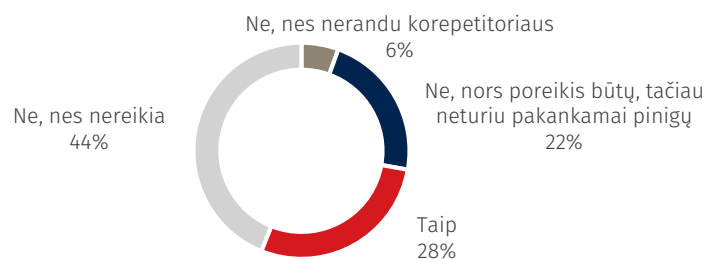
54. Vertintų mokyklų atstovai nurodė, kad teikia konsultacijas po pamokų, 5 iš 53 vertintų mokyklų pripažino, kad netenkina viso konsultacijų poreikio: neorganizuojamos kai kurių dalykų (fizikos, anglų, lietuvių k.) konsultacijos, nes trūksta mokytojų (jų krūvis per didelis), ar lėšų. Nustatėme, kad vežiojamiems mokiniams ne visada sudaromos galimybės lankyti šias konsultacijas. 2019 m. vežiojamų buvo apie 18 proc. (2018 m. – 19 proc.) vertintų 55 mokyklų mokinių. Daugiau nei 13-oje jų (23,6 proc.) vežiojama daugiau nei pusė mokinių. Atlikę atvejo analizės tyrimą⁶⁶ nustatėme, kad bent 3 mokyklos bent vienam mokiniui neužtikrino, kad šis galėtų lankyti konsultacijas (pavyzdys).

Mokinių vežiojimo tvarkaraščių ir konsultacijų tvarkaraščio nesuderinamumo pavyzdžiai

- Mokinys išvežamas 14:15 val., o konsultacijos prasideda 14:10, taigi jis negali jų lankyti;
- Mokinys išvežamas 14:00 val., o konsultacijos prasideda 13:40 ir 13:50, taigi jis negali jų lankyti;
- Mokinys išvežamas 13:25 val., o konsultacijos būna per 5, 6, 7 ir 8 pamokas, taigi jis galėtų lankyti tik konsultacijas per 5 pamoką, jeigu suderinama su jo pamokų tvarkaraščiu;
- Mokinys išvežamas 13:55 val., o konsultacijos būna per 5, 6, 7 ir 8 pamokas, taigi jis galėtų lankyti tik konsultacijas per 5 ir 6 pamokas, jeigu suderinama su jo pamokų tvarkaraščiu.

55. Negaudami individualios pagalbos mokykloje, mokinių tėvai samdo korepetitorius. Vyriausybės strateginės analizės centro 2019 m. atlikta dešimtokų ir dvyliktokų bei tėvų apklausa⁶⁷ parodė, kad apie pusė mokinių reikalingos korepetitoriaus paslaugos, su jais mokosi 30 proc. dvyliktokų ir 21 proc. dešimtokų. Dažniau šiomis paslaugomis naudojasi dvyliktokai, gyvenantys didmiesčiuose (37 proc.) ir labiau pasiturintys. Siekdami pasižiūrėti, ar korepetitorių paslaugos yra paplitusios, atlikome bandomąją internetinę tėvų, turinčių mokyklinio amžiaus vaikų, apklausą⁶⁸. Ji parodė, kad šiomis paslaugomis naudojosi 28,3 proc. apklaustųjų, o dar 22 proc. nurodė, kad poreikis joms būtų, bet nėra pakankamai pinigų (23 pav.). Šiomis paslaugomis naudojasi visų klasių mokiniai – nuo pradinukų iki gimnazistų, dažniau didžiuosiuose miestuose (detalesni rezultatai pateikti 4 priede).

23 pav. Ar naudojotės korepetitorių paslaugomis (2020 m.)

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal 2020 m. bandomosios apklausos rezultatais

56. Konsultacijos skirtos padėti mokiniams mažinti žinių spragas ir pasiekimų atotrūkį. Neužtikrinant visiems mokiniams vienodų galimybių jas lankyti, negalime tikėtis, kad pasiekimų atotrūkis mažės. Konsultacijos galėtų būti teikiamos ir nuotoliniu būdu, jeigu nėra galimybės suderinti mokinių konsultacijų grafiko su vežiojimo tvarkaraščiu.

⁶⁶ 5-iose mokyklose, kuriose lankėmės audito metu ir kurios turėjo vežiojamų mokinių, palyginome 35-ių mokinių vežiojimo grafikus su konsultacijų tvarkaraščiais.

⁶⁷ Prieiga per internetą: <https://strata.gov.lt/images/tyrimai/2020-metai/svietimo-politika/20200427-studiju-pasirinkimas-ataskaita.pdf>.

⁶⁸ Atkreipiame dėmesį, kad auditorių atlikta apklausa nėra reprezentatyvi, kuri leistų daryti tikslias išvadas apie korepetitorių paslaugų mastą ir poreikį, nes ji buvo atsitiktinė, joje nedalyvavo tėvai, neturintys prieigos prie interneto.

2.5. Siekis dėl specialiųjų ugdymo įstaigų išskaidymo nebus pasiektas

57. Valstybinėje švietimo strategijoje⁶⁹ kalbama apie specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių asmenų ugdymo užtikrinimą siekiant socialinės atskirties įveikos. Vyriausybės planuose pabrėžta ir specialiųjų poreikių turinčių žmonių įtraukties svarba⁷⁰. Vyriausybės programos įgyvendinimo plane⁷¹ vienas iš numatytų darbų – jungtinių mokyklų tinklo sukūrimas, plėtojant įtraukųjį ugdymą. Siekiama, jog 2020 m. išskaidytų specialiųjų ugdymo įstaigų dalis sudarytų 75 proc. Vertiname ar:

- 75 proc. specialiųjų ugdymo įstaigų išskaidytos;
- specialiosiose ugdymo įstaigose ugdomų vaikų dalis sudaro 0,5 proc. visų bendrojo ugdymo mokinių.

58. Per audituojamą laikotarpį specialiųjų ugdymo įstaigų sumažėjo trimis ir 2019 m. jų buvo 40 (24 pav.), todėl nebus pasiektas Vyriausybės siekis, kad 2020 m. išskaidytų specialiųjų ugdymo įstaigų dalis sudarytų 75 proc. (t. y. kad šalyje liktų ne daugiau kaip 11 tokių įstaigų).

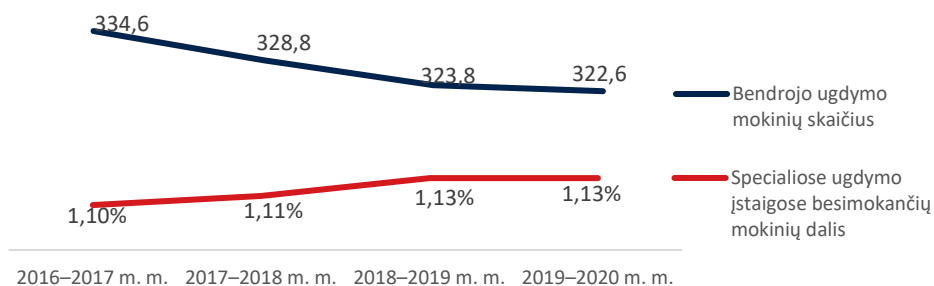
24 pav. Specialiųjų ugdymo įstaigų skaičius 2016–2019 m.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal NŠA duomenis

59. Mažėjant specialiųjų ugdymo įstaigų, turėtų mažėti ir besimokančiųjų jose. Valstybinėje švietimo strategijoje⁷² vienas siekių – sumažėjusi dalis vaikų, kurie mokosi specialiosiose ugdymo įstaigose (2017 m. siekta 0,8 proc., 2022 m. – 0,5 proc.). ŠVIS duomenimis, augo mokomų specialiosiose ugdymo įstaigose mokinių dalis (25 pav.). Taigi 2017 m. audito⁷³ metu nustatyta padėtis nepakito.

25 pav. Bendrojo ugdymo mokinių skaičius (tūkst.) ir mokinių, kurie mokosi specialiosiose ugdymo įstaigose, dalis (proc.) 2016–2019 m.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal NŠA duomenis

⁶⁹ Valstybinė švietimo strategija, 19.3 p.

⁷⁰ Septynioliktosios Vyriausybės programa, 63.15 p.

⁷¹ Vyriausybės 2017-03-13 nutarimu Nr. 167 patvirtintas Vyriausybės programos įgyvendinimo planas, 2.2.3 p.

⁷² Seimo 2013-12-23 nutarimu Nr. XII-745 patvirtinta Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija, priedo 25 p.

⁷³ 2017-11-28 valstybinio audito ataskaita Nr. VA-2017-P-50-1-20 „Ar gali gerėti Lietuvos mokinių pasiekimai“, 48 psl.

60. ŠVIS duomenimis, specialiųjų ugdymosi poreikių turintys mokiniai bendrojo ugdymo mokyklose 2019 m. sudarė apie 13 proc. visų mokinių. Didžioji dalis (97 proc.) šių vaikų 2019 m. mokėsi bendrosiose klasėse, o 3 proc. specialiose klasėse. Pažymime, kad nuo 2016 m. specialiųjų klasių skaičius kasmet augo (26 pav.), 11 proc. išaugo ir tokiose klasėse besimokančių mokinių: 2016 m. buvo 1 155, 2019 m. – 1 303 mokiniai.

26 pav. Specialiųjų klasių bendrojo ugdymo mokyklose skaičius 2016–2019 m.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal ŠVIS duomenis

61. Mažėjantis bendrojo ugdymo mokinių skaičius ir didėjanti jų dalis specialiosiose ugdymo įstaigose, augantis specialiųjų klasių ir jose mokomų vaikų skaičius rodo, kad savivaldybės nėra linkusios mažinti vaikų šiose mokyklose ir integruoti jų į bendrojo ugdymo mokyklas, bendrojo ugdymo klases. 2017 m. audito metu⁷⁴ teikėme rekomendacijas dėl įtraukiojo ugdymo didinimo ir laukiame jų įgyvendinimo, todėl naujų rekomendacijų neteikiame.

3. IMAMASI PRIEMONIŲ DIDINTI MOKYTOJŲ DARBO UŽMOKESTĮ, TAČIAU DAR KYLA IŠŠŪKIŲ

62. Lietuvoje audituojamu laikotarpiu pedagoginių darbuotojų skaičius sumažėjo 7,6 proc., bet santykis su mokiniais kito proporcingai ir reikšmingai nesikeitė. Europos Komisija 2019 m.⁷⁵ nurodo, kad Lietuvoje mokytojų ir mokinių skaičiaus santykis⁷⁶ 2017 m. buvo vienas mažiausių ES, todėl būtinos strategijos, skirtos išlaikyti ir pagerinti kokybę, kartu užtikrinant sistemos efektyvumą. Seimas 2015 m. nusprendė⁷⁷ tobulinti bendrojo ugdymo mokyklų finansavimo modelį, kuris turėjo būti pagrįstas klasės (grupės) krepšelio principu. Šis modelis turėjo pakeisti beveik du dešimtmečius (nuo 2002 m.) galiojusį vadinamąjį mokinio krepšelį, kai kiekvienai mokyklai skirtų lėšų dydis priklausė nuo kiekvieno toje mokykloje besimokančio mokinio. Naujasis modelis pradėtas taikyti 2018-09-01 ir pagal jį didžioji lėšų dalis (skirta ugdymo planus įgyvendinančių mokytojų ir kitų specialistų darbo užmokesčiui mokėti) apskaičiuojama atsižvelgiant į konkrečioje mokykloje apskaičiuotą sąlyginį klasių skaičių. Vienas Vyriausybės 2016–2020 m. programos įgyvendinimo plano darbų – etatinio mokytojų darbo apmokėjimo tvarkos parengimas ir įgyvendinimas, siekiant sukurti patrauklias jų karjeros sąlygas⁷⁸. Laukiamas pokytis, kad vidutinis mokytojų darbo užmokestis 2020 m. sudarytų 1 289 Eur⁷⁹ (2016 m. I ketv. buvo 820,5 Eur).

⁷⁴ Ten pat, 52–53 psl.

⁷⁵ 2019 m. Education and Training 2019. Lithuania, 7 psl.

⁷⁶ Pradinėse mokyklose – 10,6, ES – 14,7; vidurinėse mokyklose (pagrindinio ugdymo lygmeniu – 7,3, ES – 12,2; vidurinio ugdymo lygmeniu – 8,0, ES – 12,2).

⁷⁷ Seimo 2015-03-19 sprendimas Nr. XII-1557 „Dėl bendrojo ugdymo mokyklų finansavimo modelio tobulinimo“.

⁷⁸ Vyriausybės 2017-03-13 nutarimu Nr. 167 patvirtintas Vyriausybės programos įgyvendinimo planas, 2.3.4 darbas „Švietimo ir mokslo finansavimo pertvarka“.

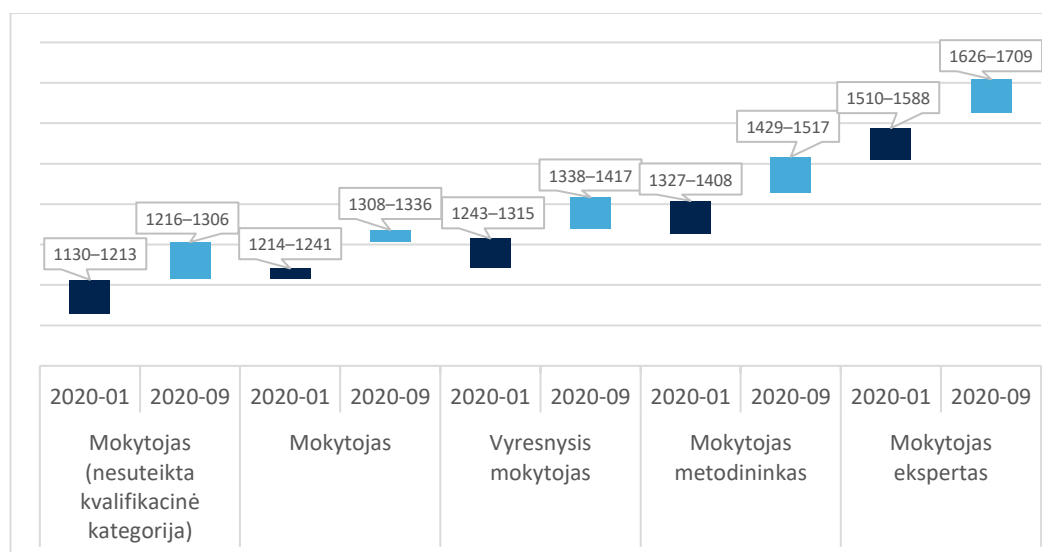
⁷⁹ Plane numatyta 2020 m. pasiekti 1 000 Eur, tačiau jis turėtų būti didinamas taikant 1,289 koeficientą, atsižvelgiant į nuo 2019-01-01 įvykusius mokesčių sistemos pakeitimus (kai darbdavio socialinių draudimo įmokų dalis buvo įskaityta į darbuotojo darbo užmokestį).

63. 2019 m. iš valstybės biudžeto kaip specialios tikslinės dotacijos 60-iai savivaldybių skirta 691,3 Eur mokymo lėšų, iš kurių apie 90 proc. (apie 622 mln. Eur) panaudota ugdymo įstaigose dirbančių mokytojų darbo užmokesčiui.

3.1. Mokytojų vidutinis darbo užmokestis didėja, visu darbo krūviu dirba 35 proc. jų, trūksta jaunų pedagogų

64. Audito metu vertinome, ar įvyko laukiamas pokytis, kad vidutinis mokytojų darbo užmokestis 2020 m. sudarytų 1 289 Eur. Nurodyto tikslo kryptingai siekta kasmet skiriant papildomų asignavimų jų darbo užmokesčiui didinti: 2019 m. skirta 15,5 mln. Eur⁸⁰, 2020 m. – 31,4 mln. Eur⁸¹. Nuo 2020-09-01 įsigalios darbo apmokėjimo įstatymo pakeitimai, kai dėl padidintų mokytojų pareiginės algos pastoviosios dalies koeficientų (apie 8 proc. lyginant su 2020-01-01) bus sudarytos prielaidos uždirbti 116–146 Eur didesnę pareiginę algą. Konkretūs darbo užmokesčio dydį lemiantys rodikliai ir jų reikšmės nurodyti 6 priedo 1 pav. Remdamiesi teisės aktais apskaičiavome⁸², kaip 2020 m. didės pareiginės algos (neatskaičius mokesčių) visu darbo krūviu dirbantiems skirtingas kvalifikacijas ir darbo stažą turintiems mokytojams (27 pav.):

27 pav. Minimali ir maksimali pareiginė alga (Eur) atsižvelgiant į kvalifikaciją ir darbo stažą, 2020 m. sausio ir rugsėjo mėn.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal teisės aktų nuostatas

65. Remiantis ŠVIS duomenimis⁸³, 2019–2020 m. m. pedagoginių darbuotojų, kuriems suteikta kvalifikacija, struktūroje didžiausią lyginamąjį svorį sudarė per 15 m. stažą turintys mokytojai metodininkai (38 proc.) ir tokį pat stažą turintys vyresnieji mokytojai (33 proc.). Apskaičiavome, kad tokių mokytojų pareiginė alga (neatskaičius mokesčių) 2020 m. padidės atitinkamai nuo

⁸⁰ 2019 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas, 3 str. 1 d.

⁸¹ 2020 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas, 3 str. 1 d.

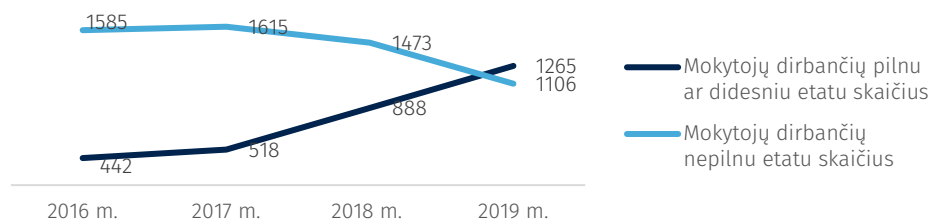
⁸² Valstybės ir savivaldybių įstaigų darbuotojų ir komisijų narių darbo apmokėjimo įstatymo 5 priedo 1 p. (pagal redakciją, galiojančią 2020-01-01 ir 2020-09-01).

⁸³ Prieiga per internetą: <http://svis.emokykla.lt/3-mokykla-pedagoginiai-darbuotojai/> (2020-05-31 duomenimis).

1 302 iki 1 403 Eur ir nuo 1 394 iki 1 501 Eur⁸⁴ (atskaičius mokesčius, po padidinimo alga sudarytų apie 892–948 Eur). Statistikos departamento duomenimis, vidutinis mokytojo darbo užmokestis⁸⁵ 2019 m. didėjo nuo 1 357,2 Eur (I ketv.) iki 1 540,1 Eur (IV ketv.)⁸⁶ (neatskaičius mokesčių).

66. Pažymėtina, kad vidutinis darbo užmokestis skaičiuojamas⁸⁷ visu darbo krūviu dirbančiam darbuotojui (1 512 val. norma per mokslo metus), o 2019 m. rugsėjo mėn. duomenimis visu ar didesniu darbo krūviu buvo įdarbinti 35 proc. visos Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklų mokytojų⁸⁸. Nuo 2016 m. 55 vertintose mokyklose tris kartus išaugo mokytojų, dirbančių visu darbo krūviu, skaičius (28 pav.), bet ne mažose mokyklose. 2019 m. didelėse vertintose mokyklose mokytojų, dirbančių visu darbo krūviu ir daugiau, buvo 56,2 proc., o mažose tokių mokytojų buvo 23,4 proc. Tai rodo, kad mažosios turi mažesnes galimybes užtikrinti visą darbo krūvį mokytojams ir sudaryti patrauklesnes darbo sąlygas.

28 pav. Mokytojų, dirbančių visu ir didesniu darbo krūviu, ir mokytojų, dirbančių ne visu darbo krūviu, skaičių tendencijos 2016–2019 m. vertintose mokyklose

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal 55 vertintų mokyklų duomenis

67. Aukštos kvalifikacijos, motyvuoti mokytojai yra būtini siekiant aukštos kokybės švietimo. Europos Komisijos 2019 m. apžvalgoje⁸⁹ nurodoma, kad prasta visuomenės nuomonė apie mokytojo profesijos prestižą ir jaunų specialistų nepritraukimas kenkia ugdymo kokybei. Iš 57 vertintų mokyklų 68 proc. 2019 m. neturėjo nė vieno jauno mokytojo. Ir tik trečdalis (15 iš 49) vertintų savivaldybių taikė mokytojų pritraukimo priemones⁹⁰. 2017 m. audito⁹¹ metu nustatėme, kad naujų mokytojų pritraukimas į mokyklas yra problema, o dauguma savivaldybių netaiko jų pritraukimo priemonių. Nustatėme, kad jaunų mokytojų⁹² mokyklose dalis nesiekia EBPO vidurkio (10 proc.), ir nuo 2016 m. kasmet mažėja (29 pav.). Taigi gali nebūti kuo pakeisti į pensiją išeinančius.

⁸⁴ Skaičiuojant neįvertinta, kad teisės aktų nustatytais atvejais mokytojams iki 25 proc. gali būti padidintas pastoviosios dalies koeficientas, skirtos priemokos ir premijos.

⁸⁵ Mokytojų darbo užmokesčio įverčiams rengti 2019 m. buvo atrinkta 210 viešojo sektoriaus švietimo įstaigų (Statistikos departamento 2020-03-18 raštas Nr. SD-148 „Dėl statistinių duomenų“).

⁸⁶ Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=6c52a9da-57f1-44b0-8853-e9245196a9b9#/>.

⁸⁷ Remiantis Statistikos departamento generalinio direktoriaus 2018-09-19 įsakymu Nr. DJ-206 patvirtintos Ketvirtinio darbo užmokesčio statistinių rodiklių rengimo metodikos 9.10 p., skaičiuojant VDU naudojamas sąlyginio darbuotojų skaičiaus rodiklis, t. y. darbuotojų, dirbančių visą darbo laiką, ir darbuotojų, dirbančių ne visą darbo laiką, perskaičiuotų į dirbančius visą darbo laiką, skaičių suma. Formulė pateikta metodikos 44.3 p.

⁸⁸ STRATA 2020-02-04 paskelbtos Mokytojų darbo užmokesčio apžvalgos 17 psl. Prieiga per internetą: <https://strata.gov.lt/images/tyrimai/2020-metai/svietimo-politika/20200205-mokytoju-darbo-uzmokescio-apzvalga.pdf>.

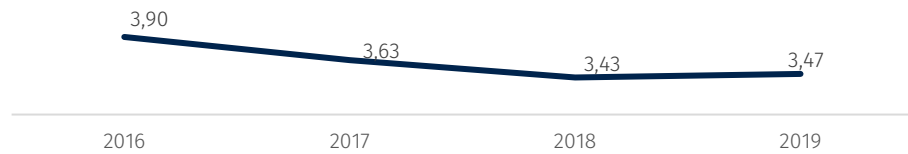
⁸⁹ 2019 m. Education and Training 2019. Lithuania, 5 psl.

⁹⁰ Apmoka kelionės išlaidas, parūpina būstą toje savivaldybėje, finansuoja trūkstamų dalykų pedagogines studijas ir kt.

⁹¹ 2017-11-28 valstybinio audito ataskaita Nr. VA-2017-P-50-1-20 „Ar gali gerėti Lietuvos mokinių pasiekimai“.

⁹² Iki 29 m. imtinai.

29 pav. Jaunų mokytojų dalis (proc.), palyginti su visų mokytojų skaičiumi, 2016–2019 m.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal ŠVIS duomenis

3.2. Darbo apmokėjimo reglamentavimui trūksta aiškumo, mokyklos skirtingai taiko teisės aktus

68. Mokytojų darbo apmokėjimo esminis pokytis nuo 2018-09-01 – darbo krūvis ir jo sandaros (darbo pareigų paskirstymo pagal laiką) įtvirtinimas. Teisėkūros pagrindų įstatyme nurodytas aiškumo principas⁹³ reikalauja, kad teisės aktuose nustatytas teisinis reguliavimas būtų logiškas, nuoseklus, glaustas, suprantamas, tikslus, aiškus ir nedviprasmiškas. Jis turi užtikrinti, kad nustatydamos mokytojų darbo krūvio sandarą visos mokyklos vienodai supras ir teisingai taikys teisės aktų reikalavimus⁹⁴, kurie aktualūs daugiau nei 34 tūkst. mokytojų, dirbančių per 1 tūkst. ugdymo įstaigų⁹⁵. Mokytojų darbo krūvių sandarų nustatymą lemia ir mokyklų vidaus teisės aktuose savarankiškai nustatyti valandų paskirstymo kriterijai veikloms, skirtoms mokyklos bendruomenei ir profesiniam tobulėjimui. Išankstiniai susitarimai sudaro prielaidas užtikrinti skaidriais, aiškiais principais paremtą apmokėjimą mokytojams.
69. Audito metu aiškindamiesi, ar tinkamai reglamentuotas mokytojų darbo apmokėjimas mokyklų vidaus teisės aktuose, ar mokytojams nustatytas atlygis ir darbo krūvio sandaros atitinka teisės aktų nuostatas, 60 mokyklų vertinome, ar:
- raštiškai patvirtintos darbo apmokėjimo sistemos ir darbo krūvių sandaros, kuriose detalizuoti darbo užmokesčio (pareiginės algos, priedų, premijų) nustatymo kriterijai, valandų, susijusių su veikla mokyklos bendruomenei ir profesiniu tobulėjimu, paskirstymo kriterijai;
 - mokytojų pareiginė alga ir darbo krūvių sandara nustatomi pagal teisės aktus;
 - mokyklose sukurtos (patvirtintos raštiškai) mokytojams suplanuotų veiklų (užduočių) kontrolės procedūros ir jos taikomos praktikoje.

⁹³ Teisėkūros pagrindų įstatymas, 3 str.

⁹⁴ Darbo krūvio sandaros nustatymo reikalavimai taikomi mokytojams, dirbantiems pagal bendrojo ugdymo, profesinio mokymo ir neformaliojo švietimo programas (išskyrus ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo (švietimo, mokslo ir sporto ministro 2019-03-01 įsakymu Nr. V-186 patvirtintas Mokytojų, dirbančių pagal bendrojo ugdymo, profesinio mokymo ir neformaliojo švietimo programas (išskyrus ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programas), darbo krūvio sandaros nustatymo tvarkos aprašas, 1 p.).

⁹⁵ Mokytojų ir ugdymo įstaigų skaičius nurodytas remiantis preliminariais 2019/2020 m. m. SVIS duomenimis. Prieiga per internetą (2020-06-02): <http://svis.emokykla.lt/>.

Ne visi teisės aktuose nustatyti reikalavimai yra aiškūs ir vienodai suprantami

70. Darbo krūvio sandara priklauso nuo mokytojo mokomo dalyko, darbo stažo ir mokinių skaičiaus klasėje. Ji nustatoma kiekvienam mokytojui individualiai, remiantis nacionaliniuose ir mokyklų teisės aktuose nustatytais reikalavimais⁹⁶ (žr. 6 priedo 2 pav.). Šiuo metu teisės aktuose⁹⁷ reglamentuota darbo krūvio metinė valandų norma (1 512 val.) ir jų pasiskirstymas vidinėje struktūroje dirbant visu krūviu (I d. valandos darbo krūvio struktūroje turi sudaryti 1010–1410, II d. valandos – 102–502, žr. 6 priedo 2 pav.), taip pat reikalavimas formuojant mokytojo pareigybę skirti kontaktines valandas neviršijant nustatytų ribų (700 ir daugiau, ne daugiau kaip 756, 888 ar 924)⁹⁸, bet nenurodyta, ar būtina išlaikyti atskirų dalių ir kontaktinių valandų ribas (proporcijas) tais atvejais, kai mokytojui nustatoma mažesnė ar didesnė nei 1 512 val. per metus norma.
71. Audito metu laikėmės nuostatos, kad darbo krūvį sudarančių I ir II d. valandų ribos (ar jų proporcijos), esant bet kokiam darbo krūviui, turėtų būti tokios, kaip numatytos įstatyme, esant visam darbo krūviui, t. y. sandaros struktūroje I d. valandos turėtų sudaryti 67–93 proc., II d. 7–33 proc. Didžioji dalis vertintų mokyklų (35-ios iš 60-ies) mokytojų (533-ų iš 579-ies) darbo krūvio sandarose jį išlaikė. Šių proporcijų nesilaikyta 25 mokyklose nustatant 45 mokytojų darbo krūvių sandaras: vienais atvejais viršytos I d. valandos (jos sudarė 94–100 proc. darbo krūvio struktūroje), kitais atvejais – II d. valandos (jos sudarė 35–87 proc. darbo krūvio struktūroje) (žr. 7 priedą). Mokyklų vidaus teisės aktuose nebuvo nurodyti principai, paaiškinantys tokio krūvio nustatymo priežastis.
72. Pagal bendrojo ugdymo programas dirbantiems, 2 metų stažo neturintiems ir pradinį klasių mokytojams skirtos kontaktinės valandos turėjo sudaryti atitinkamai ne daugiau kaip 756 ir daugiau nei 700, dirbant visu darbo krūviu (1 512 val.), bet dėl nekonkrečių nuostatų mokyklos šį reikalavimą taiko skirtingai tais atvejais, kai mokytojas dirba didesniu ar mažesniu nei norma darbo krūviu: 19-oje audituotų mokyklų 16-ai mokytojų kontaktinės valandos skirtos proporcingai etato dydžiui, 22-iem – neproporcingai (tikrinti 38 mokytojai) (žr. pavyzdžius).

Pavyzdžiai, kai mokytojams skirtos kontaktinės valandos nesusietos proporcingai su darbo krūviu (etato dydžiu)

- 2 metų stažo neturinčiam mokytojui, dirbančiam pagal bendrojo ugdymo programas, pagal reikalavimus turėtų būti skirta ne daugiau kaip 756 kontaktinės valandos. Mokyklose darbo krūviai suformuoti taip: skyrus 777 kontaktinių val. nustatytas 0,92 dydžio etatas (skaičiuojant proporcingai būtų 1,03 dydžio etatas), skyrus 360 val. – 0,44 dydžio etatas (skaičiuojant proporcingai būtų 0,48 etato), skyrus 1 134 val. – 1,33 dydžio etatas (skaičiuojant proporcingai būtų 1,5 dydžio etatas) ir pan.
- Pradinį klasių mokytojams pagal reikalavimus turėtų būti skirta 700 ir daugiau kontaktinių valandų. Mokyklose darbo krūviai suformuoti taip: skyrus 630 kontaktinių val. nustatytas 1

⁹⁶ Valstybės ir savivaldybių įstaigų darbuotojų ir komisijų narių darbo apmokėjimo įstatymas, 5 priedo 7 ir 11 p.

⁹⁷ Ten pat ir švietimo, mokslo ir sporto ministro 2019-03-01 įsakymu Nr. V-186 patvirtintas Mokytojų, dirbančių pagal bendrojo ugdymo, profesinio mokymo ir neformaliojo švietimo programas (išskyrus ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programas), darbo krūvio sandaros nustatymo tvarkos aprašas, II sk.

⁹⁸ Pagal pradinio ugdymo programą dirbančio mokytojo pareigybė formuojama per metus skiriant 700 ir daugiau kontaktinių val. (švietimo, mokslo ir sporto ministro 2019-03-01 įsakymu Nr. V-186 patvirtintas Darbo krūvio sandaros nustatymo tvarkos aprašas, 4.3 p.); pagal bendrojo ugdymo programas dirbančiam mokytojui per metus skiriama ne daugiau kaip 888 kontaktinės val., o jeigu mokytojo pedagoginis darbo stažas iki 2 metų – ne daugiau kaip 756, pagal profesinio mokymo ir neformaliojo švietimo programas (išskyrus ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo) dirbančiam per metus skiriama ne daugiau kaip 924 kontaktinės val. (Valstybės ir savivaldybių įstaigų darbuotojų ir komisijų narių darbo apmokėjimo įstatymas, 5 priedo 7 ir 11 p.).

etatas, skyrus 777 val. – 0,92 etato, skyrus 770 val. – 0,96 etato, t. y. neužtikrinta, kad etatas būtų suformuotas skyrus 700 ir daugiau kontaktinių valandų.

Gauti mokyklų vadovų paaiškinimai rodo, kad teisės aktų reikalavimai dėl kontaktinių valandų skyrimo yra skirtingai interpretuojami ir taikomi: vienos mokyklos supranta, kad skyrus nustatytą jų normą turi būti formuojamas visas darbo krūvis (etatas), kitos supranta, kad šios valandos neturi tiesioginės įtakos etato dydžiui.

73. Skirtingą mokyklų praktiką dėl nevienodo teisės aktų reikalavimų interpretavimo nustatė ir tais atvejais, kai mokytojams buvo skiriamos valandos privalomoms vykdyti veikloms mokyklos bendruomenėms ir profesiniam tobulėjimui (žr. pavyzdžius). Konkrečius kriterijus valandoms paskirstyti mokyklos turi nusistatyti savo vidaus teisės aktuose, atsižvelgdamos į tai, kad turi būti skirtas bent minimalus (102 val.) jų skaičius⁹⁹ (dirbant visu etatu jos sudarytų 7 proc. (102 val. / 1 512 val.)). Apskaičiavome, kad tikrintų mokytojų darbo krūvio sandaroje laikas šioms veikloms sudarė nuo 1 iki 20 proc.¹⁰⁰, taigi, skirtinga taikoma praktika lėmė iki 20 proc. mokytojams nustatytos pareiginės algos dydžio dalį.

Pavyzdžiai, kaip nustatomos valandos privalomoms veikloms mokyklos bendruomenei ir profesiniam tobulėjimui

Valandų skyrimas privalomoms vykdyti veikloms mokyklos bendruomenei	Valandų skyrimas profesiniam tobulėjimui
- Skiriama proporcingai atsižvelgus į etato dydį, pvz.: 102 val. dauginamos su 0,8, 1 ar 1,35 etato. - Skiriamos iš anksto darbo apmokėjimo sistemoje sutartos valandos, pvz.: 102, 108 arba 116, nepriklausomai nuo etato dydžio (taip vienodą jų skaičių gauna 0,35, 0,42 ar 1,35 etato dirbantys mokytojai). - Privalomos vykdyti veiklos detalizuotos smulkiau ir nustatyta, kad bendradarbiavimui su mokyklos darbuotojais mokinių ugdymo klausimais visiems darbuotojams bus skirta 10 val., o mokyklos administracijos inicijuotoms veikloms, skirtoms mokyklos veiklai planuoti, organizuoti bus skirta nuo 35 iki 74 val. (dirbant 1 etatu neužtikrinamas minimalus (102 val.) valandų skaičius). - Skiriama atsižvelgus į kontaktinių valandų skaičių (apskaičiuojama pagal konkrečias formules arba darbo apmokėjimo sistemose sutariamais konkretūs principai (ribos), pvz. kontaktinės valandos x 102 val. / 888 val.; jei kontaktinės sudaro iki 250 val. – tai privalomos veikloms bus skiriama 25 val. ir atitinkamai didinama: iki 500 – 50 val., iki 700 – 75 val., nuo 700 – 102 val. - Dalis mokyklų į 102 val. įtraukia ir profesinį tobulėjimą (tai leidžiama pagal www.etatinis.lt pateiktus išaiškinimus), kita dalis jam skiria papildomai valandų. 7-iose mokyklose (iš tikrintų 60-ies) negalėjome įvertinti privalomoms vykdyti veikloms skirtų valandų, nes jos buvo nurodytos bendroje sumoje su individualiai sutartomis.	- Dalis mokyklų valandas profesiniam tobulėjimui įtraukia į privalomas vykdyti veiklas bendruomenei (norma 102 val.). - Dalis mokyklų skiria fiksuotą valandų skaičių (pvz., nuo 10 iki 55), nepriklausomai nuo turimo etato, pvz.: vienos iki 0,5 etato dirbantiems darbuotojas skirta 10 val., kitose 55 val., 0,6–0,87 etato dirbantiems atitinkamai 18 ar 54 val., daugiau nei 1 etatu dirbantiems – 45 val. - Dalyje mokyklų negalėjome identifikuoti profesiniam tobulėjimui skirtų valandų skaičiaus, nes visos bendruomenės veikloms priskirtinos (privalomos vykdyti, individualiai sutartos ir skirtos prof. tobulėjimui) nurodytos bendra suma.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal vertintų mokyklų duomenis

74. Išanalizavę 60-ies mokyklų vidaus teisės aktus, 27-iose nustatėme neatitikimų: nebuvo reglamentuoti darbo krūvio sandarų nustatymo principai (4-iose), nedetalizuoti valandų, skirtų mokyklos bendruomenei ir profesiniam tobulėjimui, paskirstymo kriterijai (8-iose), nenustatyti arba nesukonkretinti darbuotojų pareiginės algos pastoviosios dalies koeficientų

⁹⁹ Švietimo, mokslo ir sporto ministro 2019-03-01 įsakymu Nr. V-186 patvirtintas Darbo krūvio sandaros nustatymo tvarkos aprašas, 7.1 p.

¹⁰⁰ Skaičiuota remiantis audituotų mokyklų 365-ių mokytojų krūvio sandarų duomenimis (eliminuoti tie atvejai, kai mokytojų darbo krūvio sandarose nebuvo galimybių identifikuoti privalomoms veikloms skirtų valandų skaičiaus).

didinimo kriterijai dėl veiklos sudėtingumo, įrašytos nuostatos neatitiko galiojančių teisės aktų (15-oje) (žr. 7 priedą). Apie šiuos neatitikimus mokyklas informavome raštais¹⁰¹. Pažymėtina, kad nuo 2020-09-01 įsigaliojo švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymų pakeitimai¹⁰², kurie papildomai įpareigoja mokyklas nustatyti veiklų bendruomenei sąrašą, valandų joms įgyvendinti paskirstymo kriterijus, su profesiniu tobulėjimu susijusių valandų paskirstymo kriterijus, mokytojo darbo krūvio sandaroje nurodyti vykdomas veiklas mokyklos bendruomenei ir sutartus rezultatus.

75. Atsižvelgiant į tai, kad mokyklose dirbančių mokytojų krūviai yra labai skirtingi (nuo 0,04 iki 1,46 etato), ir į tai, kad pagal 2019 m. rugsėjo mėn. duomenis tik 35 proc. bendrojo ugdymo mokyklų mokytojų buvo įdarbinti visu darbo krūviu (1 512 val.) ar didesniu¹⁰³, teisės aktuose turėtų būti reglamentuoti ne tik 1 512 val. normą atitinkančio darbo krūvio, bet ir dalinio darbo krūvio sandaros nustatymo principai (valandų intervalai, proporcijos ar kt.). Mokyklose patvirtintų darbo apmokėjimą reglamentuojančių teisės aktų nuostatos turi būti konkrečios, kad nustatant darbo krūvius ir pareiginę algą būtų išvengta subjektyvių ir nepagrįstų sprendimų.

Mokytojų darbo krūvių sandaroje suplanuotų veiklų priežiūra nepakankamai reglamentuota

76. Darbo krūvio sandaroje numatyto laiko (valandomis) konkrečioms veikloms atlikti suma lemia metinį darbo krūvį, o nuo jo priklauso mokytojo pareiginė alga, kuri, kartu su premijomis ir priemokomis (jei jos skirtos), sudaro mokytojo mėnesinį darbo užmokestį. Šiuo metu galiojančiose teisės aktuose nėra nustatyta, kad mokslo metų pradžioje mokytojui nustatyto darbo krūvio sandara gali būti tikslinama jų eigoje ir kokioms aplinkybėms esant tai gali būti daroma, todėl mokyklose taikoma praktika įvairi. 8 iš 54 atsakymus į klausimyną pateikusių mokyklų nurodė, kad 2019 m. turėjo atvejų, kai reikėjo tikslinti mokytojams nustatytų veiklų pobūdį (dėl ilgalaikio nedarbingumo, dėl neišnaudotų valandų konsultacijoms ar olimpiadoms, dėl kitų objektyvių priežasčių): 7-ios mokyklos susitarė su mokytojais ir neįvykdytas ar ne visa apimtimi įvykdytas veiklas pakeitė kitomis arba patikslino jų įgyvendinimo laiką, o viena patikslino (sumažino) mokytojų darbo krūvio valandas. Darbo krūvio sandaroje suplanuotų veiklų peržiūra ir tikslinimas ypač aktualus nuo 2020-03-30, kai, Vyriausybei paskelbus karantiną¹⁰⁴, mokyklos ugdymo procesą pradėjo vykdyti nuotoliniu būdu. Tikėtina, kad dėl šios priežasties mokytojai negalėjo atlikti dalies balandžio–gegužės mėn. planuotų veiklų (pvz.: organizuoti ekskursijų, renginių), galėjo atsirasti poreikis skirti daugiau laiko kitoms veikloms (pvz., organizuoti darbą nuotoliniu būdu).
77. Ministerijos nuomone¹⁰⁵, atskirai reglamentuoti darbo krūvio sandaros tikslinimą mokslo metų eigoje netikslinga, nes tai sukurtų papildomą pareigą mokykloms nuolat fiksuoti situacijos pokyčius ir keisti darbo apmokėjimo sąlygas, mažintų mokytojų socialinį saugumą, pasitikėjimą. Mokyklos turi teisę tikslinti dokumentus, nustatančius mokytojų darbo krūvio sandaras, tačiau dėl veiklų apimčių ar turinio kitimo neturėtų būti mažinamas jų darbo

¹⁰¹ 27 mokykloms išsiųsti raštai 2020 m. gegužės–liepos mėn.

¹⁰² Švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymai: 2020-03-18 Nr. V-389 ir 2020-03-19 Nr. V-397.

¹⁰³ STRATA 2020-02-04 parengta Mokytojų darbo užmokesčio apžvalga, 17–18 psl. Prieiga per internetą: <https://strata.gov.lt/images/tyrimai/2020-metai/svietimo-politika/20200205-mokytoju-darbo-uzmokescio-apzvalga.pdf>.

¹⁰⁴ Vyriausybės 2020-03-14 nutarimas Nr. 207 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“.

¹⁰⁵ 2020-06-11 raštas Nr. SR-2730 „Dėl audito rezultatų (etatinio darbo apmokėjimo)“.

apmokėjimas. Jei darbo pareigos nebuvo atliktos ar netinkamai atliktos dėl darbuotojo kaltės, galėtų būti konstatuojamas darbo pareigų pažeidimas.

78. Teisės aktai neįpareigoja mokyklų vadovų vykdyti mokytojams suplanuotų užduočių priežiūrą, tačiau tokią praktiką laikytume teigiama, nes taip būtų užtikrinama, kad veiklos, už kurias nustatytas ir mokamas atlygis, yra atliekamos ar atliktos. Audito metu 46 mokyklos (84 proc.) nurodė, kad numatytų užduočių kontrolė praktikoje taikoma (pvz.: individualūs pokalbiai su darbuotojais mokslo metų eigoje ir (arba) mokslo metams pasibaigus, atsiskaitoma įvairiuose susirinkimuose ar metodinės grupėse). Nė viena mokykla nepateikė dokumentų, patvirtinančių šio proceso reglamentavimą. Dalis nuomonę pateikusiųjų (12) mano, kad šį procesą tikslinga būtų reglamentuoti aukštesnio lygio teisės aktais nustatant bendrus kontrolės principus, kuriuos galima būtų perkelti į vidaus teisės aktus, kita dalis (13), kad pakanka reglamentuoti vidaus teisės aktuose.
79. Esantis reglamentavimas nenumato reguliaraus mokytojų ir švietimo pagalbos specialistų veiklos vertinimo¹⁰⁶. Apie tai, kad kiekviena mokykla individualiai pasirenka priemones, būdus ir formas mokytojų veiklai įvertinti, kad nėra bendrų šį procesą reglamentuojančių principų buvo nurodyta ir 2017 m. atlikto audito ataskaitoje¹⁰⁷. Rekomenduota „skatinant pedagogų nuolatinį tobulėjimą, atlyginimą susieti su veiklos rezultatais ir turimomis kompetencijomis, sukurti mokytojų karjeros ir vertinimo sistemą“¹⁰⁸. 2018 m. atlikto valstybinio finansinio (teisėtumo) audito rezultatai (kai 4-iose iš 7-ių audituotų mokyklų nustatyta trūkumų dėl premijų skyrimo)¹⁰⁹ patvirtino poreikį sukurti mokytojų karjeros ir vertinimo sistemą, kuri galėtų prisidėti prie to, kad mokytojų veiklos vertinimo procesas taptų formalizuotas, o jo rezultatais galima būtų remtis skiriant premijas už labai gerai įvertintą veiklą¹¹⁰. Ministerija pritarė¹¹¹ mūsų siūlymui mokytojo darbo krūvio sandaroje nustatytų veiklų vykdymo priežiūrą susieti su reguliariu mokytojų veiklos vertinimu. Yra paruoštas Mokytojų ir pagalbos mokiniui specialistų kompetencijų aprašo projektas, kurį planuojama išbandyti 2020–2021 m. vykdant projektą TĖSK, ir, atsižvelgus į jo rezultatus, konsultuojantis su švietimo bendruomene ir derinant su socialiniais partneriais, planuojama patvirtinti.
80. Mokytojų darbo krūvio sandaroje suplanuotų veiklų įgyvendinimo priežiūra galėtų tapti sukurtos mokytojų karjeros ir vertinimo sistemos dalimi ir, grindžiama dialogo, pasitikėjimo, grįžtamojo ryšio principais, prisidėtų ne tik prie mokytojo veiklos tobulinimo, bet ir bendrų mokyklos tikslų siekimo.

3.3. Nepakankama teisės aktų įgyvendinimo pagalba

81. Nauji mokyklų finansavimo ir mokytojų darbo apmokėjimo reikalavimai galioja nuo 2018-09-01. Esminis pokytis – įtvirtintas reikalavimas nustatyti fiksuotą darbo krūvį mokslo metams, o jį sudarančias valandas paskirstyti pagal teisės aktų reikalavimus. 2019-01-01 trijų dalių

¹⁰⁶ Valstybės ir savivaldybių įstaigų darbuotojų darbo apmokėjimo ir komisijų narių atlygio už darbą įstatymas, 14 str.

¹⁰⁷ 2017-11-28 audito ataskaitos Nr. VA-2017-P-50-1-20 „Ar gali gėrėti Lietuvos mokinių pasiekimai?“ 4 rekomendacija, 56 psl.

¹⁰⁸ 2019-10-01 audito ataskaita Nr. FA-8 „2018 metų valstybės konsoliduotųjų finansinių ir biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinių teisingumo bei valstybės biudžeto lėšų ir turto valdymo, naudojimo ir disponavimo jais teisėtumo vertinimas“, 35–36 psl. Prieiga per internetą: <https://www.vkontrole.lt/failas.aspx?id=4038>.

¹⁰⁹ Ten pat.

¹¹⁰ Valstybės ir savivaldybių įstaigų darbuotojų darbo apmokėjimo ir komisijų narių atlygio už darbą įstatymas, 12 str. 2 d.

¹¹¹ 2020-06-11 raštas Nr. SR-2730 „Dėl audito rezultatų (etatinio darbo apmokėjimo)“.

valandas darbo krūvyje ¹¹² pakeitė dviejų dalių valandos. ŠMSM apie finansavimo ir darbo apmokėjimo pokyčius 2018 m. įvairiais būdais informavo savivaldybes, mokyklų asociacijas, mokyklų vadovų asociacijas, profesinės sąjungos atstovus, mokyklų bendruomenes: buvo organizuojami susitikimai, seminarai, teikiamos konsultacijos interaktyviai ir telefonu, sukurta interneto svetainė www.etatinis.lt, padaryti prieinami ŠVIS duomenys apie finansavimo skyrimą mokykloms, planuota pasidalyti gerosiomis praktikomis įgyvendinant darbo apmokėjimą reglamentuojančius teisės aktus¹¹³. Audito metu susipažinome su ŠMSM šioje interneto svetainėje paskelbta informacija apie etatinio darbo apmokėjimo taikymą, analizavome įforminamus dokumentus ir prašėme mokyklų pateikti nuomonę apie sunkumus, su kuriais jos susiduria įgyvendindamos darbo apmokėjimą reglamentuojančius teisės aktus.

82. Iki šiol (2020-06-01) nėra paskelbta standartizuotų dokumentų formų, paaiškinimų ar praktinių pavyzdžių, kuriais mokyklos galėtų pasinaudoti sudarydamos mokytojų darbo krūvius ir juos pildydamos, nėra gerosios praktikos pavyzdžių rengiant įstaigų darbo apmokėjimo sistemas, įforminant darbo krūvio sandaras. Interneto svetainėje www.etatinis.lt pateikti atsakymai į 21 klausimą, bet praktikoje jų kyla daugiau¹¹⁴.
83. Išanalizavę mokytojų darbo krūvį nustatančius dokumentus nustatėme, kad mokyklos skirtingai įformina jų darbo krūvių sandaras: lentelėse, tekstiniais aprašymais, kaip pareigybių aprašymų ar darbo sutarčių priedus ir kt. Vertindami pateiktų duomenų išsamumą, laikėmės nuostatos, kad jie turi atitikti šiuos reikalavimus: darbo krūvio sandaroje turi būti atskirai nurodytos valandos, sudarančios sandaros I ir II d., skirtingose dalyse nurodytos veiklos neturi kartotis, kiekvienam darbuotojui turi būti nustatytos konkrečios veiklos ir joms vykdyti suplanuotos valandos, tos pačios mokyklos mokytojų darbo krūviui nustatyti naudojama vienoda ar standartizuota forma, sumuojant valandas nėra aritmetinių klaidų, krūvio sandara pasirašyta vadovo ir darbuotojo, yra pildymo data. 38-iose mokyklose (iš 60) nustatėme įvairių trūkumų, kai vienu ar kitu išvardytų reikalavimų nebuvo laikytasi (žr. 7 priedą). Daugelyje mokyklų (31 iš 38) dirbantiems mokytojams valandos veikloms mokyklos bendruomenei atlikti priskirtos pagal bendruosius jų pavadinimus, pvz. „konkursų, olimpiadų, viktorinų, akcijų, parodų organizavimas, mokinių rengimas joms“, „bendruomenės švenčių organizavimas, vykdymas ir budėjimas jose“, „dalyvavimas tarptautiniuose, nacionaliniuose ir (ar) regioniniuose projektuose ir (ar) jų įgyvendinimas“. Atsižvelgiant į tai, kad nuo suplanuoto laiko veikloms atlikti priklauso mokytojo darbo užmokestis, mokykloms pasiūlėme¹¹⁵ sukonkretinti veiklas ir, esant galimybei, jų vykdymo laikotarpius, nes tai sudarytų prielaidas vadovui po kurio laiko įvertinti, ar suplanuota veikla atliekama ir (ar) atlikta.
84. Į audito metu pateiktą klausimą, ar mokyklos turi sunkumų taikydamos naujus darbo apmokėjimo reikalavimus, teigiamai atsakė 23 (43 proc.) iš 53. Dažniausiai minėtos

¹¹² Kontaktinės ir dviejų dalių nekontaktinės valandos: funkcijoms, susijusioms su kontaktinėmis valandomis, vykdyti ir valandos funkcijoms, susijusioms su veikla mokyklos bendruomenei, vykdyti (Valstybės ir savivaldybių įstaigų darbuotojų ir komisijų narių darbo apmokėjimo įstatymas, 8 str. ir 5 priedo 7 p. (pagal redakciją, galiojusią 2018-09-01–2019-08-01).

¹¹³ Švietimo ir mokslo ministrė J. Petrauskienė, „Mokyklų finansavimas ir etatinis apmokėjimas“. Prieiga per internetą: <https://www.etatinis.lt/wp-content/uploads/2018/09/Etatinio-ir-finansavimo-pranesimas-LRS.pdf>.

¹¹⁴ Atsakydamos į klausimą, ar turi sunkumų taikant etatinio darbo apmokėjimo modelį, mokyklos nurodė, kad: „Neaiškūs valandų reglamentavimas II dalyje, turėtų būti aiškiai išvardintos veiklos, už kurias būtų skiriamos valandos. Ar visiems privaloma tvarka skirti valandas kvalifikacijos kėlimui, o jei mokytojas tų valandų neišnaudoja? O jei kelia kvalifikaciją pamokų metu, ar skirti tam valandas, kaip numatyti? Skaičiuojant privalomas bendruomenines valandas proporcingai etatui nėra aišku, kaip teisingai turi būti nustatomas „pirmos kišenės“ etato dydis? Ar reikia skirti sudėtingumo procentus spec. poreikių vaikams, gal geriau mokytojų skirti papildomas valandas konsultacijoms?“.

¹¹⁵ 31 mokyklai išsiųsti raštai 2020 m. gegužės–liepos mėn.

priežastys: sunkumai tarantis su darbuotojais, reglamentavimo trūkumai ir administracinė našta (pavyzdys).

Pagrindinės mokyklų nurodytos priežastys dėl sunkumų taikant etatinio darbo apmokėjimo modelį

- Sunkumai tarantis su darbuotojais: neigiamas požiūris, daug laiko užima dokumentacija ir derinimas su darbuotojais; sudėtinga susitarti dėl veiklų pobūdžio ir (arba) valandų joms atlikti; sudėtinga numatyti visas veiklas metams į priekį, atsiradus naujoms veikloms sudėtinga prisikalbinti mokytojus jas atlikti; sunku sulaukti darbuotojų iniciatyvos be piniginio atlygio; daug laiko reikia skirti teisės aktuose nustatytų normatyvų aiškinimui, bendriems ir individualiems pokalbiams su darbuotojais, bendrų nuostatų ir rengiamų dokumentų formuluočių derinimams) (12 mokyklų nuomonė).
- Reglamentavimo trūkumai: reikėtų bendrų etatų ir krūvių sandaros principų, kad liktų mažiau „susitarimų“, išskyrus specifinius susitarimus; neaiškus valandų reglamentavimas II dalyje, reikėtų tiksliau reglamentuoti veiklas mokyklų bendruomenei ir profesiniam tobulėjimui, paliekant rezervą kitoms veikloms; trūksta metodinių nurodymų dėl veiklų mokyklos bendruomenei, kompetentingų teisinių konsultacijų; skaičiuojant bendruomenės valandas nėra aišku, kaip proporcingai turi būti apskaičiuotas „pirmos kišenės“ etato dydis (8 mokyklų nuomonė).
- Administracinė našta: sudėtinga vienam vadovui viską teisingai suprasti, pakeisti tvarkas (ypač pirmame etape), daug derinimo, didelis krūvis pildant skaičiuoklę (5 mokyklų nuomonė).

85. Mokyklos naudojami ministerijos parengta skaičiuokle vadovams (*excel* formatu)¹¹⁶, kuria atliekami preliminarūs skaičiavimai nustatant kiekvieno mokytojo darbo krūvį, darbo užmokestį ir lėšų poreikį visiems mokykloje dirbantiems mokytojams (įskaitant socialinio draudimo mokesčiams). Kelios mokyklos pateikė konkrečius siūlymus, kurie galėtų padėti patobulinti skaičiuoklę (pavyzdys).

Mokyklų pateiktų siūlymų dėl darbo krūvio ir darbo užmokesčio skaičiuoklės tobulinimo pavyzdžiai

- Skaičiuoklė galėtų būti formuojama iš atskirų darbuotojų duomenų (arba atvirkščiai – turėti galimybę išsiskleisti), kurios vėliau būtų naudojamos kaip individualūs mokytojų pasirašomi darbo krūvio sandaros lapai. Taip turėtų būti reglamentuota krūvio sandaros forma.
- Reikėtų suvienodinti skaičiuokles ir skaičiavimus, apvalinant skaičius po kablelio, nes vienos skaičiuoklės skaičiuoja po kablelio du skaičius (1,52), kitos skaičiuoja po kablelio 4 skaičius (1,5243). Lyginant buhalterinėse programose nurodytas valandas su apskaičiuotomis skaičiuokle susidaro paklaidos – etatas gaunasi net ir tais atvejais, kai mokytojui nustatytos valandos per metus yra didesnės ar mažesnės nei 1 512.
- Skaičiuoklė turėtų pati apskaičiuoti galutinį mokytojo koeficientą įvedus informaciją apie specialiųjų poreikių vaikų mokymą.

86. Atsižvelgiant į tai, kad mokytojų darbo krūvio sandaros nustatymas yra aktualus daugiau kaip 1 tūkst. ugdymo įstaigų dirbantiems 34-iems tūkstančiams mokytojų, siekiant mažinti mokykloms administracinę naštą ir užtikrinti, kad mokytojų darbo apmokėjimą reglamentuojantys teisės aktai būtų tinkamai įgyvendinami, ministerija turėtų daugiau dėmesio skirti pagalbai mokykloms teikti, gerosios praktikos sklaidai.

¹¹⁶ <https://www.etatinis.lt/skaiciuokle3/>

REKOMENDACIJŲ ĮGYVENDINIMO PLANAS

Laukiamas audito poveikis: įgyvendinus rekomendacijas, šalies mastu gerės ugdymo kokybė, ji bus tolygesnė (mažės skirtumai tarp miesto ir kaimo pasiekimų). Ilgainiui mažės socialinė atskirtis, patikslinus mokytojų darbo apmokėjimą reglamentuojančius teisės aktus ir sustiprinus metodinę pagalbą bus užtikrintas skaidrus ir teisingas atlygio nustatymas.

Pagrindinis audito rezultatas	Rekomendacija (pokytis, kurio siekiama)	Pokyčio vertinimo rodikliai ir jų reikšmės*			Pokyčio rodiklio matavimo data ir periodiškumas pagal poreikį**	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (pokyčio pasiekimo terminas)**
		rodiklis	pradinė reikšmė	siektina reikšmė			
1-asis ir 2-asis pagrindinis audito rezultatas Tarptautinių mokinių pasiekimų tyrimų ir nacionalinių patikrinimų rezultatai rodo, kad mokinių pasiekimai iš esmės nepakito ir pasiekimų atotrūkis išliko stabilus. Didelę įtaką pasiekimų atotrūkiui daro socialinė, ekonominė, kultūrinė mokinio aplinka ir mokyklos, kurią lanko, teritorija (didmiesčio, miesto, kaimo). Taip pat ne visos mokyklos stebi individualią mokinio pažangą. Netenkinamas konsultacijų poreikis. Per mažas mokyklos aprūpinimo šiuolaikinėmis ugdymo priemonėmis (informacinėmis, komunikacinių technologijų ir gamtos mokslų laboratorijomis) mastas.	Didelė Svarba Siekiant mažinti mokinių pasiekimų skirtumus, suplanuoti ir įgyvendinti priemones mokinių pasiekimų atotrūkiui mažinti. Tarp priemonių numatyti ir skirti lėšas: - kokybiškam kompiuterinės įrangos ir ryšio ilgalaikiam palaikymui; - laboratorijų prieinamumui visiems mokiniams, kad gamtos mokslų praktines užduotis visi galėtų atlikti laboratorijose (pvz., įsirengusios šiuolaikines laboratorijas mokyklos turėtų jomis leisti naudotis visiems savivaldybės mokiniams); - stiprinti mokyklų gebėjimus vertinti individualią mokinio pažangą; - užtikrinti konsultacijų prieinamumą visiems mokiniams, kuriems jų reikia.	1. Mokymui skirtų kompiuterių, tenkančių 100-ui mokinių, skaičius.	18,6	50	2023 m.	Švietimo, mokslo ir sporto ministerija	2026-12-31
		2. Mokinių EBPO PISA 2025 tyrime pasiekusių 3 ir aukštesnį gamtamokslinio raštingumo lygį, dalis, proc.	49,5	EBPO šalių narių vidurkis	2026 m.		
		2. Mokinių EBPO PISA 2025 tyrime pasiekusių 3 ir aukštesnį skaitymo pasiekimų lygį, dalis, proc.	49,5	EBPO šalių narių vidurkis	2026 m.		
		3. Mokinių EBPO PISA 2025 tyrime pasiekusių 3 ir aukštesnį matematikos pasiekimų lygį, dalis, proc.	50,2	EBPO šalių narių vidurkis	2026 m.		
		4. Palankios ir nepalankios SEK	98	65	2026 m.		

Pagrindinis audito rezultatas	Rekomendacija (pokytis, kurio siekiama)	Pokyčio vertinimo rodikliai ir jų reikšmės*			Pokyčio rodiklio matavimo data ir periodiškumas pagal poreikį**	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (pokyčio pasiekimo terminas)**
		rodiklis	pradinė reikšmė	siektina reikšmė			
		aplinkos mokinių pasiekimų atotrūkis EBPO PISA 2025 tyrime (skaitymas), taškai.					
		5. Palankios ir nepalankios SEK aplinkos mokinių pasiekimų atotrūkis EBPO PISA 2025 tyrime (matematika), taškai.	99	66	2026 m.		
		6. Patenkinamo matematikos PUPP pasiekimų lygio nepasiekusių mokinių dalis, proc.	20,7	10	2023 m.		
		Priemonės**				Subjektas, įgyvendinantis priemones	Priemonių įgyvendinimo ir informavimo apie jį terminas***
		Aprūpinti bendrojo ugdymo mokyklas skaitmeniniu ugdymo turiniu, priemonėmis ir įranga, skiriant papildomai vienam bendrojo ugdymo mokiniui 40 Eur 2020-2021 metams.				Švietimo, mokslo ir sporto ministerija	2021-12-31
		Atnaujintos ir pradėtos įgyvendinti 3 pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrosios programos.				Švietimo, mokslo ir sporto ministerija	2022-09-01
		Stiprinti bendrojo ugdymo mokyklų vadovų lyderystės ugdymo procese kompetenciją – parengti ne mažiau kaip 30 vadovų-mentorų, kurie konsultuos kitus mokyklų, kurių pasiekimai žemi, vadovus įgyvendinant atnaujintą ugdymo turinį (iki 2022-09-31 apmokyta 300 vadovų).				Švietimo, mokslo ir sporto ministerija	2022-09-31

Pagrindinis audito rezultatas	Rekomendacija (pokytis, kurio siekiama)	Pokyčio vertinimo rodikliai ir jų reikšmės*			Pokyčio rodiklio matavimo data ir periodiškumas pagal poreikį**	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (pokyčio pasiekimo terminas)**
		rodiklis	pradinė reikšmė	siektina reikšmė			
		Vykdyti mokytojų mokymus, kuriuose dalyvautų ne mažiau kaip 3000 mokytojų, skirtus pasiruošti mokytis pagal atnaujintas 3 pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrąsias programas.			2023 m.	Švietimo, mokslo ir sporto ministerija	2022-09-31
		Parengti rekomendacijas savivaldybėms ir mokykloms, kaip sėkmingai įgyvendinti atnaujintą ugdymo turinį.				Švietimo, mokslo ir sporto ministerija	2021-09-01
1-asis pagrindinis audito rezultatas Mažėjant mokinių skaičiui ir nesukomplektuojant klasių, formuojamos ne viso komplekto ir jungtinės klasės.	Didelė svarba Siekiant užtikrinti tolygiai kokybišką ugdymą ir efektyvesnį išteklių naudojimą numatyti priemonės įpareigojančias ugdymo procesą organizuoti taip, kad nebūtų jungtinių bent 5-8 klasių ir jungtinių privalomų dalykų pamokų, jeigu neužtikrinama mokinių pažanga.	1. Vienai sąlyginei mokytojo pareigybei tenkančių mokinių skaičius bendrojo ugdymo mokyklose.	11,3	12	2023 m.	Švietimo, mokslo ir sporto ministerija	2024-12-31
		2. Bendrojo ugdymo mokyklų (išskyrus specialiojo ugdymo klases) 5–8 klasių komplektų, kurie yra jungtiniai, dalis, proc.	4,4	0	Nuo 2024 m. kasmet		
		3. Sujungtų pradinė klasių po 3 ir daugiau klasių skaičius.	63	0	2024 m.		
		Priemonės**				Subjektas, įgyvendinantis priemonės	Priemonių įgyvendinimo ir informavimo apie jį terminas***
		Skirstant mokyklinius autobusus savivaldybėms prioritetą teikti mokiniams, kurie mokėsi jungtinėse klasėse, vežti į mokyklas, kuriose mokysis ne jungtinėse klasėse.				Švietimo, mokslo ir sporto ministerija	2023-12-31
		Įgyvendinant mokyklų pažangos ir kokybės krepšelio modelio projektus, skatinti savivaldybes, kuriose bendrose bendrojo ugdymo mokyklose pagal pradinio ir pagrindinio ugdymo (išskyrus specialiojo) programas nesusidaro jungtinių klasių ir klasių, mažesnių nei 8 mokiniai.				Švietimo, mokslo ir sporto ministerija	2023-12-31

Pagrindinis audito rezultatas	Rekomendacija (pokytis, kurio siekiama)	Pokyčio vertinimo rodikliai ir jų reikšmės*			Pokyčio rodiklio matavimo data ir periodiškumas pagal poreikį**	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (pokyčio pasiekimo terminas)**		
		rodiklis	pradinė reikšmė	siektina reikšmė					
2-asis pagrindinis audito rezultatas Neišnaudojamas ikimokyklinis ugdymas mokinių ugdymosi rezultatų atotrūkiui mažinti, nes: - vaikai, kurie auga šeimose patiriančiose socialinę riziką ir nėra ugdomi pagal ikimokyklinio ugdymo programas, - į ugdymo įstaigas nevažama apie 64 proc. vaikų, kuriems ši paslauga būtų reikalinga.	Didelė svarba Siekiant labiau išnaudoti ikimokyklinį ugdymą mažinant mokinių ugdymosi rezultatų atotrūkį, ypač vaikų, augančių šeimose, kurios patiria socialinę riziką, imtis priemonių, kurios padėtų užtikrinti ikimokyklinį ugdymą vaikams, kurie gyvena nutolusiose vietovėse (pvz., vežiojimas ir kt.).	1. Vaikų, augančių šeimose, kurios patiria socialinę riziką, ir yra privalomai ugdomi pagal ikimokyklinio ugdymo programas, skaičius.	66	500	2023 m. Iki 2025 m. papildomai 100 vaikų kasmet	Švietimo, mokslo ir sporto ministerija	2022-12-31		
		2. 1–5 metų vaikų, dalyvaujančių instituciniame ugdyme, dalis (proc.).	70,4	80	2023 m.				
		Priemonės**						Subjektas, įgyvendinantis priemones	Priemonių įgyvendinimo ir informavimo apie jį terminas***
		Aprūpinti ikimokyklinio ugdymo įstaigas ne mažiau kaip 1 150 modernių mokytojų darbo vietų, kurias sudarytų nešiojamas komp. mokytojai, projektorius (lenta), spausdintuvas ir laminuotuvai.						Švietimo, mokslo ir sporto ministerija	2021-12-31
		Didinti ikimokyklinio ugdymo prieinamumą: sukurti 2 000 naujų ugdymui skirtų vietų, atnaujinti 1 000 vietų esamų ugdymo įstaigose, kurios vykdo ikimokyklinio ir/ar priešmokyklinio ugdymo programas, ir modernizuoti 50 įstaigų, vykdančių ikimokyklinio ir/ar priešmokyklinio ugdymo programas.						Švietimo, mokslo ir sporto ministerija	2023-12-31
3-asis pagrindinis audito rezultatas Galiojantys teisės aktai nenustato mokytojo etato (darbo krūvio sandaros) sudarymo principų tais atvejais, kai mokytojai dirba	Vidutinė svarba Siekiant, kad mokytojų darbo apmokėjimą reglamentuojančių teisės aktų nuostatos būtų aiškos ir vienodai taikomos mokyklose: reglamentuoti mokytojo darbo krūvio sandaros principus (valandų proporcijas	Mokyklų, kuriose mokytojų darbo krūvių sandarų nustatymas turi reikšmingų trūkumų ¹¹⁷ , dalis (proc.).	>45	0	2022 m.	Švietimo, mokslo ir sporto ministerija	2022-12-31		

¹¹⁷ Reikšmingais trūkumais laikysime atvejus, kai mokyklų vidaus tvarkose nebus reglamentuoti ar netinkamai reglamentuoti darbo krūvio sandarų sudarymo principai arba jų sistemaiškai nebus laikomasi nustatant mokykloje dirbančių mokytojų darbo krūvių sandaras.

Pagrindinis audito rezultatas	Rekomendacija (pokytis, kurio siekiama)	Pokyčio vertinimo rodikliai ir jų reikšmės*			Pokyčio rodiklio matavimo data ir periodiškumas pagal poreikį**	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (pokyčio pasiekimo terminas)**
		rodiklis	pradinė reikšmė	siektina reikšmė			
didesniu ar mažesniu nei 1 etatas darbo krūviu. Mokykloms suteikta teisė savarankiškai apsispręsti dėl laiko paskirstymo mokytojo atliekamoms veikloms mokyklos bendruomenei ir profesiniam tobulėjimui, pareiginės algos pastoviosios dalies koeficientų didinimo ir kt.	(jų intervalus), ir bendrus minimalaus valandų skaičiaus nustatymo principus privalomoms atlikti veikloms bendruomenei ir profesiniam tobulėjimui) tais atvejais, kai nustatoma didesnė ar mažesnė nei viso darbo krūvio (1 512 val.) metinė valandų norma; teikti pagalbą įgyvendinant teisės aktų nuostatas (parengti darbo krūvio sandaros formavimo standartizuotas ir (ar) automatizuotas priemones, teikti išaiškinimus dėl teisės aktų reikalavimų taikymo konkrečiose praktinėse situacijose, skelbti gerosios praktikos pavyzdžius rengiant mokyklų darbo apmokėjimo sistemas, darbo krūvių sandaras).	Priemonės**				Subjektas, įgyvendinantis priemones	Priemonių įgyvendinimo ir informavimo apie jį terminas***
		Parengti Mokytojų, dirbančių pagal bendrojo ugdymo, profesinio mokymo ir neformaliojo švietimo programas (išskyrus ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programas), darbo krūvio sandaros nustatymo tvarkos aprašo, patvirtinto švietimo, mokslo ir sporto ministro 2019 m. kovo 1 d. įsakymu Nr. V-186, pakeitimus, aiškiau reglamentuojant darbo krūvio nustatymo principus, kai nustatoma didesnė ar mažesnė nei viso darbo krūvio (1 512 val.) metinė valandų norma.				Švietimo, mokslo ir sporto ministerija	2021-09-01
		Interneto svetainėje etatinis.lt peržiūrėti ir prireikus atnaujinti skaičiuokles, DUK, sukurti rubriką „Gerosios praktikos pavyzdžiai“.				Švietimo, mokslo ir sporto ministerija	2021-09-01

* Detalūs pokyčių rodyklių duomenys pateikti 3 priede „Pokyčių rodiklių duomenys“.

** Priemonės ir terminus joms įgyvendinti, pokyčiui pasiekti ir rodikliams pamatuoti pateikė ŠMSM.

*** Rekomendacijų įgyvendinimo stebėsenos metu gali būti tikslinamos arba keičiamos rekomendacijų įgyvendinimo plane nurodytos priemonės ar pokyčių vertinimo rodikliai Valstybinio audito rekomendacijų įgyvendinimo stebėsenos tvarkos aprašo nustatyta tvarka. Aktualus priemonių ir pokyčių vertinimo rodiklių sąrašas yra pateikiamas Valstybės kontrolės atviruose duomenyse adresu www.vkontrolė.lt.

Atstovas ryšiams, atsakingas už Valstybės kontrolės informavimą apie priemonių įgyvendinimą ir kai kurių rodiklių reikšmes plane nustatytais terminais:

Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos Bendrojo ugdymo departamento direktorė Jolanta Navickaitė, el. p. jolanta.navickaite@smm.lt tel. (8 5) 219 1151

L. e. p. Visuomenės gerovės audito departamento direktorė
Valstybinė auditorė

Rasa Kudžmienė
Lina Grubevičienė

PRIEDAI

Valstybinio audito ataskaitos
„Ar pokyčiai švietime lemia
geresnius mokinių pasiekimus“
1 priedas

Santrumpos ir sąvokos

EBPO – Ekonominio bendradarbiavimo ir ekonominės plėtros organizacija

EK – Europos Komisija

IKT – informacinės kompiuterinės technologijos

NMPP – Nacionalinis mokinių pasiekimų patikrinimas

NMVA – Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra

NŠA – Nacionalinė švietimo agentūra

PISA – tarptautinis penkiolikmečių tyrimas, organizuojamas ir koordinuojamas Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (angl. *Programme for International Student Assessment*)

PUPP – Pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimas

SEK aplinka – socialinė, ekonominė, kultūrinė aplinka

STRATA – Vyriausybės strateginės analizės centras

ŠMSM – Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija

ŠVIS – Švietimo valdymo informacinė sistema

TIMSS – Tarptautinis matematikos ir gamtos mokslų tyrimas (angl. *Trends in International Mathematics and Science Study*)

VBE – Valstybiniai brandos egzaminai

Audito apimtis ir metodai

Audito apimtis

Audito tikslas – įvertinti, ar užtikrinama ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo pažanga.

Pagrindiniai audito klausimai:

- ar rezultatyvus bendrojo ugdymo įstaigų lėšų panaudojimas;
- ar švietimo veikla organizuojama siekiant tolygiai gerinti mokinių pasiekimus;
- ar pedagoginiams darbuotojams už darbą atlyginama laikantis teisės aktų reikalavimų (teisėtumas).

Audituojami subjektai:

- Švietimo, mokslo ir sporto ministerija;
- 51 savivaldybė ir 60 mokyklų.

Audituojamas laikotarpis – 2016–2019 m., tačiau, siekiant tiksliau įvertinti rodiklių kaitą, kai kuriais atvejais naudojome ir ankstesnių bei 2020 m. duomenis.

Apribojimai:

- Atsižvelgiant į tai, kad nuo 2020-03-16 Lietuvoje buvo paskelbtas ir įvestas karantino režimas, audito metu buvo ribotos galimybės rinkti informaciją iš audituojamų subjektų. Todėl nesilankėme 36-iose vertintose mokyklose ir 2-jose savivaldybėse, į klausimus atsakė 51 savivaldybė iš 60.
- Nagrinėjant pedagogų darbo užmokesčio klausimus, buvo vertinami 2019 m. duomenys, nes 2018 m. įvestą etatinį apmokėjimo modelį, reaguodama į mokytojų ir švietimo profesinių sąjungų siūlymus, ministerija 2019-09-01 jį patobulino.

Auditas atliktas pagal Valstybinio audito reikalavimus¹¹⁸ ir tarptautinius aukščiausiųjų audito institucijų standartus¹¹⁹.

Audito duomenų rinkimo ir vertinimo metodai

Audito ataskaitos skyrius / poskyris	Taikyti duomenų rinkimo ir vertinimo metodai	Tikslas
1. Švietimo finansavimas per mažai orientuotas gerinti ugdymo(si) rezultatus	<u>Dokumentų peržiūra:</u> Nagrinėjome: • Mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programas, tinklo kūrimo taisykles; • Rekomendacijų paketą dėl mokyklų tinklo pertvarkos; • Mokymo lėšų apskaičiavimo, paskirstymo ir panaudojimo tvarkos aprašą; • Valstybinę Švietimo 2013-2022 m. strategiją;	Įvertinti ar mokinių pasiekimams turi įtakos finansavimo dydis; ar mažėjo jungtinių ir nesukomplektuotų klasių.

¹¹⁸ Valstybės kontrolieriaus 2002-02-21 įsakymas Nr. V-26 „Dėl Valstybinio audito reikalavimų patvirtinimo“.

¹¹⁹ 3000-asis TAAIS „Veiklos audito standartas“. Prieiga per internetą: <http://www.vkontrolė.lt/page.aspx?id=350>.

Audito ataskaitos skyrius / poskyris	Taikyti duomenų rinkimo ir vertinimo metodai	Tikslas
	• 2019 m. švietimo būklės apžvalga; • Bendrojo ugdymo mokyklų aplinkos išlaikymo (ūkio) išlaidų peržiūros galutinę ataskaitą; • OECD Reviews of School Resources: Lithuania 2016; • Socioeconomic Inequality and Educational Outcomes. Evidence from Twenty Years of TIMSS; • PISA 2018. Programme for International Student Assessment; • PISA 2018 AND THE EU Striving for social fairness through education.	
	<u>Duomenų analizė:</u> Analizavome 2016–2019 m. ŠVIS, mokyklų ir savivaldybių pateiktus duomenis; Vertinome tarptautinių mokinių pasiekimų tyrimų TIMSS (1995–2015 m.) ir PISA (2015 ir 2018 m.) rezultatus bei nacionalinio PUPP (2017–2019 m.) ir NMPP (2016 m. ir 2018–2019 m.) rezultatus; Atlikome lyginamąją EBPO PISA 2015 ir 2018 m. tyrimų analizę; Lyginome šio audito rezultatus su 2017 m. valstybinio audito „Ar gali gerėti Lietuvos mokinių pasiekimai“ rezultatais; Skaičiavome: • kokia dalis mokymo lėšų skiriama kokybės gerinimui ir kiek lėšų tenka vienam mokiniui; kaip skiriasi ūkio išlaidų dalis savivaldybėse ir mokyklose, kokia ūkio išlaidų dalis tenka vienam mokiniui, kokios išlaidos sudaro didžiausią ūkio išlaidų dalį; kiek vidutiniškai savivaldybėse ir mokyklose sudaro nepedagoginio personalo DU ir kokią dalis nepedagoginio personalo DU sudaro bendrame DU; • kaip kito jungtinių klasių skaičius, kokios klasių grupės jungiamos dažniausiai, kokią dalį jungtinės klasės (iš visų klasių) sudaro savivaldybėse ir kokią dalį jungtinės klasės (tarp visų klasių) sudaro mokyklose; mokyklų, turinčių 5–8 kl. jungtinių klasių dalį; mokyklų, vykdančių jungtinių / srautinių pamokų, dalį; • savivaldybes ir mokyklas, turinčias nesukomplektuotų klasių, šių klasių dalį tarp visų klasių, jungtinių nesukomplektuotų klasių dalį, nesukomplektuotų klasių dalį pagal ugdymo programas; kiek savivaldybių prisideda prie mokyklų nesukomplektuotų klasių finansavimo, koks buvo lėšų poreikis ir kiek lėšų buvo skirta. <u>Apklausa:</u> Pagal 4 atrankos kriterijus (mokinių skaičius, jungtinių klasių skaičius, kokybės krepšelio projekte dalyvaujančios mokyklos, daugiausiai ir mažiausiai tenkančių išlaidų dalis, vienam mokiniui per metus skaičiaus ir pavežamų į mokyklą mokinių skaičius) apsispręsta atrinkti 60 skirtingo dydžio ir tipo mokyklų 6 atsitiktose savivaldybėse. Jos sudarys 6,2 proc. bendro mokyklų skaičiaus. Atlikome 60-ies bendrojo ugdymo mokyklų ir visų (60) savivaldybių apklausą (el. paštu pateikti klausimynai). Į apklausą atsakė 57 mokyklos ir 51 savivaldybė. <u>Pokalbis su:</u> • ŠMSM švietimo kokybės ir regioninės politikos departamento, švietimo ekonomikos skyriaus ir kt. atstovais; • 4 savivaldybių švietimo skyrių atstovais; • 24 mokyklų vadovais ir pavaduotojais; • Nacionalinės švietimo agentūros atstovais;	

Audito ataskaitos skyrius / poskyris	Taikyti duomenų rinkimo ir vertinimo metodai	Tikslas
	Nepriklausomu švietimo ekspertu.	
2. Švietimo veikla orientuojama per mažai orientuojantis gerinti mokinių pasiekimus	<u>Dokumentų peržiūra:</u> Nagrinėjome: - Švietimo įstatymą; - Valstybinę švietimo 2013–2022 m. strategiją; - Privalomo ikimokyklinio ugdymo nustatymo ir skyrimo tvarkos aprašą; 2019 m. švietimo būklės apžvalgą; - Vietos savivaldos įstatymą; - Vyriausybės programos įgyvendinimo planą; - ŠMSM užsakytu atliktą Vaiko individualios pažangos stebėjimo ir vertinimo bendrojo ugdymo mokyklose tyrimą; - ŠMSM atliktas mokyklų apklausas dėl individualios mokinio pažangos ir pasiekimų stebėsenos; - NMVA išorės vertinimo ataskaitas; - Europos Komisijos 2019 m. ataskaitą „2nd Survey of Schools: ICT in Education. Lithuania Country Report“; - STRATA 2020 m. Dešimtokų, dvyliktokų ir tėvų apklausos ataskaitą; 2019–2020 m. m. bendruosius ugdymo planus.	Jvertinti ar imamas priemonių mažinti atotrūkį tarp mokinių pasiekimų.
	<u>Duomenų analizė:</u> Atlikome atvejo tyrimą – analizavome, ar vežiojami mokiniai turi galimybes lankyti konsultacijas. Lyginome konsultacijų tvarkaraščiuose numatytą jų laiką su konkrečios mokinio vežiojimo tvarkaraščiu. Procedūra atlikta 5-iose mokyklose, kuriose lankėmės audito metu ir kurios vežioja mokinius.	
	Analizavome ŠVIS, mokyklų ir savivaldybių pateiktus duomenis; EBPO PISA 2015 ir 2018 m. rezultatus, 2015 m. TIMMS tyrimo duomenis.	
	Lyginome šio audito ir 2018 m. valstybinio audito „Ar išnaudojame ikimokyklinio ugdymo galimybes sėkmingesnei vaikų atečiai užtikrinti“ bei 2017 m. valstybinio audito „Ar gali gerėti Lietuvos mokinių pasiekimai“ rezultatus; savivaldybių duomenis lyginome su ŠVIS duomenimis.	
	Remdamiesi mokyklų, savivaldybių ir ŠVIS pateikta informacija apie 2016–2019 m., skaičiavome:	
	- kokia dalis savivaldybių vežioja vaikus į IU teikiančias įstaigas ir kokiai daliai vaikų patenkinamas vežiojimo poreikis; socialinę riziką patiriančių ikimokyklinio amžiaus vaikų (iki 5 m.), ugdymą pagal IU programas, dalį ir vaikų, kuriems skirtas privalomas IU, dalį; - kokia dalis mokyklų stebi individualią mokinio pažangą ir kokios sudedamosios yra stebimos; - kokia dalis vertintų ir visų šalies mokyklų aprūpintos kompiuteriais / planšetėmis, kiek kompiuterių tenka vienam mokytojiui ir vienam mokiniui; kiek šalies mokyklų turi prieigą prie interneto, kiek mokyklų turi belaidį WI-FI internetą ir kiek mokyklų naudoja virtualią mokymosi aplinką; - kiek šalies mokyklų aprūpintos laboratorijomis, kiek vertintų mokyklų turi laboratorijas; - kokia dalis mokyklų teikia visas konsultacijas, kokios veiklos dažniausios konsultacijų metu, korepetitoravimo mastą;	

Audito ataskaitos skyrius / poskyris	Taikyti duomenų rinkimo ir vertinimo metodai	Tikslas
	- kaip kito specialiųjų mokyklų skaičius; vaikų, kurie mokosi specialiose ugdymo įstaigose, dalį; vaikų, kurie mokosi bendrojo ugdymo mokyklų specialiose klasėse ir bendrose klasėse, dalį. <u>Apklausa:</u> - Atlikome 60-ies bendrojo ugdymo mokyklų ir visų (60) savivaldybių apklausą (el. paštu pateikti klausimynai). Į apklausą atsakė 57 mokyklos ir 51 savivaldybė. - Atlikome bandomąją internetinę tėvų, turinčių mokyklinio amžiaus vaikų, internetinę apklausą. Nusistatėme toleruotina 3 proc. paklaidą, pagal kurią apskaičiuota reprezentatyvi respondentų imtis – 1064 (imtis apskaičiuota remiantis mokinių skaičiumi Lietuvoje 2018–2019 m. m. pagal ŠVIS duomenis – 322 243 mokiniai). Į apklausą įtraukėme atrankinį klausimą, kuris padėjo išgryninti tikslingą grupę – tėvai turintys mokyklinio amžiaus vaikų. Apklausoje dalyvavo 1209 tėvų pagal klasterius (didieji miestai ir rajonai). <u>Pokalbis su:</u> - ŠMSM Švietimo kokybės ir regioninės politikos departamento, Švietimo ekonomikos skyriaus ir kt. atstovais; 4 savivaldybių švietimo skyrių atstovais; 24 mokyklų vadovais ir pavaduotojais; - Nacionalinės švietimo agentūros atstovais.	
3. Imamasi priemonių didinti mokytojų darbo užmokestį, tačiau dar kyla iššūkių	<u>Dokumentų peržiūra:</u> Nagrinėjome: - Valstybės ir savivaldybių įstaigų darbuotojų darbo apmokėjimo ir komisijų narių atlygio už darbą įstatymą; - Švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymus, susijusius su darbo krūvio sandaro nustatymu; - ŠMSM raštus, dokumentus, išaiškinimus, susijusius su mokytojų darbo apmokėjimu; 60-ies mokyklų patvirtintas darbo apmokėjimo sistemas; 60-ies mokyklų patvirtintas darbo krūvio sandaros nustatymo tvarkas; - Švietimo įstatymą; - Vyriausybės 2016–2020 m. programos įgyvendinimo planą; - STRATA 2020-02-04 paskelbtą mokytojų darbo užmokesčio apžvalgą; - ŠMSM 2019-03-15 pažymą „Dėl etatinio darbo apmokėjimo diegimo bendrojo ugdymo mokyklose“; - Vyriausybės nutarimą dėl mokymo lėšų apskaičiavimo, paskirstymo ir panaudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo; - EBPO ataskaitą „Education at a Glance 2019“; - Valstybinę švietimo 2013–2022 m. strategiją; - STRATA analizę „Pedagogų darbo jėgos prognozavimas Lietuvoje“; - Rekomendacijų dėl mokytojų etatinio apmokėjimo modelio diegimo galutinę ataskaitą. <u>Duomenų analizė:</u> Analizavome ŠVIS, mokyklų ir savivaldybių pateiktus duomenis apie mokymo lėšų apskaičiavimą, skyrimą ir panaudojimą, 60 mokyklų patvirtintas darbo apmokėjimo sistemas, mokytojų darbo krūvių sandarą nustatančias tvarkas; 6-ių savivaldybių patvirtintas mokymo lėšų skirstymo tvarkas; Statistikos departamento ir STRATA paskelbtus duomenis apie pedagoginių darbuotojų vidutinį darbo užmokestį 2017–2019 m.;	

Audito ataskaitos skyrius / poskyris	Taikyti duomenų rinkimo ir vertinimo metodai	Tikslas
	Atlikome 60 mokyklų dirbančių 579 mokytojų darbo apmokėjimo dokumentų ir duomenų palyginamąją analizę; iš kiekvienos mokyklos pagal iš anksto nustatytus vienodus kriterijus buvo pasirinkta po 10 mokytojų (kai mokyklose buvo mažiau nei 10 mokytojų, tikrinti visi (100 proc.). Lyginome šio ir 2017 m. valstybinio audito „Ar gali gerėti Lietuvos mokinių pasiekimai“ rezultatus; Analizavome ir vertinome 60-yje vertintų mokyklų dirbančių jaunų pedagogų (turinčių iki 2 m. stažo) darbo krūvių sandaras; Vertintose mokyklose skaičiavome jaunų (iki 29 m. imtinai) pedagogų dalį ir tendencijas 2016–2019 m.; pedagogų dirbančių visu ir didesniu darbo krūviu dalį bei pedagogų dirbančių ne visu darbo krūviu dalį. <u>Apklausa:</u> Atlikome 60-ies bendrojo ugdymo mokyklų ir visų (60) savivaldybių apklausą (el. paštu pateikti klausimynai). Atsakė 57 mokyklos ir 51 savivaldybė. <u>Pokalbis su:</u> • ŠMSM Švietimo kokybės ir regioninės politikos departamento, Švietimo ekonomikos skyriaus ir kt. atstovais; • 4 savivaldybių švietimo skyrių atstovais; • 24 mokyklų vadovais ir pavaduotojais; • Nacionalinės švietimo agentūros atstovais.	

Valstybinio audito ataskaitos
„Ar pokyčiai švietime lemia geresnius
mokinių pasiekimus“
3 priedas

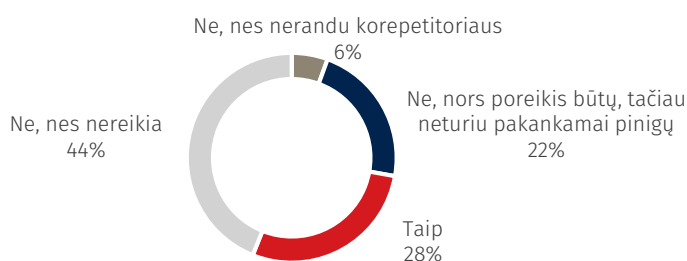
Pokyčių rodiklių duomenys

Rodiklis	Mokymui skirtų kompiuterių, tenkančių 100-ui mokinių, skaičius	Mokinių EBPO PISA 2024 tyrime pasiekusių 3 ir aukštesnį gamtamokslinio raštingumo lygį, dalis, proc.	Mokinių EBPO PISA 2024 tyrime pasiekusių 3 ir aukštesnį skaitymo pasiekimų lygį, dalis, proc.	Mokinių EBPO PISA 2024 tyrime pasiekusių 3 ir aukštesnį matematikos pasiekimų lygį, dalis, proc.	Palankios ir nepalankios SEK aplinkos mokinių pasiekimų atotrūkis EBPO PISA 2025 tyrime (skaitymas), taškai	Palankios ir nepalankios SEK aplinkos mokinių pasiekimų atotrūkis EBPO PISA 2025 tyrime (matematika), taškai	Patenkinamo matematikos PUPP pasiekimų lygio nepasiekusių mokinių dalis (proc.)	Vienai sąlyginei mokytojo pareigybei tenkančių mokinių skaičius bendrojo ugdymo mokyklose	Bendrojo ugdymo mokyklų (išskyrus specialiojo ugdymo klases) 5–8 klasių komplektų, kurie yra jungtiniai, dalis (proc.)	Sujungtų pradinių po 3 ir daugiau klasių skaičius	Vaikų, augančių šeimose, kurios patiria socialinę riziką ir yra privalomai ugdomi pagal ikimokyklinio ugdymo programas, skaičius	1-5 metų vaikų, dalyvaujančių instituciniame ugdyme, dalis (proc.)	Mokyklų, kuriose mokytojų darbo krūvių sandarų nustatymas turi reikšmingų sisteminių trūkumų, dalis	
Matavimo vienetas	Proc.	Proc.	Proc.	Proc.	Taškai	Proc.	Proc.	Proc.	Proc.	Vnt.	Asmenys	Proc.	Proc.	
Pradinė reikšmė	18,6	49,5	49,5	50,2	98	99	20,7	11,36	4,4	63	66	70,4	45>	
Pradinės reikšmės fiksavimo data	2019 m.	2019 m. (PISA2018)	2019 m. (PISA2018)	2019 m. (PISA2018)	2019 m. (PISA2018)	2019 m. (PISA2018)	2019 m.	2019 m.	2019 m.	2020 m.	2019 m.	2019 m.	2019 m.	
Siektina reikšmė	50	EBPO vidurkis	EBPO vidurkis	EBPO vidurkis	65	66	10	12	0	0	500	80	0	
Tolerancijos ribos	Gerai	45 >	1 ≥	1 ≥	1 ≥	70 <	70 <	12	11,8	1 <	10 <	480 >	78	1-5
	Vidutiniškai	40	1 <	1 <	1 <	75	75	15	11,5	2 <	20 <	450	75	6-20
	Blogai	36 >	2 >	2 >	2 >	80 >	80 >	18<	11,2	4 >	21 ≥	400 <	72	21>
Siektinos reikšmės fiksavimo data	2023 m.	2026 m.	2026 m.	2026 m.	2023 m.	2023 m.	2023 m.	2023 m.	2024 m.	2024 m.	2023 m.	2023 m.	2022 m.	
Duomenų šaltinis rodikliui skaičiuoti	ŠMSM	PISA 2025 (vertinsime 2023 ir 2026 m., kada bus paskelbtos ataskaitos)	PISA 2025 (vertinsime 2023 ir 2026 m., kada bus paskelbtos ataskaitos)	PISA 2025 (vertinsime 2023 ir 2026 m., kada bus paskelbtos ataskaitos)	PISA 2022 (vertinsime 2023 m., kada bus paskelbta ataskaita)	PISA 2022 (vertinsime 2023 m., kada bus paskelbta ataskaita)	ŠMSM	ŠMSM	ŠMSM	ŠMSM	ŠMSM	ŠMSM	Mokyklų duomenys	
Duomenų pateikimo periodiškumas	Kasmet	Kas 3 metai	Kas 3 metai	Kas 3 metai	Kas 3 metai	Kasmet	Kasmet	Kasmet	Kasmet	Kasmet	Kasmet	Kasmet	(netaikoma)	
Detalus skaičiavimo aprašymas	ŠMSM skaičiuojami duomenys	PISA 2024 skaičiuojami duomenys	PISA 2024 skaičiuojami duomenys	PISA 2024 skaičiuojami duomenys	PISA 2021 skaičiuojami duomenys	PISA skaičiuojami duomenys	ŠMSM skaičiuojami duomenys	ŠMSM skaičiuojami duomenys pagal Eurostat metodiką	ŠMSM skaičiuojami duomenys	ŠMSM skaičiuojami duomenys	ŠMSM skaičiuojami duomenys	ŠMSM skaičiuojami duomenys	VK audito duomenys (mokyklų dokumentų peržiūra, skaičiavimas)	

Naudojimosi korepetitorių paslaugomis tyrimo rezultatai, 2020 m.

Atlikome ekspertinę bandomąją tėvų, turinčių mokyklinio amžiaus vaikų, apklausą internetu. Apklausoje dalyvavo daugiau¹²⁰ nei 1 000 tėvų pagal klasterius (didieji miestai ir rajonai). Rezultatai parodė, kad korepetitorių paslaugomis naudojosi 28,3 proc. apklaustųjų, 22 proc. nurodė, kad poreikis šioms paslaugoms būtų, bet nėra pakankamai pinigų (1 pav.). Taigi pusė mokinių, jei galėtų, naudotųsi korepetitoriaus paslaugomis.

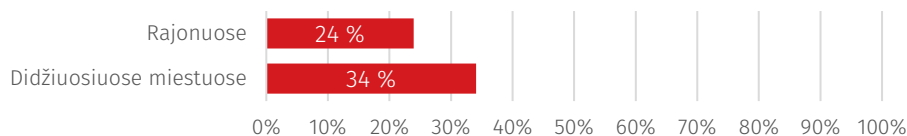
1 pav. Ar naudojotės korepetitorių paslaugomis

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal 2020 m. bandomosios apklausos rezultatus

Didžiuosiuose miestuose korepetitorių paslaugomis naudojosi daugiau nei 1/3, rajonuose – mažiau nei 1/4 apklaustųjų (2 pav.).

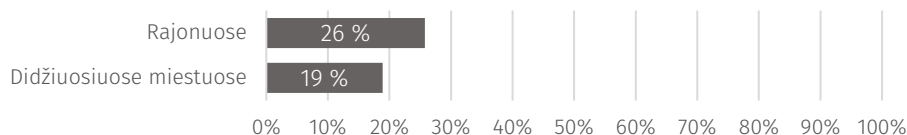
2 pav. Naudojimosi korepetitorių paslaugomis skirtumai tarp didžiųjų miestų ir rajonų

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal 2020 m. bandomosios apklausos rezultatus

Rajonuose, dažniau nei didžiuosiuose miestuose, dominavo atsakymas, kad norėtų korepetitoriaus, bet trūksta lėšų (3 pav.).

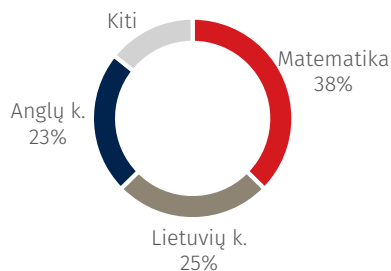
3 pav. Apklaustieji, nurodę, kad nesinaudoja korepetitorių paslaugomis, nes trūksta lėšų, nors poreikis būtų

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal 2020 m. bandomosios apklausos rezultatus

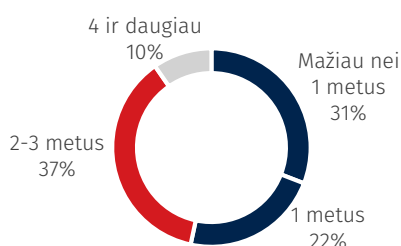
Dominuoja 3 bendrojo ugdymo dalykai, dėl kurių dažniausiai samdomi korepetitoriai – matematika, lietuvių ir anglų kalba (4 pav.). Tai dalykai, kurie mokomi nuo pradinių klasių.

¹²⁰ Atsakė 1 209 tėvai, turintys mokyklinio amžiaus vaikų.

4 pav. Dalykai, kurių korepetitoriais naudojamosi dažniausiai

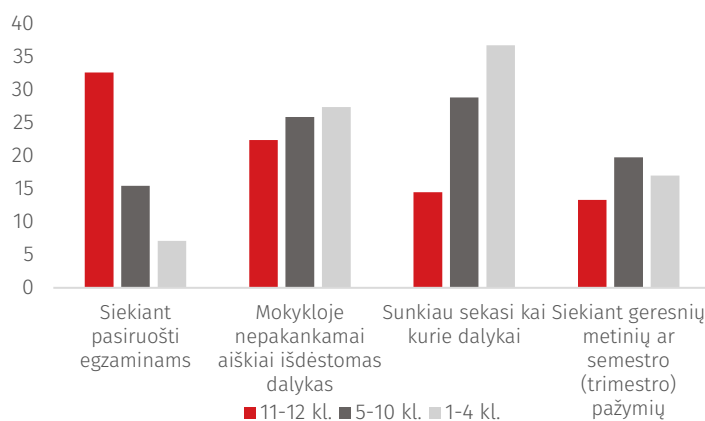
Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal 2020 m. bandomosios apklausos rezultatus

Dažniau nei kas antras (53 proc.) samdo korepetitorius vienerius metus ar trumpiau, 37 proc. – 2–3 metus, pasitaiko samdančiųjų juos 4 ir daugiau metų (5 pav.).

5 pav. Kiek metų samdote korepetitorius

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal 2020 m. bandomosios apklausos rezultatus

Korepetitoriais naudojasi visų klasių mokiniai – nuo pradinukų iki gimnazistų. Vyresnių klasių mokiniai dažniausiai naudojasi jų paslaugomis siekdami geriau pasiruošti egzaminams, jaunesnėse klasėse – nes sunkiau sekasi kai kurie dalykai. Visų klasių atstovams būdinga priežastis – mokykloje nepakankamai aiškiai išdėstomas dalykas (6 pav.).

6 pav. Priežastys, dėl kurių dažniausiai naudojamos korepetitorių paslaugos skirtingose klasėse, proc.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal 2020 m. bandomosios apklausos rezultatus

Tėvai nurodė priežastis, kodėl samdo korepetitorius, pavyzdžiui: susidarė spragos; trūksta individualaus dėmesio vaikui; tobulėjimui ar gabių ugdymui; korepetitoriaus pamokos įdomios; jei vaikui pamokoje prasčiau sekasi ar nesupranta, tai parašius prastą pažymį nesiimama priemonių jį taisyti ir einama toliau; daugeliui mokinių stinga motyvacijos mokytis ir pan. (žr. pavyzdį). Pasitaikė atvejų, kai lankyti korepetitorių patarė mokytojas (pradinukams).

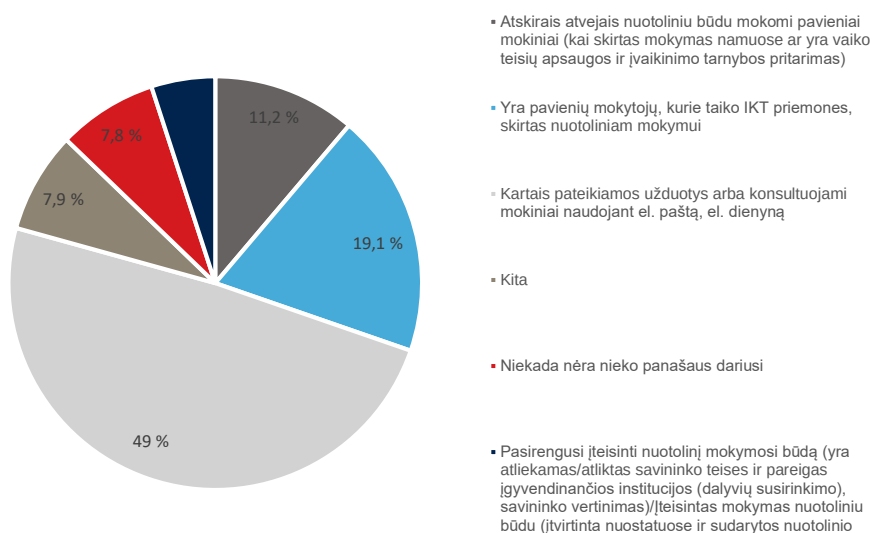
Tėvų nurodytų kitų priežasčių, kodėl samdo korepetitorius, pavyzdžiai

- Nes susidarė dalykų žinių spragos.
- Stengiamės pasivyti žiniomis, nes prieš tai lankėme silpnesnę ugdymo įstaigą.
- Korepetitorių samdome todėl, kad matome, jog per kelis metus vaiko žinių lygis šioje srityje beveik nepasikeitė. Kai pradėjo lankyti korepetitorius pamokas, žinių lygis gerokai išaugo. Be to, pamokos dėstomos nuobodžiai, vaikai nesudominami. Korepetitorius stengiasi pamoką padaryti įdomią vaikui.
- Jeigu vaikas kažko nesuprato, niekas jam neaiškina. Atidirba tik savo valandas.
- Bandoma vaikus papildomai paruošti stojamiesiems į gimnaziją, nes mokykloje trūksta individualaus dėmesio vaikams.
- Siekiant užpildyti spragas, pakeitus mokyklą.
- Niekas nenori žaisti su silpnesniais ir lėtesniais vaikais. Arba spėji su visais, arba tavo reikalas, kaip pasivysi klasės draugus.
- Siekiant ugdyti gabius vaikus, mokykloje užduotys skirtos vidutinių ir mažesnių gabumų mokiniams.
- Nes klasėje yra 4 vaikai, kurie ateina į mokyklą mokytis, 17 – praleisti laiką.
- Sūnui sekasi gerai, bet jam labai patinka papildomai mokytis.
- Lankome tik anglų kalbos pamokas ir tik savo malonumui. Vaikai stipriai pažengę ir jų žinios neatitinka mokyklos programos lygio.
- Kiekvienam vaikui negali skirti laiko mokytojas tiek, kiek reikia.
- Tobulėjimui.
- Dalyko mokytoja neišaiškina medžiagos, liepia patiems susirasti informaciją
- Mokykloje dirba su 25-30 mokinių, pusė kurių nemotyvuoti, nesimoko patys ir trukdo kitiems. Korepetitorius dirba su vienu vaiku.
- Nepatenkinti valstybinio mokslo kokybe – čia pirminė problema, kurią reikia spręsti.
- Labai mažai gerų valstybinių mokyklų.
- Mokykloje neįdomu, jei tau prasčiau sekasi. Gavai prastą pažymį, bet vis tiek žygiuoji toliau pagal programą.
- Prasčiausia mokykloj su motyvacija. Net pirmūnai jos neturi. Aišku, visur yra išimčių. Bet kritinė masė juodai stumia laiką

Aprūpinimas informacinėmis komunikacinėmis technologinėmis priemonėmis

Apklausa, kurią atliko ŠMSM, duomenys parodė, kad 7,8 proc. mokyklų nuotolinis mokymas bus didelis iššūkis, nes jos niekada nieko panašaus nėra dariusios. Net 49 proc. mokyklų kartais pateikiamos užduotys arba konsultuojami mokiniai el. paštu, per el. dienyną, 19,1 proc. mokyklų yra pavienių mokytojų, kurie taiko IKT priemones, skirtas nuotoliniam mokymui (7 pav.)

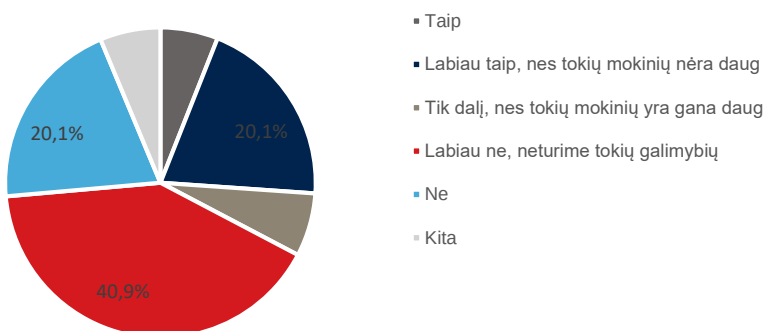
1 pav. Mokyklų nuotolinis mokymas

Šaltinis – VK pagal ŠMSM duomenis

Atlikta apklausa išryškino kitą labai svarbią problemą, kad palyginti daug mokyklų negalėtų aprūpinti kompiuteriais ir interneto ryšiu mokinių iš socialiai pažeidžiamų šeimų (8 pav.).

2 pav. Mokinių iš socialiai pažeidžiamų šeimų aprūpinimas kompiuteriais

Šaltinis – VK pagal ŠMSM duomenis

Apklausus mokyklas buvo išsiaiškintas kompiuterinės įrangos poreikis socialiai pažeidžiamose šeimose augantiems vaikams. Nustatyta, kad šios įrangos reikia apie 35 tūkst. Mokinių, augančių socialiai pažeidžiamose šeimose. Iš lentelės matome, kad jokio kompiuterio neturi ir nėra jokios galimybės prisijungti prie interneto tinklo, turi tik išmanųjį telefoną su minimaliu ar dideliu duomenų kiekiu 34 903 mokiniai, o 14 458 turi kompiuterius, bet neturi jokios galimybės prisijungti prie interneto tinklo.

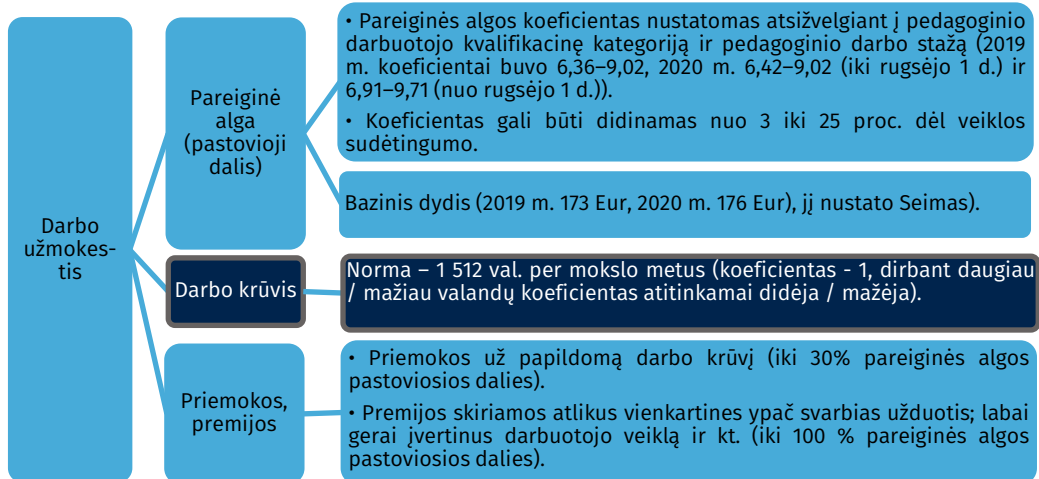
Mokyklos tipas	Neturi jokio kompiuterio, nėra jokios galimybės prisijungti prie interneto tinklo (mokinių skaičius)	Neturi jokio kompiuterio, bet turi išmanųjį telefoną su minimaliu ar dideliu duomenų kiekiu (mokinių skaičius)	Neturi jokio kompiuterio, bet turi išmanųjį telefoną su mažiau nei minimaliu duomenų kiekiu	Turi kompiuterį, neturi modemo, nėra jokios galimybės prisijungti prie interneto tinklo	Turi kompiuterį, turi modema, nėra jokios galimybės prisijungti prie interneto tinklo	Turi kompiuterį, turi modema, interneto ryšio neturi, yra galimybė prisijungti prie interneto tinklo (iš viso LAN, Wi-Fi, Mobiliojo)
Daugiafunkcinis centras	275	360	235	48	36	120
Gimnazija (ilgoji)	3539	6059	2390	697	273	2650
Gimnazija (keturmetė)	569	1163	512	121	97	1921
Pagrindinė mokykla	2742	4939	1532	586	235	980
Pradinė mokykla	623	1530	379	111	66	1082
Proгимnazija	1933	4308	1816	526	255	4654
Bendroji suma	9680	18359	6864	2089	962	11407

Šaltinis – VK pagal ŠMSM duomenis

Ministerija, įvertinusi šiuos iš mokyklų gautus duomenis, ėmėsi priemonių visus mokinius aprūpinti kompiuterinėmis priemonėmis. Iš viso joms įsigyti skirta 9,2 mln. Eur. Į paslaugų paketą įtrauktas ir interneto ryšys. Atsižvelgus į skubią situaciją, nacionalinė švietimo agentūra 15 tūkst. planšečių ir 20 tūkst. kompiuterių mokykloms perka neskelbiamų derybų būdu.

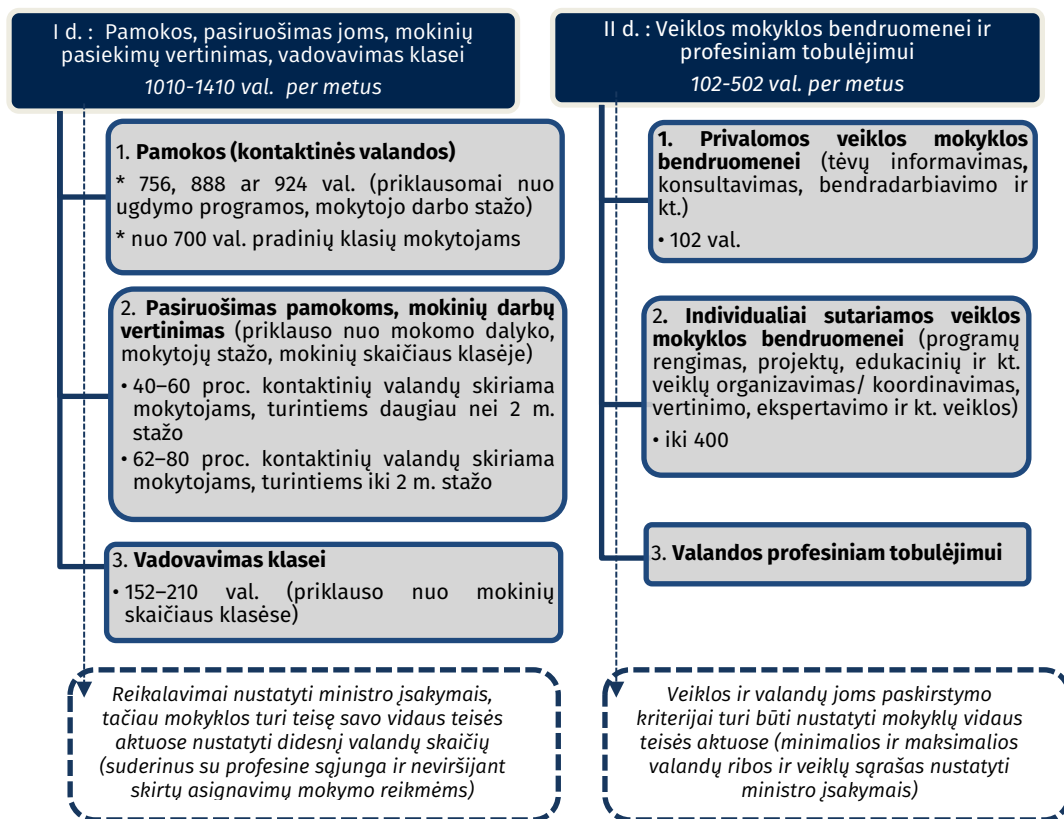
Mokytojo darbo užmokesčio ir darbo krūvio sandaros struktūra

1 pav. Mokytojo darbo užmokesčio dydį nulemiantys rodikliai ir jų reikšmės

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal teisės aktų nuostatas

2 pav. Mokytojo darbo krūvio sandara, kai bendra valandų suma sudaro 1 512 val.

Šaltinis – Valstybės kontrolės pagal teisės aktų nuostatas

Vertintose mokyklose nustatyti trūkumai įgyvendinant etatinio darbo apmokėjimo modelį

Eil. Nr.	Vertintos savivaldybės	Vertintų mokyklų skaičius	Nustatyti trūkumai mokyklose			
			Trūkumai mokyklų patvirtintose darbo apmokėjimo sistemose	Nepatvirtintos darbo krūvio sandaros, nenustatyti valandų paskirstymo principai	Trūkumai ¹²¹ įforminant mokytojų darbo krūvio sandaras	Mokyklos, kuriose nustatant mokytojų darbo krūvių sandas neišlaikytos I ir II d. valandų proporcijos
1.	Ignalinos rajono savivaldybės mokyklos	4	-	-	2	1
2.	Kauno rajono savivaldybės mokyklos	9	2 t ₁ , 4 t ₂ , 1 t ₃	1 t ₄ , 2 t ₅	5	4
3.	Ukmergės rajono savivaldybės mokyklos	6	1 t ₂	-	-	2 (žr. pastabą)
4.	Raseinių rajono savivaldybės mokyklos	7	1 t ₁ , 1 t ₂	1 t ₅	5	1
5.	Vilniaus miesto savivaldybės mokyklos	23	2 t ₂	2 t ₄ , 4 t ₅	16	12
6.	Vilniaus rajono savivaldybės mokyklos	11	3 t ₁ , 3 t ₂	1 t ₄ , 1 t ₅	10	5
Iš viso (mokyklos):		60	15	12	38	25

t₁ – nenustatyti pareiginės algos pastoviosios dalies koeficientų didinimo kriterijai dėl veiklos sudėtingumo, nuostatos neatitiko galiojančių teisės aktų;

t₂ – nesukonkretinti darbuotojų pareiginės algos pastoviosios dalies koeficiento didinimo kriterijai;

t₃ – nustatyti veiklos sudėtingumo požymių neturintys kriterijai;

t₄ – nepatvirtinta darbo krūvio sandara;

t₅ – nedetalizuoti valandų, skirtų mokyklos bendruomenei ir profesiniam tobulėjimui, paskirstymo kriterijai.

Pastaba: 2 Ukmergės r. mokyklos audito metu savo iniciatyva patikslino 8-ių mokytojų darbo krūvių sandaras taip, kad I d. valandos sudarytų 67–93 proc., II d. valandos 7–33 proc.

¹²¹ Su mokytoju įforminti darbo krūvių nustatantys dokumentuose nenurodyta pildymo data, dokumentai nepasirašyti mokytojų, yra aritmetinių valandų skaičiavimo klaidų, nesukonkretintos mokytojų suplanuotos vykdyti veiklos.

NAUDINGI • VERTINAMI • ATPAŽŪSTAMI

